

Opinnäytetyö (AMK)

Diakin viestinnän koulutusohjelma

Journalismi

2011

Tuomas Mustikainen

TALOUSRIKOSJOURNALISMIN NYKYTILA SUOMESSA

– Talousrikosuutisoinnin haasteet ja vaatimukset
toimittajille ja toimituksille

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tuomas Mustikainen

TALOUSRIKOSJOURNALISMIN NYKYTILA SUOMESSA

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, millainen suomalaisen talousrikosjournalismin nykytila on. Medianomin tutkintoon vaadittavan tutkielmani päätutkimuskysymyksessä käsittelen sitä, millaisia haasteita ja vaatimuksia rikos-, oikeus- ja talousjournalismin risteyskohta asettaa niin yksittäisille toimittajille kuin toimituksille.

Työssäni käsitellään myös sitä, onko talousrikosjournalismi levinnyt eri toimituksiin niin laajalle sektorille, että se ei käytännössä kuulu yhdenkään toimittajan erikoisalueeseen. Opinnäytetyössäni perehdytään myös siihen, mitä hyötyä ja haittaa taloustoimittajan taustasta on talousrikoksista uutisoivalle toimittajalle. Vastaavasti pohdin myös, millaisia etuja ja haittoja perinteisellä rikostoimittajalla on puolellaan.

Tutkielmaani varten tein kymmenkohtaisen kyselytutkimuksen Suomen kaikille seitsemänpäiväisten sanomalehtien toimittajille ja esimiestoimittajille. Lisäksi haastattelin teemahaastatteluissa niin talous- kuin rikostoimittajia: Helsingin Sanomien taloustoimittaja Tuomo Pietiläistä, Turun Sanomien rikos- ja oikeustoimittaja Seppo Sudenniemeä, tv-kanava Nelosen rikos- ja oikeustoimittaja Susanna Reinbothia ja Yleisradion MOT-ohjelman tuottaja Matti Virtasta.

Rikosjournalismia ja etenkin talousrikosjournalismia on tutkittu melko vähän. Siksi talousrikosuutisointi tutkimusaiheena on ajankohtainen ja mielekäs.

Opinnäytetyöllä osoitettiin, että talousrikosjournalismin nykytilassa ei ole mairittelemista. Haastatteluissa ja kyselyssä ilmeni, että tarvetta osaaville talousrikosjournalisteille olisi enemmän kuin mitä Suomessa on tällä hetkellä. Talousrikokset ovat toimittajille vaikeita, ja Helsingin Sanomia lukuun ottamatta sanomalehdillä ei ole talousrikoksiin erikoistunutta toimittajaa. Varsinkin nyt talousrikostoimittajille olisi tarvetta: valtiovarainministeriön työryhmä on ehdottanut arvopaperimarkkinalain muuttamista. Toteutuessaan laki vähentäisi esimerkiksi poliitikkojen osakeomistusten läpinäkyvyyttä ja siten myös vaikeuttaisi toimittajien tiedonhankintaa talousrikosten osalta.

ASIASANAT:

Talousrikos, journalismi, taloustoimittaja, rikostoimittaja, talousrikosuutinen, talousrikosjournalismi, resurssi, osaaminen, hallintarekisteri, arvopaperimarkkinalaki

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

Turku University of applied sciences

Diak's degree program in communication | Journalism

Spring 2011| 84 pages

Supervisor | Samuel Raunio

Tuomas Mustikainen

CURRENT SITUATION OF ECONOMIC CRIME JOURNALISM IN FINLAND

The aim of the research was to find out what the current situation of economic crime journalism is in Finland. This bachelor's thesis also focused on the challenges and requirements of economic crimes coverage set to journalists and editing offices.

The thesis work also examines whether a financial crime journalism is spread so widely in different sectors that it does not fall within any journalist's speciality area. The thesis also deals with the kind of benefits and disadvantages economic journalists have from their background when they report about financial crimes. Similarly, the thesis also study the kind of advantages and disadvantages the traditional criminal journalists have on their side.

For the thesis I did a ten-point survey to all the daily newspapers in Finland and did several interviews with both economic and crime journalists. I also interviewed Tuomo Pietiläinen, financial journalist from Helsingin Sanomat, Seppo Sudenniemi, crime journalist from Turun Sanomat, Susanna Reinboth, crime journalist from Nelonen Media and producer Matti Virtanen from YLE's program MOT.

Crime journalism and especially economic crime journalism have been researched quite a bit and that's why research on economic crime news reporting is timely and meaningful.

The thesis has shown that the current situation of financial crime journalism is not very good. Interviews and the survey also revealed that we need more economic crime journalists than we currently have in Finland. Economic crimes are difficult for journalists and in most newspapers there are not crime specialists, except in Helsingin Sanomat. Especially now we need economic crime journalists: Ministry of Finance work group has proposed to amend the securities markets act. If they accept the proposal, the connections many politicians have to economic crimes remain unresolved. The new law could also undermine journalists' changes to find information about financial crimes.

KEYWORDS:

Economic crime, journalism, economics editor, crime journalist, news of the economic crimes, economic crimes journalism, resources, skills, management of registration, the securities market act

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 HAASTATTELUTUTKIMUS TOIMITTAJILLE	10
3 TALOUSRIKOSJOURNALISMIN MÄÄRITTELY	12
3.1 Talousjournalismin problematiikka	14
3.2 Rikosjournalismin erikoisalue	17
3.3 Vaikeat talousrikokset	18
3.4 Talousrikosjournalismin nykytila	21
4 JOURNALISMIN ALUEIDEN RISTEYSKOHTA	26
4.1 Vain Helsingin Sanomissa talousrikosspesialisteja	26
4.2 Talousrikosuutisoinnin muutos	29
4.3 Vaativin rikollisuuden laji	31
5 TUTKIVA JOURNALISMI	35
5.1 Tutkiva journalismi muualla	40
5.2 Mediatalojen omat intressit	42
6 KYSELY SANOMALEHDILLE	45
6.1 Erikoistuneita toimittajia vähän	47
6.2 Journalistin sananvapaus	50
6.3 Haasteet ja vaatimukset toimittajille	51
6.4 Haasteet ja vaatimukset toimituksille	56
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	59
LÄHTEET	62

LIITTEET

Liite 1. Haastattelututkimuksen kysymysrunko

Liite 2. Kyselytutkimuksen suomenkielinen saatekirje

Liite 3. Kyselytutkimuksen ruotsinkielinen saatekirje

Liite 4. Kyselytutkimuksen kysymysrunko

Liite 5. Journalistin ohjeet

Liite 6. Seitsemänpäiväisten sanomalehtien levikki vuosina 2008 ja 2009

Liite 7. Oikeustoimittajat ry:n ja Tutkivan journalismin yhdistyksen lausunto arvopaperimarkkinlainsäädännön muuttamisesta

KUVIOT

Kuvio 1: Moraalittomuus ja laittomuus tutkivassa ja rikosjournalismissa (Kuutti 1995, 48).

Kuvio 2: Tutkivan journalismin, rikosjournalismin, reportaasijournalismin ja tirkistelyjournalismin välinen suhde.

Kuvio 3: Tutkivan journalismin ja uutisjournalismin erot (Kuutti 2002, 31).

Kuvio 4: Tutkivan journalismin työprosessi (Kuutti 2002, 49).

Kuvio 5: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Talousrikosuutisointi perustuu yhä enemmän oikeuden päätöksistä raportointiin eikä tutkivaan journalismiin”.

Kuvio 6: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Tutkivan journalismin laatu on huonontunut tultaessa 2000-luvulle”.

Kuvio 7: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Talousrikosuutisointi perustuu henkilöintiin”.

Kuvio 8: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Talousrikosjournalismi ei kiinnosta lukijoita”.

Kuvio 9: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Yleistoimittajalla ei riitä ammattitaito uutisoida talousrikoksista”.

Kuvio 10: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Mediatalojen irtisanomiset ovat syy tutkivan journalismin vähenemiseen”.

KÄYTETTY SANASTO

Arvopaperimarkkinalaki	Laki säätelee liikkeeseen laskettujen arvopaperien vaihdantaa.
Hallintarekisteri	Valtiovarainministeriön asettaman työryhmän ehdottama arvopaperimarkkinalain muuttaminen. Työryhmä jätti ehdotuksensa helmikuussa 2010. Toteutuessaan hallintarekisteri hankaloittaisi toimittajien tiedonhankintaa.
Oikeustoimittajat ry	Rikos- ja oikeustoimittajien yhdistys perustettiin vuonna 1988. Kahdeksankymmenen jäsenen yhdistys antaa lausuntoja erityisesti julkisuus- ja sananvapausasioista ja tekee kanteluita laillisuusviranomaisille.
Taloustoimittajat ry	Taloustoimittajat ry tunnettiin aiemmin Taloustoimittajain kerhona. Kerho perustettiin vuonna 1948. Vuonna 1991 nimi muutettiin nykyisenlaiseksi. Yhdistyksen tavoitteena on olla jäsentensä keskustelukanava journalistisissa ja talouselämän kysymyksissä.
Tutkivan journalismin yhdistys ry	Tutkivan journalismin yhdistys on perustettu vuonna 1992. Yhdistys yrittää edistää tutkivaa journalismia parantamalla journalistien valmiuksia ja työskentelyedellytyksiä.

1 JOHDANTO

Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuun kirjoittamassaan artikkelissa Raimo Lahti (2007, 2) toteaa, että talousrikollisuuden ja talousrikosoikeuden asema suomalaisessa lainsäädännössä on kasvanut olennaisesti 1980-luvulta lähtien. Ensimmäisen kerran talousrikollisuus nousi julkiseen keskusteluun 1970-luvun lopulla. Ehkä merkittävintä keskustelun kannalta on kuitenkin oikeusministeriön vuonna 1983 vahvistama rikoslainsäädännön vaiheittainen kokonaisuudistus. Oikeusministeriö katsoi, että kiireisempi uudistustarve on nimenomaan julkista taloutta ja taloudellista lainsäädäntöä vastaan tehdyissä rikoksissa ja varallisuusrikoksia koskevissa sääntelyissä (emt.) Toisin sanoen talousrikollisuuden julkinen keskustelu on alkanut näkyä myös enemmän tiedotusvälineissä lainmuutoksen jälkeen. Toisaalta valtiovarainministeriön ehdottama arvopaperimarkkinalaki toteutuessaan vaikeuttaisi toimittajien tiedonhankintaa ja siten myös vähentäisi talousrikosuutisointia. Palaan ehdotettuun lainmuutokseen luvussa 3.1. Talousrikosjournalismia käsittelevässä opinnäytetyössäni perehdyn talousrikosuutisoinnin nykytilaan suomalaisessa mediassa.

Useimmiten talousrikoksiin perehtyneet toimittajat uutisoivat kirjanpitorikoksista. Tästä huolimatta edes tämäntyyppisistä talousrikoksista uutisointi ei ole helppoa, sillä lähdemateriaalia on saatava muualtakin kuin viranomaisilta. Muuten uutisointi voi rajoittua vain oikeuden päätösten raportointiin. Pekka Koposen ja Ritva Sahavirran (2007, 55) mukaan nimenomaan kirjanpitorikokset ovat yleisimmin rikosoikeudenhoidossa esiintyviä rikostyyppejä, koska kirjanpitorikos liittyy usein myös muihin talousrikoksiin kuten verorikoksiin ja velallisen rikoksiin. Käytännössä kirjanpitorikoksia on enemmän kuin poliisin tietoon tulleita veropetoksia ja tuomioistuinten ratkaisemia rikosasioita. (Koponen; Sahavirta 2007, 55.) Palaan yleisempiin talousrikostyyppeihin tarkemmin alaluvussa 3.4. Medianomin tutkintoon vaadittavan tutkielmani päätutkimuskysymyksessä käsittelen sitä, millaisia haasteita ja vaatimuksia rikos-, oikeus- ja talousjournalismin risteyskohta asettaa niin yksittäisille

toimittajille kuin toimituksille. Määrittelen talousrikosuutisoinnin tutkielmassani talousrikosjournalismiksi, sillä termi talousrikosjournalismi kertoo laajemmin rikosjournalismin erikoisalueen nykytilan. Selvitän tutkielmassani myös, onko talousrikosjournalismi liian laajalti eri toimituksissa, onko talousrikosjournalismi sudenkuopassa eri toimitusten välimaastossa ei-kenenkään-maalla. Nykytoimittajat kertovat tutkielmassani, onko toimittajilla edellytyksiä uutisoida vaikeista talousrikoksista aikana, jolloin tutkivan journalismin resursseja ei välttämättä ole tarpeeksi. Rikosjournalismia ja etenkin talousrikosjournalismia on tutkittu melko vähän, joten tutkimuksen aiheena sen nykytila on ajankohtainen ja mielekäs myös oman ammatillisen kehitykseni kannalta. Helsingin Sanomissa rikos- ja oikeustoimittajana työskennellyt Teuvo Arolainen (2008) kirjoittaa Rötös mediassa -artikkelissaan Tutkivan journalismin yhdistyksen internetsivuilla, että talousrikokset ovat jääneet journalistiikan tutkimuksessa paljolti muun rikollisuuden varjoon.

Tutkielman aihe on rajattu nimenomaan talousrikosjournalismiin eikä laajemmin rikosjournalismiin, niin sanottuun katurikollisuuteen. Katurikollisuus tarkoittaa toimittajan näkökulmasta lähinnä tappoja, ryöstöjä, raiskauksia ja huumorikoksia. Tutkielmani tavoitteena on selventää, onko talousrikosuutisointi lisääntynyt vai vähentynyt viime vuosien aikana ja mitä syitä nousuun tai laskuun on. Tarkkaa kasvua on kuitenkin vaikea määritellä. Myös Journalistin sananvapautta tutkineen Päivi Tiilikan (2007, 509) mukaan tiedotusvälineiden rikosuutisointi ei välttämättä anna oikeaa kuvaa rikollisuuden kokonaismäärästä tai -laadusta. Sitä ei voida käytännössä edellyttääkään, koska tiedotusvälineet valitsevat uutisoitavat rikokset ja niistä kertomisen tavan omista lähtökohdistaan. (Tiilikka 2007, 59.) Toimittajat eivät voi jokaisen potentiaalisen juttuaiheen kohdalla käydä pitkäaikaista prosessia, jossa arvioidaan jutun uutisarvo, työhön käytettävä aika, kustannus- ja hyötysuhde ja tiedon luotettavuus (Mörä 1996, 105). Käytännössä samat peruseriaatteen pätevät myös rikosjournalismiin, ja varsinkin talousrikosuutisointiin pitkien oikeusprosessien takia. Vaikka pureudun tutkielmassani talousrikosuutisointiin, en pui työssäni vuosien varrella tapahtuneita talousrikostapauksia ja sitä, miten

media on niitä käsitellyt. Sen sijaan pohdin haasteita, joita nykymedia kohtaa uutisoidessaan talousrikoksista.

Olen käyttänyt tutkielmassani niin kyselytutkimusta kuin teemahaastatteluja. Kyselytutkimuksen teetin kaikille seitsemänpäiväisten sanomalehtien toimittajille, niin talous- kuin rikos-, oikeus- ja uutistoimittajille, sekä esimiestoimittajille. Suomessa on tällä hetkellä 31 seitsemänpäiväistä sanomalehteä (Sanomalehtien liitto 2009). Kuusi kertaa viikossa ilmestyvät iltapäivälehdet, Iltalehden ja Ilta-Sanomat, rajasin kyselytutkimuksen ulkopuolelle niiden erilaisen journalistisen lähestymistavan perusteella. Halusin vertailla kyselytutkimuksessa nimenomaan maakuntalehtien ja Helsingin Sanomien eroja. Julkaisin kyselytutkimuksen Webropol-nettialustalla, ja lähetin 300 pyyntöä kyselytutkimukseen saatekirjeineen. Kyselytutkimukseen vastasi 30 eri toimittajaa ja esimiestoimittajaa. Lähetin toimittajille yhteensä kolme muistutuspyyntöä kyselyyn osallistumisesta. Koen, että lähes sanomalehtiä vastaava vastauslukumäärä antaa suhteellisen todellisen kuvan talousrikosuutisoinnista Suomen mediassa. Luvussa 6 ja sen alaluvuissa käyn tarkemmin läpi kyselytutkimuksen tuloksia. Teemahaastatteluissa haastattelin Nelosen rikos- ja oikeustoimittaja Susanna Reinbothia, Helsingin Sanomien talousrikoksiin erikoistunutta taloustoimittaja Tuomo Pietiläistä, Turun Sanomien rikos- ja oikeustoimittaja Seppo Sudenniemeä ja Yleisradion (Yle) MOT-ohjelman tuottaja Matti Virtasta.

2 HAASTATTELUTUTKIMUS TOIMITTAJILLE

Haastattelun tekeminen suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa luo mahdollisuuden vaikuttaa tiedonhankintaan haastattelutilanteessa (Hirsjärvi; Hurme 2008, 34). Tämän vuoksi haastattelut tehtiin suorassa vuorovaikutustilanteessa. Virtasen haastattelemine ei onnistunut aikataulullisten syiden takia, joten Virtasen tapauksessa haastattelumetodiksi valikoitui sähköpostivaihto. Puolistrukturoitu teemahaastattelu perustuu Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen (emt., 47) mukaan Mertonin, Fisksen ja Kendallin vuonna 1956 julkaisemaan kirjaan *The Focused Interview* (Kohdennettu haastattelu). Käytännössä kohdennettu teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Menetelmä on käytännössä puolistrukturoitu, koska haastattelun aihepiirit ovat samoja kaikille haastateltaville (emt., 48). Valitsin teemahaastattelun menetelmäksi, jotta saisin mahdollisimman laajan kuvan talousrikosjournalismin nykytilasta. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan teemahaastattelu ei sido haastattelua kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen tutkimukseen (emt.). Teemahaastattelu mahdollisti, että pystyin perehtymään paremmin tutkittavaan.

Haastateltavat valikoituivat teemahaastatteluihin ja osaksi tutkielmaani erilaisten taustojensa vuoksi. Helsingin Sanomien Pietiläinen on ainoita suomalaisia nimenomaan talousrikoksiin erikoistuneita toimittajia. Tällöin hänellä on valtava määrä tietoa siitä, millaista talousrikosjournalismi on käytännön tasolla Suomessa. Pietiläinen on toiminut aiemmin Helsingin Sanomien tutkivan ryhmän jäsenenä ja sittemmin osana taloustoimitusta. Vielä nykyäänkin hänellä on mahdollisuus keskittyä pitkäkestoiisiin tutkimuksiin, vaikka journalismi on koko ajan kiivastempoisempaa. Sen sijaan Sudenniemi ja Reinboth pystyivät peilaamaan rikos- ja oikeustoimittajien kokemuksillaan sitä, millaista hyötyä ja haittaa rikos- ja oikeustoimittajan taustasta on talousrikosuutisoinnissa. Myös heillä on selkeä näkemys siitä, miten taloustoimittaja pärjää talousrikosten kanssa. Nämä näkemykset ovat hieman erilaisia kuin taloustoimittaja Pietiläisen, mutta kaikki yhdessä antavat melko kattavan kuvan nyky-Suomen talousrikosjournalismista. Vaikka kysymysrunko oli kaikille sama, vastaukset

olivat hyvinkin erilaisia (Liite 1). Ylen Virtanen pystyi hahmottamaan tutkivan journalismin tilaa myös talousrikosuutisoinnin kannalta. Vaikka kyselytutkimus tehtiin sanomalehdille, mielestäni oli tärkeää haastatella myös suurten sähköisten tiedotusvälineiden toimittajia. Lopulta juuri Ylellä ja MTV3:lla on Helsingin Sanomien lisäksi suurimmat resurssit tutkivaan journalismiin.

Jokaisessa haastattelussa käytetty kysymysrunko koostui 19 kysymyksestä. Haastattelut tehtiin keväällä ja syksyllä 2010. Virtasen haastattelu tehtiin hänen omasta pyynnöstään sähköpostitse. Sudenniemen, Pietiläisen ja Reinbothin haastattelut on tallennettu nauhurilla, ja haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut tekstidokumenteiksi. Jaottelin vastaukset erilaisiin alakategorioihin: talousrikosjournalismin haasteisiin ja vaatimuksiin, nykytilaan, erikoisalan tulevaisuuteen, toimitusten resursseihin ja tutkivaan journalismiin. Näin pystyin lopulta hahmottamaan selkeästi tulevan sisällysluettelon. Vertailin haastateltavien vastauksia median kokoon ja vaikuttavuuteen. Esimerkiksi Helsingin Sanomien Pietiläinen uskoo selkeämmin tutkivan journalismin lisääntymiseen kuin muut. Toisaalta Helsingin Sanomat panostaa enemmän omiin toimituksellisiin tutkimuksiin kuin muut lehdet. Kysyin haastatteluissa ja Virtasen kanssa käydyssä sähköpostivaihdossa mahdollisuutta käyttää keräämääni materiaalia mahdollisissa jatko-opiskeluissani. Kaikki antoivat suostumuksensa haastattelumateriaalin jatkokäyttöön.

3 TALOUSRIKOSJOURNALISMIN MÄÄRITTELY

Rikosoikeusjärjestelmän ja median yhteismerkitys on suuri. Nimenomaan oikeusjärjestelmän antamat sanktiot pitävät yllä yhteiskunnan järjestystä. Media taas pitää kansalaiset ajan tasalla siitä, mikä on sallittua ja mikä ei. Media ikään kuin kertoo sen, mitä valtaa pitävät tekevät ja miten kansalaisen tulisi toimia (Arolainen 2008). Rikoksista on uutisoitu kirjapainotaidon keksimisestä lähtien. Niin kauan ne ovat myös ihmisiä kiinnostaneet. Voidaankin sanoa, että rikosjournalismi on syntynyt jo 1800-luvun sanomalehdistön aikana. Toimittajat alkoivat jo silloin tutkia yhteiskunnan laittomuuksia ja moraalittomuuksia. Kuitenkin vasta 1970- ja 1980-lukujen taitteen aikana talousrikollisuus herätti ensi kertaa suomalaisten päättäjien huomion. Samaista aikaa voidaan pitää sysäyksenä suomalaiselle talousrikosjournalismille ja sille, minkälaiseksi se on muodostunut nykypäivään mennessä. Murrosaikana myös rikosjournalismi koki muutoksia, sillä journalisteilla ei ollut kokemusta talousrikoksista, jolloin ylilyöntejä sattui. Lopulta rikosjuttujen takia myös journalismietiikka muuttui. (Arolainen 1988, 175–189.) Tätä kautta myös toimittajien omiin osakekauppoihin alettiin kiinnittää huomiota. Palaan taloustoimittajien osakekauppoihin alaluvussa 3.1.

Myös Jorma Miettisen yli kolmekymmentä vuotta sitten valmistunut väitöskirjatutkimus osoittaa, että edelleen ihmisiä kiinnostavat samankaltaiset uutiset kuin 1970-luvun lopulla. Miettisen tutkimusajan eli vuoden 1979 aikana nimenomaan rikosuutiset olivat kolmanneksi suosituimpia uutisia paikallisuutisten ja silloin ajankohtaisten energiakriisistä kertovien juttujen jälkeen. (Miettinen 1980.) Helsingin Sanomien taloustoimittaja Tuomo Pietiläinen (1998, 211) kirjoittaa Anu Kantolan ja Tuomo Mörän toimittamassa *Journalismia! Journalismia?* -kirjassa politiikan talousjournalismista alueena, jossa taloudellinen ja poliittinen valta kietoutuvat toisiinsa ja jossa kiusaus väärinkäyttöihin on suuri. Palaan politiikan ja talouden toisiinsa kietoutumiseen alaluvussa 4.2.

Määritellessäni talousrikoksista uutisointia talousrikosjournalismiksi on hyvä selittää, mikä nyky-Suomessa voidaan luokitella talousrikosjournalismiksi ja

mikä perinteiseksi rikosjournalismiksi. Mielestäni Pertti Hemánus on tiivistänyt rikosjournalismin käsitteen hyvin. Helsingin sanomalehtien rikosuutisointiin keskittyvässä Hemánuksen väitöskirjatutkimuksessa todetaan, että rikosuutinen voi olla selostus tuoreesta tai aiemmin tehdystä rikoksesta tai vanhan ja kriminalisoidun teon uudesta vaiheesta (Hemánus 1966, 47–49). Käytännössä myös talousrikoksista puhuttaessa voidaan vetää samansuuntainen johtopäätös, vaikka talousrikosuutisoinnista puhutaan journalismin erikoisalueiden risteyskohtana. Kaikki samat uutiskriteerien lainalaisuudet pätevät myös journalismin erikoisalueeseen. Johan Galtung ja Mari Holmboe Ruge (1965) kehittivät alkuperäiset 12 uutiskriteeriä. Internetix-sivustolla julkaistu Galtungin ja Rugen malli uutiskriteereistä on seuraavanlainen:

- Kielteisyys: Uutisten arvo vahinkojen, vammojen tai kuolleiden avulla
- Tuoreus: Aika on uutisen tärkeimpiä mittareita
- Läheisyys: Maantieteellinen tai kulttuurinen läheisyys
- Yhdenmukaisuus: Uutinen vastaa kulttuurisia odotuksia
- Selkeys: Uutisen pitää olla selkeä ja helposti ymmärrettävä
- Odottamattomuus: Uutisen pitää olla uusi
- Superlatiivisuus: Suurin, väkivaltaisim uutisoidaan
- Relevanssi: Uutisen vaikutus tavalliseen ihmiseen
- Henkilöitävyys: Prosessi on henkilöitä, jotka ovat jutun lähteitä
- Eliittihenkilöt: Poliitikot ja julkisuuden henkilöt esillä
- Edustavuus: Asiantuntija lähteenä suuri auktoriteetti
- Faktisuus: Paikkakuntia, nimiä, rahasummia, numeroita, taulukoita yms.

Talousrikosjournalismi sanana voidaan kytkeä vahvasti 1980-luvun rikosherrajahtiin, kun poliitikkoja, virkamiehiä ja yritysjohtajia oli syytettynä lahjusrikoksista (Wikipedia). Sana rötös on liitetty jo pitkään talousrikoksista uutisointiin. Sen käyttö tosin alkoi yleistyä vasta, kun edesmennyt poliitikko Veikko Vennamo alkoi kuvata sanalla kaikkea sitä vääryyttä ja petosta, jonka kohteeksi kansan vähäisimmät joutuivat yhteiskunnan valtaapitävien toimesta 1980-luvun alkupuolella. Vennamo tosin ei erottanut laittomuutta moraalittomuudesta. Artikkelissaan Arolainen kuvaakin, että termi on varsin

nykyaikainen tulkinta talousrikosten luonteesta, ja siksi termi sopii otsikoissa talousrikosten synonyymiksi (Arolainen 2008). Jotta talousrikosjournalismin käsite ei jäisi vajaaksi, on myös hyvä antaa talousrikokselle oma määritelmänsä. Tombsin (1995) mukaan on ainakin kaksi erilaista lähestymistapaa talous- ja organisaatiorikollisuuden määrittelemiseksi: joko määritelmä rajataan laittomaan toimintaan tai myös paheksuttavaa tai epämoraalista toimintaa sisällytetään mukaan. Ammattimainen talousrikollinen kuvataan henkilönä, joka tekee rikoksia näennäisesti kunniallisen yritystoiminnan avulla (Laitinen; Virta 1998, 164).

3.1 Talousjournalismin problematiikka

Talousjournalismin ongelmallisuutena pidetään edelleen kritiikittömyyttä. Ongelma pohjautuu hyvin pitkälti 1960- ja 1970-lukuihin, jolloin tiedotteet menivät lehtiin sellaisinaan, eivätkä yritysten kestitsemät toimittajat kyseenalaistaneet liike-elämän edustajien tarkoitusperiä. Toki kehitystä on tapahtunut. Monet lehdet ovat tiukentaneet omia eettisiä ohjeistuksiaan, mutta taloustoimittajat joutuvat edelleen elinkeinoelämän lobbauksen kohteeksi. Jotain muutosta on ollut nähtävissä: esimerkiksi Taloussanomien tiukensi aikoinaan toimittajiensa osallistumista osakekauppoihin. (Hurmerinta 2009, 69–70.) Vuonna 1989 voimaan tulleen arvopaperimarkkinalain mukaan sisäpiirin kaupat kiellettiin vankeusrangaistuksen uhallä. Myös toimittajien omat järjestöt reagoivat uuteen lakiin, muun muassa Taloustoimittajain kerho. Syksyllä 1990 Taloustoimittajain kerho hyväksyi pörssieettisen kannanoton, koska laajan yleisön pitää pystyä luottamaan joukkotiedotusvälineiden antamaan tietoon. (Mikkonen 1998, 221–222.)

Antti Mikkosen mukaan kerholta puuttui valvonta- ja sanktiovalta, ja ammattikunnan itsesääntelyn koodit olivat muutoinkin kirjoitettu Lehtimiehen ohjeisiin ja kerhon sääntöihin. Kerhon pörssieettisen kannanoton mukaan:

- Taloustoimittaja ei saa hankkia itselleen tai toiselle aineellista etua käymällä arvopaperikauppaa tai neuvomalla toista arvopapereiden kaupassa,

- Jutun kirjoittamisen syynä ei saa olla toimittajan tai hänen sidosryhmiensä taloudellisten etujen ajaminen,
- taloustoimittaja ei saa tehdä juttuja yhtiöistä tai yhteisöistä, joissa hänellä on merkittävää osakeomistusta tai joihin hänellä on läheiset suhteet,
- taloustoimittajan ei pidä antaa osakkeiden suoranaisia osto- tai myyntisuosituksia,
- toimittajan on ilmoitettava osakesijoituksistaan myös työnantajalleen,
- taloustoimittajalla on lupa harjoittaa arvopaperisijoittamista, mutta niin sanottua lyhyttä kauppaa ei pidä käydä.

Vaikka pörssilainsäädäntöön ja toimittajien omiin osakekauppoihin saatiin selkeä ohjeistus, toimittajien ja toimitusten asenteet muuttuivat hitaasti. Ja muutos on käynnissä edelleen. Taloustoimittajien yhdistys päätti lopettaa pörssiomistus- ja sidonnaisuusrekisterin vuonna 2010. Yhdistyksen puheenjohtaja Juhana Rossi kertoo Journalistissa (1/2010), että rekisteri lopetettiin, koska ”saatava hyöty jäi vähäiseksi kustannuksiin nähden”. Ari Lähdenmäen haastatteleva Rossi korostaa Journalistissa, että suositus on edelleen voimassa ja että sisäpiiritietoa tai toimittajan omaa asemaa ei saa käyttää hyväkseen (emt.). Lisää ongelmia aiheuttaa valtiovarainministeriön työryhmän uusi ehdotus muuttaa arvopaperimarkkinalainsäädäntöä. Työryhmä jätti esityksensä lausuntokierrokselle helmikuussa 2011. Ehdotuksen mukaan julkinen arvo-osuusjärjestelmän rinnalle tuotaisiin uusi, ei-julkinen hallintarekisteri kotimaisille sijoittajille. (STT 2011.) Toteutuessaan uusi laki hankaloittaisi toimittajien tiedonhankintaa. Hallintarekisteröinnillä osakeomistuksista tehdään anonyymeja. Tämän vuoksi syyttäjänlaitos ja talousrikostutkijat pitävät uutta ehdotusta veronkierronvälineenä. Hallintarekisterin avaamisen suunnittelu alkoi helmikuussa 2009, kun silloinen kunta- ja hallintoministeri Mari Kiviniemi asetti arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonaisuudistusta valmistelevan työryhmän. (Voima 3/2011.) Sikäli voidaan sanoa, että aika oli poliitikoille otollinen vaalirahaskandaalien vuoksi. Toteutuessaan uusi laki estäisi toimittajia

etsimästä tietoja poliitikkojen omistuksista. Ikävä seuraus laista olisi se, että kukaan ei enää tietäisi, mitä poliitikot omistavat (emt.).

Meidän toimittajien mahdollisuuksia tutkia näitä talousrikosasioita rajoitetaan (Tuomo Pietiläinen, Voima 3/2011).

Myös toimittajajärjestöt tyrmäävät suunnitellun osakeomistusten salaamisen. Oikeustoimittajat ry ja Tutkivan journalismin yhdistys ry (yhdistysten lausunto arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonaisuudistuksesta) vastustavat työryhmän ehdotusta laajentaa hallintarekisteriä. Yhdistykset vastustavat myös pörssikauppojen julkisuuden poistamista arvopaperikeskuksen, arvopaperipörssin, arvopaperivälittäjien ja luottolaitosten sisäpiiriläisiltä. Yhdistysten mukaan yhteiskunnan avoimuus edellyttää sitä, että tiedot yhtiöiden omistajista, sisäpiirin omasta kaupankäynnistä ja nimenomaan poliittista valtaa käyttävistä ovat kansalaisten saatavilla. Yhdistykset tuomitsevat arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonaisuudistusta käsittelevässä lausunnossaan sen, että ”valtiovarainministeriö antaa ehdotukset pörssikaupan läpinäkyvyyden vähentämisestä finanssikriisin jälkeisenä aikana, jolloin kansainvälinen paine on päinvastaiseen suuntaan”. Oikeustoimittajien ja Tutkivan journalismin yhdistysten mukaan kriisin perusteella läpinäkyvyyttä pitäisi pikemminkin lisätä. Yhdistysten antaman lausuntokirjelmän mukaan ”mahdollisimman suuri läpinäkyvyys estää ennakolta finanssikriisien kaltaisten taloudellisten katastrofien syntymisen”. Lausunnon mukaan uuden ehdotuksen perusongelma on ”arvopaperien moniportainen hallinta”, jonka takia ajantasaista tietoa ei enää olisi saatavilla nykyisestä arvo-osuusjärjestelmästä. Nykyinen laki on ollut voimassa vuodesta 1991, ja siihen merkitään kaikki suomalaisten omistukset Suomessa vaihdettavissa pörssiyhtiöissä. (emt.) Rekisterin avaamista yritettiin jo 1990-luvun laman jälkeen, mutta toimittajat onnistuivat torppaamaan silloisen ehdotuksen (Voima, 3/2011). Toivottavasti toimittajat pystyvät samaan tälläkin kertaa.

Tutkivan journalismin yhdistys ja Oikeustoimittajat pelkäävät työryhmän ehdotusta hallintarekisteristä. Nykyinen, 20 vuotta käytössä ollut arvo-osuuspohjainen omistusrekisteri kertoo pörssiyhtiöiden omistajatilanteen ja sisäpiirikaupat noin kolmen päivän viiveellä. (yhdistysten lausunto

arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonaisuudistuksesta.) Pelko on ymmärrettävä, sillä tiedotusvälineet kärsisivät rekisterin poistumisesta. Media on käyttänyt rekisteriä ahkerasti, ja etenkin syksyllä 2010, kun tiedotusvälineet uutisoivat ministerien ja kansanedustajien kytkennöistä pörssiyrityksiin. Tutkivan journalismin yhdistyksen ja Oikeustoimittajien mukaan vallankäyttäjät eivät sotkeudu niin paljon epäeettiseen toimintaan, jos he tietävät median seuraavan rekistereitä. (emt..) Toteutuessaan lainsäädäntö kuitenkin muuttaisi kaiken. Läpinäkyvyys kärsisi, ja talousrikosuutiset vähenisivät. Oikeustoimittajien ja Tutkivan journalismin yhdistyksen kymmensivuinen kannanotto on tutkielmani liitteissä. Päätoimittajien yhdistyksen puheenjohtaja, Etelä-Suomen Sanomien päätoimittaja Heikki Hakala (STT 2011) on samaa mieltä kuin toimittajajärjestöt. Hänen mukaansa osakeyhtiöiden omistusrakenteiden piilottaminen heikentäisi yhteiskunnallista läpinäkyvyyttä.

Mielestäni tässä on ollut aika vahva lobbaus taustalla. En yhtään ihmettele, että sen takana olisivat poikkeuksellisen vahvat omistajaryhmittymät. (Heikki Hakala.)

Voima-lehden (3/2011) haastatteleman Tuomo Pietiläisen mukaan suomalaisten poliitikkojen omistusten läpinäkyvyyden katoaminen on huolestuttava asia. Tällä hetkellä toimittajat voivat etsiä tietoja Arvopaperikeskuksen (Euroclear Finland) näyttöpäätteeltä. Lakiuudistus muuttaisi kaiken. Käytännössä tietoja voitaisiin salailla laillisesti.

3.2 Rikosjournalismin erikoisalue

Talousrikosjournalismin osaaminen on pirstoutunut monelle eri alueelle Suomessa. Esimerkiksi seitsemänpäiväisten sanomalehtien toimituksissa vaihtelee suuresti, kuka talousrikokset hoitaa. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa talousrikokset on keskitetty taloustoimituksen tehtäviin. Nimenomaan Pietiläinen ja toinen taloustoimittaja Petri Sajari ovat keskittyneet talousrikoksiin, kun vastaavasti pienemmissä maakuntalehdissä talousrikoksiin erikoistuneita toimittajia ei juuri ole. (Tuomo Pietiläinen henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010.) Tutkimustulosteni mukaan talousrikoksista uutisointi on hankalaa nimenomaan mainitsemani journalismin erikoisalan pirstaleisuuden takia.

Helsingin Sanomien entinen toimittaja Teuvo Arolainen (1998, 190–191) toteaa Journalismia! Journalismia? -kirjassa, että talousrikokset voisivat olla yhtä lailla rikos- ja taloustoimittajien tulkinnan kohteena, mutta tutkimussektori jää toimitusten väliselle harmaalle alueelle. Hänen mukaansa journalistien joukossa on yksiselitteisesti liian vähän talouden ja oikeuden tuntijoita. Taloustoimittajille talousrikokset ovat liian kiusallisia, koska ne eivät lähtökohtaisesti referoi talouselämää myötämielellä. Toisaalta ne eivät myöskään kuulu rikostoimittajalle, sillä talousrikoksissa ei ole perinteisen rikosuutisen selkeyttä, johon rikostoimittajat ovat tottuneet. Toisin sanoen talousrikokset ovat liian vaivalloisia ja niissä ei ole yhtä selkeitä vastakkainasetteluita kuin perinteisissä rikosuutisissa. Monimutkaisten talousrikosvyyhtien selvittely voi kestää vuosikausia, ja se on ristiriidassa nopean uutistoiminnan vaatimusten kanssa. (Arolainen 1998, 190–191.) Myös teemahaastateluissa olleet toimittajat ovat samaa mieltä Arolaisen kanssa.

3.3 Vaikeat talousrikokset

Turun Sanomien rikos- ja oikeustoimittaja Seppo Sudenniemi (henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010) näkee, että perinteiset taloustoimittajat eivät tunne käräjä- ja hovioikeuksien toimintaa riittävästi. Näin talousrikokset koituvat usein liian vaikeiksi. Ajan ja koulutustason puute nähdään ongelmiksi, jotka vaikeuttavat liiaksi uutisointia. Toisaalta rikos- ja oikeustoimittajat tuntevat talouselämää huonosti. Talouden ja rikosoikeuden tuntevia yhdistelmätoimittajia on Suomessa vähän.

Talousrikosten tutkiminen on hankalaa, ja rikostoimittajallekin tässä on suuria haasteita. Talousrikosjuttujen parissa ollessa huomaa itsekkin usein, että sitä ja tätä pitäisi osata paremmin. (Sudenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010.)

Talousrikosjournalismin haasteellisuus ei tule esiin pelkästään yksittäisten toimittajien osaamisessa; haasteita on myös toimituksilla. Toimituksilla pitäisi olla enemmän riskinottohalua ja -kykyä, koska talousrikosjuttujen kohteet saattavat viedä asian helposti käräjäoikeuteen. Toimituksen on otettava riski uutisoinnista organisaationa, ei siten että toimittaja sooloilisi toimituksen johdon tietämättä. Toisaalta toimitusten voi olla hankala löytää toimittajia, jotka ovat pe-

rehtyneet syvemmin talousrikoksiin. Sudenniemi muistuttaa, että talousrikoksia ei voi verrata tavallisiin rikosasioihin, kuten pahoinpitelyihin ja varkauksiin tai edes huumeoikeudenkäynteihin. Nämä ovat helposti tutkittavia, ja niitä tutkivat usein tavallisetkin uutistoimittajat, jotka eivät välttämättä ole erikoistuneet mihinkään tiettyyn aihealueeseen. Toimituskulttuuri ja työtempo ovat kehittyneet niin, että tehtävät jutut ovat ajan vähenemisen takia lyhyempiä kuin ennen. Muutos vaikuttaa vääjäämättä myös talousrikoksista uutisointiin. Jutut on saatava nopeasti tuotantoon, jolloin isojen ja raskaiden juttujen tutkiminen voi vähentyä. Sanomalehdillä, Helsingin Sanomia lukuun ottamatta, ei juuri ole resursseja panostaa talousrikospuoleen, vaikka toimittajalla olisikin intoa tähän rikollisuuden haaraan. Sudenniemen lisäksi myös Reinboth (henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010) on sitä mieltä, että tämänhetkinen talousrikosuutisointi on vain pintaliipaisua nykyresurssien vuoksi.

Toisaalta voidaan ajatella, käydäänkö resurssien riittävydestä tarpeeksi keskustelua. On muistettava, että vain keskustelun kautta talousrikosjournalismin tila voi kehittyä. Sekin tosin vaatii, että talousjournalismi kehittyisi ensin. Hämeen Sanomien päätoimittaja Arno Juutilainen sanoo Journalistissa (4/11), että ”talousjournalismin keinoa tasoa ei voi panna kiireen tai voimavarojen piikkiin”. Hänen mukaansa talousjournalismi on heikompilaatuista sitoutumattomuuden ja välinpitämättömyyden vuoksi. Lisäksi tätä asetelmaa ruokkii työnantajien lyhytjänteisyys. (emt.) Vain Helsingin Sanomien resurssit ovat muita suuremmat. Tämä osoittaa sen, että ainakin Helsingin Sanomissa on käyty keskustelua talousrikosjournalismin ja ylipäättään tutkivan journalismin tulevaisuudesta. Vuosina 1998–2000 Helsingin Sanomissa oli tutkiva ryhmä, jossa myös Pietiläinen oli mukana. Ryhmä perustettiin, jotta toimittajat voisivat tutkia sellaisia aiheita, joita ei ehditty tutkia perinteisen uutistyon rytmissä. Yhden jutun tutkimustyö saattoi kestää päivästä useisiin vuosiin. 3-4 toimittajan ryhmä julkaisi vuosittain noin viisikymmentä juttua, eikä ryhmälle asetettu juttukohtaisia aikatauluja. (Kuutti 2002, 38.) Pietiläisen (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) mukaan Helsingin Sanomissa voi edelleen käyttää aikaa

vaikeaan, monimutkaiseen ja laajaan talousrikosuutiseen. Näin jos asiasta sopii esimiestoimittajien kanssa.

Joissakin oikeuskäsittelyissä voi kestää monta päivää, ja käsittelyn aineisto voi olla tuhansiakin sivuja. Kiire ja nykyinen kehityskulku tarkoittaa sitä, että isommat tapaukset jäävät armotta vähemmän käsitellyiksi. (Seppo Sudenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010.)

Toimittajan pitää olla perillä rikosoikeudellisista perusasioista, mutta Pietiläisen mukaan niin pitää olla myös esimiestoimittajien. Mikäli esimiehet eivät ymmärrä rikos- ja siviiliprosessia, on heidän myös vaikea käsittää, kuinka tärkeää talousrikoksista uutisointi onkaan. Esimiesten tulisi ymmärtää alaisiaan paremmin. Näin he voisivat ohjata toimittajia omalla näkemyksellään oikeaan suuntaan ja kohdistamaan työajan sellaisiin hankkeisiin, jotka tuottavat yhteiskunnallisesti merkittävää journalismia. (Tuomo Pietiläinen henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010.)

Pietiläisen vaatimus tuntuu kohtuuttomalta. Lauseen koruttomuus synnyttää mielikuvan, että esimiehet tuntisivat alaistensa työnkuvat läpikotaisin. Tämä kuulostaa ideaalitalanteelta, mutta arkitodellisuudessa käytännössä mahdottomalta. Varsinkin talousrikosjournalismin alueella vaatimus tuntuu kohtuuttomalta, sillä erikoisala on muutenkin pieni ja osaajia alueella on vähän. Talousrikosjournalismi on samanaikaisesti sekä yhteiskunnallisesti merkittävä journalismin muoto että hankala aihe niin toimittajille kuin mediaa kuluttaville – lukijoille, katsojille ja kuuntelijoille. Jotain uutisten merkittävydestä kuitenkin kertoo se, että yleisön vaikeina pitämien talousrikosten uutisointi on tärkeää myös poliisille. Toimittajat kun eivät ole riippuvaisia poliisista lähteenä. Arolaisen (1998, 191-192) mukaan tilanne on jopa päinvastainen, sillä poliisi on saanut vihiä monesta talousrikoksesta mediasta. Toisaalta kun talousrikostutkinta on kesken, ei poliisilla ole juuri koskaan tarvetta tiedottaa tutkimuksistaan medialle. Juuri tämän vuoksi ulkopuolisten lähteiden rooli korostuu. Tapahtuneista talousrikoksista tietää poliisitutkinnan aikana merkittävä joukko: kirjanpitäjät, tilintarkastajat, pesänhoitajat, verottajat, velkojat, entiset työntekijät, vahingoniloiset kilpailijat ja tietysti itse epäillyt.

3.4 Talousrikosjournalismin nykytila

Tyypillinen talousrikosuutinen on muuttunut ajan myötä. Vielä 1970-luvulla uutinen koski muun muassa ylikorkoja ja kuittiväärennöksiä (Arolainen 1998, 292). 1980-luvun lopussa ja varsinkin 1990-luvun alussa rikokset muuttuivat erittäin kiinnostaviksi ja mediaseksikkäiksi aiheiksi median kuluttajien mielestä. Tv-kanavat, varsinkin MTV3, lisäsivät rikosuutisointia. Rikosten, mutta ei niinkään talousrikosten, seuranta oli muodikasta. Tiedotusvälineet, jotka seurasivat 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa talousrikoksia, keskittyivät perinteisen talousrikosjournalismin tekemiseen. Käytännössä 1980-luvun alussa rikosuutisointi oli tuomioistuinten päätösten selostamista ilman sen suurempaa kritiikkiä. Tällä hetkellä vallan vahtikoira uskaltaa arvostella myös tuomareiden toimintaa, ja tuomioistuimet ja niiden toiminta rinnastetaankin yhä voimakkaammin vallan haltijoihin. Kaksi kolmasosaa Suomen talousrikoksista kasautuu muutaman rikosnimikkeen alle: petoksiin, vero-, konkurssi- ja kirjanpitorikoksiin. (Arolainen 1998, 182-188.) Sen sijaan talousrikosten haitat voidaan jakaa Alvesalon ja Laitisen (1994, 27) luokittelemaan kolmeen ryhmään: taloudellisiin, fyysisiin ja sosiaalisiin kustannuksiin. Taloudellisia kustannuksia ovat inflaation kiihtyminen ja taloudelliset menetykset, fyysisiä ympäristölle, kuluttajille ja työntekijöille aiheutuneet vahingot ja sosiaalisia kustannuksia moraalisen luottamuksen ja normien mureneminen yhteiskunnassa. (emt.) Suomalainen talousrikosjournalismi on muuttunut 2000-luvulla. Suurin murros tapahtui 1990-luvun alussa, kun poliitikot huomasivat, että poliittisen toiminnan lisäksi osa toimittajista alkoi seurata tiukasti poliitikkojen taloudellisia edesottamuksia ja kytkentöjä yrityksiin (Pietiläinen 1998, 212).

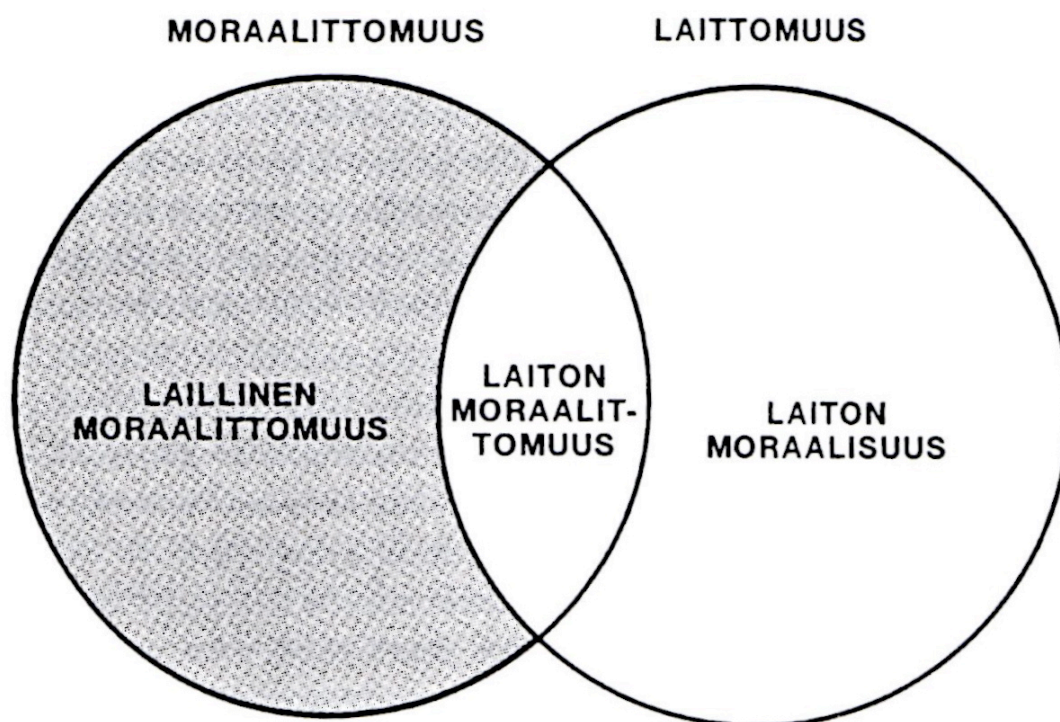
Paras esimerkki tästä lienee kauppa- ja teollisuusministeri Kauko Juhantalon erojupakka, jossa tiedotusvälineiden työllä oli ratkaiseva merkitys. Syksyllä 1996 tuntui siltä, kuin Suomi olisi avautunut aivan uudella ja raikkaalla tavalla. En aluksi ollut aivan varma, olinko ymmärtänyt asiat oikein: oliko yhteiskunta todella suuntaamassa aiempaa hieman läpinäkyvämpään suuntaan. (Tuomo Pietiläinen, emt. 229.)

Eri asiat kiinnostavat ihmisiä erilaisina aikoina. Esimerkiksi tällä hetkellä elämme vahvasti aikaa, jolloin journalismin kuluttajia, lukijoita, katselijoita sekä

kuuntelijoita, kiinnostavat sellaiset rikokset, joita yhteiskunnan ylätasen päättäjät tekevät. Talousjournalismissa, kuten talousrikosjournalismissakin, taloudellinen ja poliittinen valta nivoutuvat yhteen. Helsingin Sanomien taloustoimittajan Tuomo Pietiläisen (1998, 211) mukaan alueen seuraaminen on sen työläydestä huolimatta varsin tärkeää. Alue on jäänyt aiempina vuosina katveeseen ehkä sen takia, että poliitikkojen ja puolueiden taloudelliset asiat eivät kiinnostaneet taloustoimittajia. Poliitiikan toimittajille alue oli vieras ja vaikea. (emt..)

Käytännössä laman jälkeisellä nousukaudella voi aina syntyä uutta talousrikollisuutta, joka saattaa paljastua vasta viiden tai kymmenen vuoden päästä rikoksen tekohetkestä (Mikkonen 1998, 301). Median tehtävä vallan vahtikoirana on paljastaa nimenomaan ylätasen talousrikoksia. Länsimaisen journalismin tradition mukaan vallan vahtikoira pyrkii kontrolloimaan valtaa pitäviä sananvapaudella. Tämä muodostaa siten vastavoiman yhteiskunnan vallan käyttäjille. Poliittiset ja taloudelliset väärinkäytökset ovat nimenomaan yksi keskeisimmistä alueista, joissa vahtikoirajournalismia pitää olla (Kantola; Möra 1988, 173.) Vallan vahtikoirana toimimisen tärkeyttä korostaa Kuutin (1995, 42–43) mukaan se, että ”on syytä epäillä valtaa käyttävien salaavan ainakin jossain määrin toimiaan”. Käytännössä vahtikoirajournalismi saa elinvoimaansa toimittajien epäilyistä vallankäyttöä kohtaan ja yhteiskunnassa tapahtuvien väärinkäytösten ja epäkohtien paljastamisesta. Epäkohdat eivät ole pelkästään valtaa käyttävien tekemiä laittomia toimia, vaan myös erilaisia laittomuuksia, kuten viranomaisten tehtävien laiminlyöntejä. (Kuutti 1995, 42–43.)

Kuvio 1 havainnollistaa Kuutin mallin hyvin. Kuviosta näkee, millaisia moraalittomuuksia ja laittomuuksia tutkiva journalisti työssään kohtaa. Laittomat moraalittomuudet (murhat, ryöstöt ja väkivalta) ja laittomat moraalisuudet (aseista kieltäytyminen) ylittävät helposti uutiskynnyksen. Sen sijaan lailliset moraalittomuudet ylittävät uutiskynnyksen vain harvoin. (Kuutti 1995, 47.)

Kuvio 1: Moraalittomuus ja laittomuus tutkivassa ja rikosjournalismissa (Kuutti 1995, 48).

Muutos ei kuitenkaan ole ollut kovinkaan verkkainen, sillä nykyään vahtikoirajournalismi polveutuu poliittisen eliitin sylikoirista. Journalismin muutokseen tarvittiin journalistisen sisäisen kasvun lisäksi myös ulkoisia tekijöitä: muun muassa Neuvostoliiton romahdus, tasavallan presidentin valta-aseman heikentyminen, poliittisten puolueiden roolin vähentyminen ja koko yhteiskunnan ”mediallistuminen”. (Uimonen 2009, 28.) Pietiläinen (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) puhuu asiasta uusien rikosmuotojen esiin kaivamisena ja raportoisena. Esimerkiksi arvopaperimarkkinarikokset ovat juuri niitä rikoksen muotoja, joihin tiedotusvälineet ovat kiinnittäneet huomionsa 2000-luvulla ja joista kansa on Pietiläisen mukaan kiinnostunut. Yhteiskunnan ylimpiä johtajia koskevat rikosepäilyt tulivat julkisuuteen 2000-luvulla, kun toimittajat alkoivat tonkia niitä hyvinkin aktiivisesti. Juuri tämäntyyppisissä tapauksissa pyritään paljastamaan ne ylätasen päättäjät tai muut, joilla on yhteiskunnallista tai taloudellista valtaa. Jos tällaiset ihmiset voidaan paljastaa talousrikosuutisoinnin avulla, syntyy yhteiskunnassa tietynlai-

nen epäjärjestys uutisen ansiosta. Tällöin julkitulleisiin epäkohtiin voidaan puuttua ja sitä kautta voi syntyä uusi järjestys eli yhteiskunnan järjestys voi niin sanotusti normalisoitua. Arolainen (2008) perustelee talousrikosjournalismia hyvin Ray Suretten määritelmällä: rikos päättyy julkisuuteen aina varmemmin, jos rikokseen on sotkeutunut yhteiskunnan yläluokkaa. Rikostoimittajien uutisarvotuksissa korkeimmalla ovat nimenomaan poliitikkojen tai julkisen vallan väärinkäytökset.

Esimerkiksi, kun Helsingin Sanomien resursseja käytetään vallan vastapainona toimimiseen, silloin tällaisen pölhön talousrikollisuuden, esimerkiksi kuittikauppojen, raportointi jää vähemmälle. Keskitymme laajojen, uudenlaisten huijausten raportointiin, joista nyt WinCapita on hyvä esimerkki. Lukisin talousrikosepäilyksi Nova Groupin tekemien asioiden kaivelun, sillä siinähan monet välineet kunnostautuivat erittäin hyvin. Varsinkin siinä oli halu vaikuttaa vallankäyttäjiin. (Tuomo Pietiläinen, henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010.)

Totta kai sellaisissa paikoissa, joissa resursseja annetaan, voi talousrikoksista löytää kaikkea uutisoitavaa (Seppo Sudenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010).

Uudenlaiset talousrikokset nousivat seurantaan vasta vuosien 2000–2005 välisenä aikana. Media kiinnostui arvopaperimarkkinoiden epäselvyyksistä vasta näin myöhään, koska arvopaperimarkkinarikokset kriminalisoitiin Suomen lainsäädännössä 1989 (26.5.1989/495). Arvopaperimarkkinalakiin eli pörssilakiin tehty muutos toi toimittajien käyttöön aivan uudenlaisen rekisterin. Ennen lainmuutosta yritysten sisäpiiriläiset olivat joutuneet kertomaan omistuksistaan niissä yhtiöissä, joiden hallinnoissa he olivat. Käytännössä lainmuutoksen takia sisäpiiriläisten velvollisuuteen tuli myös ilmoittaa kaikki julkiset osakkeet, mikäli henkilö arvopapereita välittävän yrityksen hallinnossa. (Pietiläinen 1998, 229.)

Pietiläisen mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) yhteiskunnan viranomaiskoneistolla, ja myös toimittajilla, kului lähes kymmenen vuotta siihen, että yhteiskunnan päättäjien tekemisistä päästiin perille. 2000-luvun alkuun asti talousrikosuutisointi oli perustunut Pietiläisen mukaan vähemmän älykkääseen talousrikollisuuden muotoon, mutta siitä uutisointi väheni. Media alkoi keskittyä arvopaperimarkkinarikoksiin, pörssikauppaan liittyviin epäeettisiin toimintatapoi-

hin, kuten meklareiden omiin kauppoihin ja pörssivälittäjien hämärätouhuihin. Tämä vähemmän älykäs talousrikollisuus tarkoittaa Pietiläisen mukaan yhteiskunnallisesti merkityksettömien tekijöiden tekemiä talousrikoksia. Näitä ovat esimerkiksi yksityisyrittäjät, joilla ei ole kytköksiä taloudelliseen ja poliittiseen valtaan. Samaan sarjaan voidaan laskea myös poliisin prosenttijengiksi kutsumat moottoripyöräkerhot, joiden kapasiteetti suunnitella talousrikoksia on huomattavasti vähäisempi kuin vallankäyttäjillä. Tämänäntyyppisistä rikoksista uutisointia on edelleen, mutta huomattavasti vähemmän kuin vaikkapa 15 vuotta sitten. Pietiläisen (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) mukaan syyt johtuvat nimenomaan yhteiskunnallisen merkityksen vähäisyydestä. Usein vastaavanlaisista tapauksista uutisoidaan vasta, kun rikoksesta annetaan tuomio. Tällöin myös tiedonhankinta on helpompaa toimituksissa, joissa ylimääräistä aikaa ei juuri ole.

4 JOURNALISMIN ALUEIDEN RISTEYSKOHTA

Antti Mikkosen toimittamassa Rahavallan rakkikoirat –kirjassa Teuvo Arolainen osoittaa (1998, 283), että talousrikoksista uutisointi on levinnyt pirstaleiselle alueelle: taloustoimituksiin, rikos- ja oikeustoimituksiin ja uutistoimituksiin. Pirstaleisuudesta voidaan käyttää myös nimitystä erikoistuminen. Varsinkin suurissa lehdissä osastorajat ovat muodostuneet sellaisiksi, että toisen alueelle ei tulla, mikä taas hankaloittaa talousrikosuutisointia.

Talousrikos on juuri tällainen ei-kenenkään-alue. Rikostoimittajat eivät miellä sitä heille kuuluvaksi, eivätkä taloustoimittajat pidä sitä talouteen kuuluvana. Kummaltakin puolelta voisi tulla siihen väliin. (emt..)

Toimitusten välisen sudenkuopan poistaminen onnistuisi käytännössä vain siten, että yhä useammalta toimittajalta löytyisi halua erikoistua aiheeseen. Rikos- kuin taloustoimittajakin voisi uppoutua yhtä lailla vähän perehdyttyyn aihealueeseen. Ongelmaa tosin ei ole helppo poistaa: molempien lähestymistapojen taitajia on journalistien joukossa liian vähän (emt.). Vastaus vaatimukseen ja haasteisiin voisi olla toimituksen eri osastojen yhteistyön parantaminen. Tällöin niin talous- kuin rikos- ja oikeustoimittajatkin voisivat antaa kaiken mahdollisen osaamisensa mahdollisimman hyvän lopputuotteen saavuttamiseksi. Uskon, että tämänkaltainen ratkaisu poikisi parempia tuloksia kuin mitä tällä hetkellä toimituksissa saavutetaan. Toki jokaisen eri toimitusosaston toimittajalla on omat heikkoutensa ja vahvuutensa talousrikosuutisoinnissa. Toisaalta tämä asettaa talousrikosjournalismin journalismin muotona vaikeasti arvioitavaksi, sillä spesialisteja on vähän. Tämän vuoksi talous-, kuin rikos- ja oikeustoimittajien vahvuuksia tulisi hyödyntää enemmän ja tehdä niin sanottua toimitusosastojen ylittävää työtä. Näin myös työn laatu voisi parantua ja määrä lisääntyä.

4.1 Vain Helsingin Sanomissa talousrikosspesialisteja

Teemahaastatteluissa ja kyselytutkimuksessa ilmeni, että taloustoimittajien yleisenä heikkoutena on rikospuolen heikompi tuntemus ja vastaavasti rikos- ja oikeustoimittajilla heikko tieto taloudesta ja yritysmaailmasta. Esimiestoimittajien

kannalta unelmatilanne olisi löytää kummankin puolen hallitsevia toimittajia, mutta tällaisia on todella vähän (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010). Toisaalta monissa seitsemänpäiväisissä lehdissä talousrikosuutisoinnin hoitaa yleis- eli uutistoimittaja, joka ei välttämättä ole erikoistunut kumpaankaan rikollisuuden haaraan sen syvällisemmin. Reinbothin mukaan uutistoimittaja on usein altavastaajana, jos asiantuntemusta ei ole. Toimittajan omasta mielenkiinnosta johtuen uutistoimittaja voi pärjätä hyvin myös talousrikostoimittajana. Talousrikoksissa on usein kyse laskelmista, mihin ei välttämättä päivittäisessä uutisjournalismissa paneuduta. Voidaankin ajatella, että nämä ovat nimenomaan taloustoimittajan osaamisen ydinaluetta. Talousrikosten tutkiminen on toisaalta erilaista kuin talousjuttujen tekeminen. (Seppo Sudenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010.)

Mikäli sellainen taloustietämykseltään kokemattomampi rikos- tai oikeustoimittaja tutkii esimerkiksi kirjanpitorikoksia, voi jotain olennaista jäädä huomaamatta. Toisaalta rikos- ja oikeustoimittaja on normaalin rikospuolen tehtäviensä ansiosta kehittynyt siinä, mitä perinteisessä rikosjutussa kannattaa tuoda esille: rikos- ja oikeustoimittaja on pakosta joutunut perehtymään enemmän oikeusjärjestelmään ja talousrikoksiakin koskeviin säännöksiin ja tutkimuksiin. Helsingin Sanomissakin kaikkia rikos- ja oikeusasioita seurasi aiemmin rikos- ja oikeustoimitus. Toimituksessa ajateltiin, että rikosoikeudellisen prosessin hallinta ja poliisilähteiden tunteminen olisi keskeinen osaamisen mittari talousrikosjournalistille. Sitten Helsingin Sanomien talousrikosasioiden uutisointi on ollut taloustoimituksen vastuulla, sillä Pietiläisen mukaan rikos- ja siviilioikeudelliset prosessit ovat riittävän yksinkertaisia ja nopeita oppia.

Voimme päästä asiassa syvemmälle, jos lähtökohta onkin substanssiosaaminen eikä rikos- ja oikeusprosessin tunteminen, sillä sen kuka tahansa voi oppia. Olemme hajauttaneet rikosjournalismin ihan samoin kuin poliisi hajauttaa eri yksiköille talousrikokset, huumerikokset ja järjestyshäiriörikokset yms. Kun itse olen arkityössäni tekemisissä niiden ihmisten kanssa, ketkä saattavat joutua osaksi talousrikosprosessia, niin henkilölähteet ovat jo valmiiksi kunnossa. Toisin sanoen saamme hajautetulla rikosseurannalla herkemmin uutisia kuin panostamalla yhteen isoon rikos- ja oikeustoimitukseen. (Tuomo Pietiläinen, henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010).

Haastattelu- ja kyselytutkimuksen tulosten mukaan ei voida yksiselitteisesti sanoa, onko taloustoimittaja liian lähellä yrityselämää. Eriävät mielipiteet perustuvat lähinnä siihen, missä toimituksessa vastannut toimittaja itse työskentelee. Pietiläisen (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) mukaan rikos- ja oikeusprosessin osaavalla taloustoimittajalla on rikos- ja oikeustoimittajaa suurempi mahdollisuus saada uutisia, mikäli taloustoimittajan suhteet lähteisiin ovat kunnossa. Näkemykset eroavat paljon, ja osa toimittajista kokee taloustoimittajan ja yritysmaailman läheisen siteen enemmän uhkaksi kuin hyötysuhteeksi, jolloin juttu voi jäädä kokonaan tekemättä. Matti Virtasen (henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010) mukaan tavalliselle katsojalle, lukijalle tai kuuntelijalle taloustoimittajan ja yritysmaailman liian läheinen suhde ei kuitenkaan paljastu, jos juttua ei tehdä. Itse asiassa taloustoimittajalla, joka on liian lähellä yrityselämää, on velvollisuus jäädä itsensä jutun teosta. Sen sijaan ongelma piilee usein siinä, että toimittaja on lähempänä poliiseja kuin rikollisia (Matti Virtanen henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010). Sudenniemen (henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010) mukaan taloustoimittaja voi tulla helposti varovaiseksi, minkä vuoksi hän saattaa jättää tuomatta esiin olennaista tietoa tai jopa julkaisematta uutisen.

Jos toimittaja on liian sisällä systeemissä, voi negatiivisen jutun tekeminen omista tietolähteistä olla vaikeaa. Tällöin vikoja ei välttämättä edes nähdä niin helposti. (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010).

Toisaalta talousrikosten ”epähienous” ja kiusallisuus saattavat olla taloustoimittajille liikaa. Talousrikokset eivät kuulu talousjournalismille ominaiseen linjaukseen, jossa talouselämään suhtaudutaan myötämielin ja tiedotteita lyhentäen tutkimisen ja kyseenalaistamisen sijaan (Arolainen 1998, 190.) Taustakoulutus tai aiempi työhistoria on tärkeä talousrikosuutisoinnin kannalta. Nämä seikat eivät silti välttämättä määritä, kuinka työskentely talousrikosten parissa voi lopulta onnistua. Tärkeintä on kuitenkin se, kuinka työpaikan ilmapiiri voi ruokkia halua kehittyä toimittajana, tässä tapauksessa juuri talousrikostoimittajana. Helsingin Sanomien rikos- ja oikeustoimittajana työskennelleen Teuvo Arolaisen (1998, 190) mukaan taloustoimittajat ihailivat vielä 1990-luvulla suuryritysten johtajia niin, että liike-elämän varjopuolia ei juu-

ri käsitelty mediassa. Vielä 1990-luvun alussa pankit maksoivat sisään ottamalleen rahalle jopa yli kymmenen prosentin reaalikorkoa, mutta kukaan ei syyttänyt pankkeja ”ylikoroista”. Talousrötösten modernia aaltoa edustivat tällöin konkurssirikokset, yritysten tappaminen niin sanottujen kuoriyhtiöiden avulla, velkojensuosinta konkurseissa, sarjakonkurssit, etumaksuhuijarit, veronkierto sinänsä laillisten veroparatiisiyhtiöiden kautta, huumeraha ja rahanpesu sekä tietokoneririkokset. (Mikkonen, 1998, 300–301.) Toimittajat pysyttelivät suosiolla perinteisissä rikosjutuissaan, eikä ”talousrikoksista puhuminen ollut edes toimitusten johtoportaan sen seksikkäämpää kuin elinkeinoelämässä tai valtionhallinnossa” (Arolainen, 1998, 190).

4.2 Talousrikosuutisoinnin muutos

Suomalaisen talousrikosjournalismin tilan muutosta on vaikea käsitellä. Toisaalta muutosta on tapahtunut, mutta sitä, onko se vain laadullista vai myös määrällistä, on vaikea todentaa. Laadullinen muutos on ollut selkeämpi, ja se liittyy nimenomaan talousrikosuutisten sisällön muutokseen: uutisoidaan enemmän ylätasoa päättäjiin liittyvistä jupakoista (Tuomo Pietiläinen, henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010).

Kaikki riippuu määritelmästä, sillä jos uutisointi Nova Groupista on uutisointia talousrikollisuudesta, silloin voidaan sanoa, että 2-3 vuoden aikana talousrikosuutisointi on lisääntynyt huikeasti (Tuomo Pietiläinen, henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010).

Varsinkin vaalirahoitusasioiden julkitulo mediassa voi vaikuttaa nykyiseen käsitykseen talousrikosuutisoinnin lisääntymisestä. Toisaalta voidaan ajatella asiaa myös median koon mukaan, ja toisaalta siitä lähtökohdasta, missä päin Suomea tiedotusväline on. Vaikka aiemmin mainittu laadullinen muutos on näkyvä, voidaan tekemäni haastattelu- ja kyselytutkimuksen perusteella todeta, että journalismin pinnallistuvien sisältöjen ja resurssipulan takia jää myös osa talousrikoksista tutkimatta. Nimenomaan keskustoitusten koko on vähentynyt varsinkin sanomalehdissä merkittävästi. Kun suunta on tämä, myös erikoistuminen vähenee, ja monimediallisuus korostuu: kaikki tekevät kaikkea. Uhkakuvana on, että tietotaidon puutteessa esimerkiksi talousrikosuutisointi vä-

henee. Käräjäoikeuden kanslioihin jää lukematon määrä talousrikoksia, sillä toimittajilla ei ole enää yhtä lailla aikaa istua lukemassa oikeuden päätöksiä. Toinen ongelma on se, että monessa lehdessä ei ole enää edes tavallisiin rikosasioihin perehtynyttä toimittajaa. Koska 2000-luvulla journalismin tekeminen on tullut huomattavasti nopeammaksi, jää tarina talousrikoksesta usein kertomatta. (Seppo Sudenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010.) Juuri tämän takia voidaankin nähdä, että yleis- eli uutistoimittaja ei välttämättä pysty kiihtyvässä työtahdissa selaamaan pitkää tuomiota ja poimimaan sieltä olennaisinta asiaa riittävän nopeasti.

Ja tämän haasteellisuuden takia työhön ei välttämättä edes ryhdytä. Tyydytään vaan ja hoidetaan asia nopeasti syyttäjän tai käräjäoikeuden tuomarin kertomalla tarinalla. (Seppo Sudenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010.)

Jos vertaamme kuluvaan aikaa esimerkiksi 1980-luvun rötösherrajahtiin, uutisoidaan talousrikoksista todennäköisesti vähemmän kuin silloin. Käytännössä voidaankin sanoa, että media on riippuvainen yhteiskunnassa vallitsevasta tilanteesta ja siitä, mitä viranomaiset tutkivat sillä hetkellä. Lopulta aika pieni osuus talousrikosuutisista voidaan luokitella mediasta itsestään lähteviksi. Viranomaisvetoisuus juttujen lähteinä on suuri. (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010.) Toisaalta suomalainen talousrikosjournalismi on kehittynyt, ja etenkin toimittajien ammattitaito ja suhtautuminen etiikkaan on muuttunut takavuosista, jolloin toimittajien ja silmää tekevien hyvä veli -verkoston takia tiettyjä yhteiskunnallisia päättäjiä koskevat tiedot saatettiin jättää julkaisematta. Toimittajat saattoivat käyttää luottamuksella saamiaan tietoja jopa omissa osakekaupoissaan. Toisaalta eettisempään käyttäytymiseen on osaltaan vaikuttanut arvopaperimarkkinainsäädännön kehittyminen (Matti Virtanen, henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010). Monessa toimituksessa on resursseista pula, joka vaikuttaa myös tutkivan journalismin ja tutkimusalueeni talousrikosjournalismin tekemiseen. Tästäkin huolimatta talousrikoksista uutisoivien toimittajien ammattitaito on kasvanut. Nykypäivänä ne harvat talousrikosjournalistit ovat kuitenkin niin kunnianhimoisia, että tuloksia syntyy (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010).

Talousrikosjournalistin pitää olla yhdistelmä asiaan liittyvää koulutusta ja omaa kiinnostusta aiheeseen. Silti kaikista merkittävintä on se, että toimittajan pitää olla utelias. Ilman sitä paloa ei ole mitään kunnon journalismia. Nykyään journalismi on paljon ammattimaisempaa. Takavuosina se oli enemmän sellaista boheemia puuhastelua. (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010.)

4.3 Vaativin rikollisuuden laji

Haastattelututkimukseen osallistuneiden neljän toimittajan mielestä talousrikosjournalismia voidaan pitää toimittajan näkökulmasta vaativimpana rikollisuuden lajina, sillä toimittajan pitää tuntea niin rikos-, siviili- ja oikeusprosessi, rikoslaki kuin talouden vaativat kiemurat. Toisin sanoen talousrikostoimittajan pitää laintuntemuksen lisäksi osata myös ajatella ja nähdä talousrikokset talousrikollisen näkökulmasta kuten viranomaistenkin (Arolainen 1998, 284). Haastattelututkimukseen osallistuneen Helsingin Sanomien taloustoimittajan Tuomo Pietiläisen mukaan rikosjournalismin erikoisalueella työskentelevältä pitää vaatia edellä mainittujen peruskäsitteiden osaamista.

Perusteiden hallitsemisen jälkeen vaatimukset työssä ovat aivan samoja kuin minkä tahansa journalismin tekemisessä (Tuomo Pietiläinen, henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010). Toisaalta asia ei ole näin mustavalkoinen. Talousrikoksista uutisoivan toimittajan ammatillisia haasteita lisää talousrikosprosessien pitkät kestot ja päivittäisjournalismin kiihtyvä tempo. Viimeisen kahden vuoden aikana, vuosina 2009–2010, toimitukset ovat joutuneet vähentämään väkeään taloudellisen tilanteen heikentymisen takia.

Journalistissa (6/2009) todetaan, että 1990-luvun lama ei vaikuttanut viestintäalaan läheskään niin rajusti kuin muutaman vuoden takainen taantuma. Vuonna 2009 työnantajat hakivat ratkaisuja, jotka johtivat väen pysyvään poistumiseen. Tämä on osaltaan vähentänyt mahdollisuutta kaivaa uutisia, jolloin myös osa talousrikosuutisista jää selvittämättä. Edellä mainitut haasteet asettavat toimittajalle itselleen tiettyjä vaatimuksia koulutuksesta tai halusta oppia uutta. Talousrikoksista kertominen on hankalaa, etenkin jos uutisoitavassa asiassa mennään yhtään pintaa syvemmälle. Ajan puutteen takia uutisissa vastataankin vain kysymyksen mitä, jolloin taustoittavampi materiaali vähenee. Koska rikosjournalismin erikoishaaraa pidetään yhtenä haastavimpa-

na journalismin muotona, asettaa se tietynlaisia vaatimuksia myös talousrikoksista uutisoivan toimittajan taustakoulutukselle. Haastattelututkimuksessa mukana olleet toimittajat pitivät olennaisena, että talousrikosten kanssa työskentelevällä toimittajalla olisi takana oikeustieteellisiä ja talouteen liittyviä opintoja yhdistettynä joko journalistiikan tai tiedotusopin opintoihin. On kuitenkin muistettava, että talousrikoksien kanssa työskentelevältä toimittajalta ei vaadita mitään tiettyä koulutusta. Rikoslaita ja talousasioista tulisi kuitenkin tietää ainakin vähän.

Mikäli toimittaja pystyy erikoistumaan sekä talouteen että oikeuteen, on hän ammatillisesti hyvin vahvoilla. Talousrikokset eivät ole kovin yksiselitteisiä, minkä havainnollistaa hyvin Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoja kirjoittaneiden Ahti Laitisen ja Erja Virran (1998, 45) malli. He ovat jaotelleet talousrikokset kuuteen eri kategoriaan: julkiseen valtaan, työntekijöihin, kuluttajiin ja velkoihin kohdistuviin rikoksiin, ympäristörikoksiin ja muihin organisaatorikoksiin. Myös lahjonta sisältyy virkatoimiin liittyviin rikoksiin. Usein lahjonta liittyy laajempiin kokonaisuuksiin, kuten korruptioon. Julkisen valtaan kohdistuvat rikokset ovat joko verorikoksia, tulli- ja säännöstelyrikoksia, julkisen tuen väärinkäyttämistä tai virkatoimiin liittyviä rikoksia. Työntekijöihin kohdistuvat rikokset voidaan luokitella työntekijän suojeluun ja työsuhdetta koskeviin rikoksiin sekä työvoiman väärinkäyttöön.

Kuluttajiin kohdistuvat rikokset ovat joko kuluttajasuojalain rikkomista tai konkurssirikoksia. Sen sijaan ympäristörikoksia ei voida luokitella yhtä tarkasti kuin edellisiä. Muita organisaatorikoksia voivat olla muun muassa kirjanpitorikokset, luottamusaseman väärinkäyttäminen, sopimaton menettely elinkeinotoiminnassa, pankkilakien rikkominen, kielletyt kilpailunrajoitukset ja laiton taloudellinen toiminta. (Laitinen; Virta 1998, 45.) Edellä kerrottu havainnollistaa talousrikosten moninaisuuden, ja sen vuoksi uskonkin, että koulutuksen merkitystä ei kannata väheksyä tässäkään asiassa. Toisaalta on hyvä muistaa, että talousrikosjournalistiin pätevät samat argumentit kuin toimittajalle yleisemminkin: aina pitää olla mahdollisimman laaja yleissivistys. Toisin sanoen muodollisilla titteleillä ei ole väliä, vaan toimittajan omalla kiinnos-

tuksella rikosjournalismin tienhaaraa kohtaan.

Jonkinlainen taloudellinen koulutus on tarpeen. Juristin papereita ei tarvita, mutta pelkäämätön asenne lakiteksteihin on eduksi. Aika paljon on oltava valmis lukemaan sekä tekstiä että numeroita. (Matti Virtanen, henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010.)

Lisäksi mediatalojen vähenevät resurssit ja mielenkiinto panostaa tutkivaan journalismiin voivat Sudenniemen arvion mukaan olla talousrikosuutisoinnin lisäämisen esteenä. Ylen MOT-ohjelman tuottajan Matti Virtasen mielestä talousrikoksiin keskittyvällä toimittajalla pitää olla monipuolinen lähdeverkosto niin viranomaisten, työmarkkinajärjestöjen kuin niin sanottujen konnien keskuudessa. Toisin sanoen yritysmaailman suhteiden pitää olla kunnossa (Matti Virtanen henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010).

Talousrikosuutisointi on vaikein rikollisuuden laji, on aina ollut. Laajat tutkinnat asettavat ajallisestikin äärimmäisen suuren haasteen. Pitää tuntea taloudellista puolta ja sitä, miten kirjanpito toimii. Suomen talousrikosuutisoinnissa on suuria puutteita. (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010.)

Ammatillisen osaamisen ja tietotaidon lisäksi haasteita on muunlaisiakin. Esimerkiksi nykyisen poliisiylijohtaja Mikko Paateron aikana on yritetty käynnistää esitutkintatiedon kontrollointi. Paatero on yrittänyt heikentää lähdesuojaa niin, että poliisi saisi esitutkintavaiheessa helpommin selvitettyä tietovuotoja salassa pidettävistä asioista. (Journalisti 16/2009.)

Helsingin Sanomien taloustoimittajan Tuomo Pietiläisen (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) mukaan Paateron aikeet murtaa toimittajien lähdesuoja sotii eduskunnan omaa päätöstä vastaan, sillä eduskunta päätti aikanaan, ettei toimittajan tarvitse paljastaa lähdeään, jos kyse on vuotorikosten selvittämisestä. Myös Tutkivan journalismin yhdistyksen puheenjohtaja ja Ylen toimittaja Minna Knus-Galán kertoo Journalistissa (16/2009), että Paatero panee vaakakuppiin lähdesuojan ja salaisten tietojen vuodon. Hänen mukaansa lähdesuojan avulla voidaan saada kiinni suuriakin rikollisia, joten Paateron kysymys rikollisten suojelemisesta ei ole relevantti (emt.)

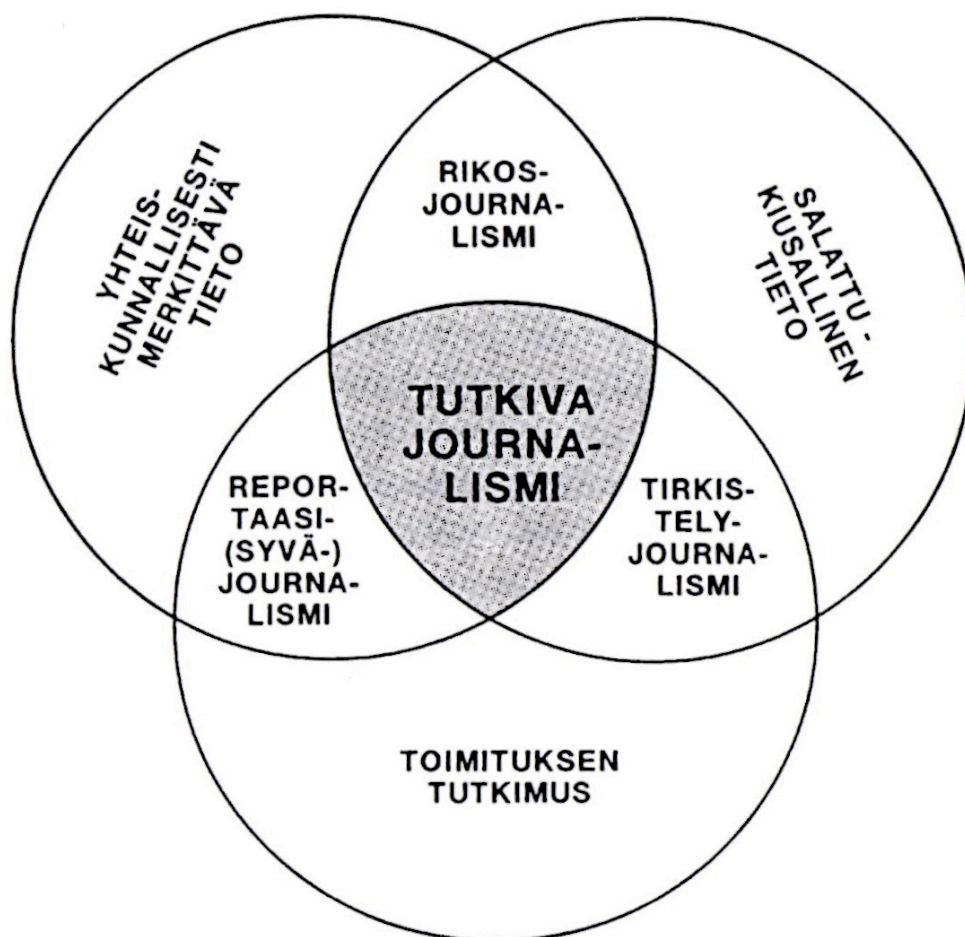
Mielestäni eduskunta on tätä kautta antanut siunauksensa sille, että yhteiskunnallisesti merkittäviä esitutkintatietoja voi ja pitää antaa eteenpäin (Tuomo Pietiläinen, henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010).

Suunniteltu poliisi-, pakkokeino- ja esitutkintalaki ei ole toteutunut ainakaan toistaiseksi. Uudistusta pohtinut toimikunta ehdotti, että lähteen paljastaminen olisi mahdollista, mikäli tiedon antaja on todennäköisesti rikkonut salassapitovelvollisuuttaan. (Ilta-Sanomat; STT 2010.) Mielenkiintoista toisaalta on juuri se, miten määritellään, miten salassapitovelvollisuutta on rikottu todennäköisesti. Nykyään lähdesuoja voidaan murtaa vasta tuomioistuimessa. Esitutkinnassa lähdesuoja voidaan kumota, mikäli tapaus liittyy rikokseen, josta voi seurata vähintään kuuden vuoden vankeusrangaistus (emt.)

5 TUTKIVA JOURNALISMI

Tutkiva journalismi on yhdysvaltalainen ilmiö, ja Yhdysvalloissa tällä journalistisella suuntauksella on pitkät perinteet. Ne velvoittavat edelleenkin toimittajia. Kriittisesti viranomaisiin suhtautuva yhdysvaltalaisyleisö luottaa pitkälti toimittajien poliitikoista ja talouden vallankäyttäjistä tekemiin juttuihin. (Kuutti 2002, 7.) Tutkiva journalismi liitetään voimakkaasti talousrikosjournalismiin, ja sen takia on hyvä määritellä, mitä suomalainen tutkiva journalismi on. Tutkivan journalismin määritelmä riippuu aina siitä, keneltä asiaa kysyy. Usein tutkiva journalismi määritellään niin, että sen tarkoituksena on paljastaa jotain, joka halutaan pitää salassa (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010).

Toisaalta määritelmä kannattaisi pitää mahdollisimman yksinkertaisena. Käytännössä tutkivaa journalismia on se, jossa yhdistyy perusteellinen selvitystyö ja kriittisyys. Lähteiden monipuolisuus ratkaisee se, onko journalismi tutkivaa vai ei. Käytännössä tutkiva journalismi on riippumattomasti hoidettua tutkimustoimintaa jostakin asiasta, jolloin media nostaa usein ikäviä yksityiskohtia salatuista tai salassa pysyneistä asioista. Heikki Kuutti (1995, 56–57) määrittelee tutkivan journalismin, rikosjournalismin, reportaasijournalismin ja sensaatiohakuisen tirkistelyjournalismin välistä suhdetta hyvin. Hänen mukaansa toimituksellisten tutkimusten perusteella edellä mainittujen suhde tutkivaan journalismiin tulee hyvin esiin toimituksellisten tutkimusten, käsiteltävien asioiden yhteiskunnallisen merkityksen ja salailtavuus-kiusallisuus-ulottuvuuden avulla. Rikosjournalismiaiheilla on yhteiskunnallista merkitystä, sillä usein aiheet halutaan pitää pois julkisesta keskustelusta. Kuvio 2 havainnollistaa hyvin myös sen, että reportaasit eivät välttämättä sisällä kiusallisia tai salattuja asioita. Vastaavasti Kuutin mainitsemalta tirkistelyjournalismilta puuttuu laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Sen sijaan tutkiva journalismi sijoittuu näiden kolmen väliin. (emt., 56–57.)

Kuvio 2: Tutkivan journalismin, rikosjournalismin, reportaasijournalismin ja tirkistelyjournalismin välinen suhde.

Monesti nimenomaan talousrikosuutisiin joudutaan käyttämään paljon aikaa ja lähteitä. Yhden osapuolen varassa tehdyt uutiset eivät ole tutkivaa journalismia, vaikka ne olisivat hyvää journalismia omassa lajissaan. Tutkivan journalismin asiantuntijan Heikki Kuutin mukaan tutkivan journalismin määrittelyssä on korostettava erityisesti kahta siihen liittyvää piirrettä. Hänen mukaansa tutkiva journalismi ei ole kenen tahansa tekemää, eikä tutkittava asia ole minkä tahansa tutkimista. (emt..)

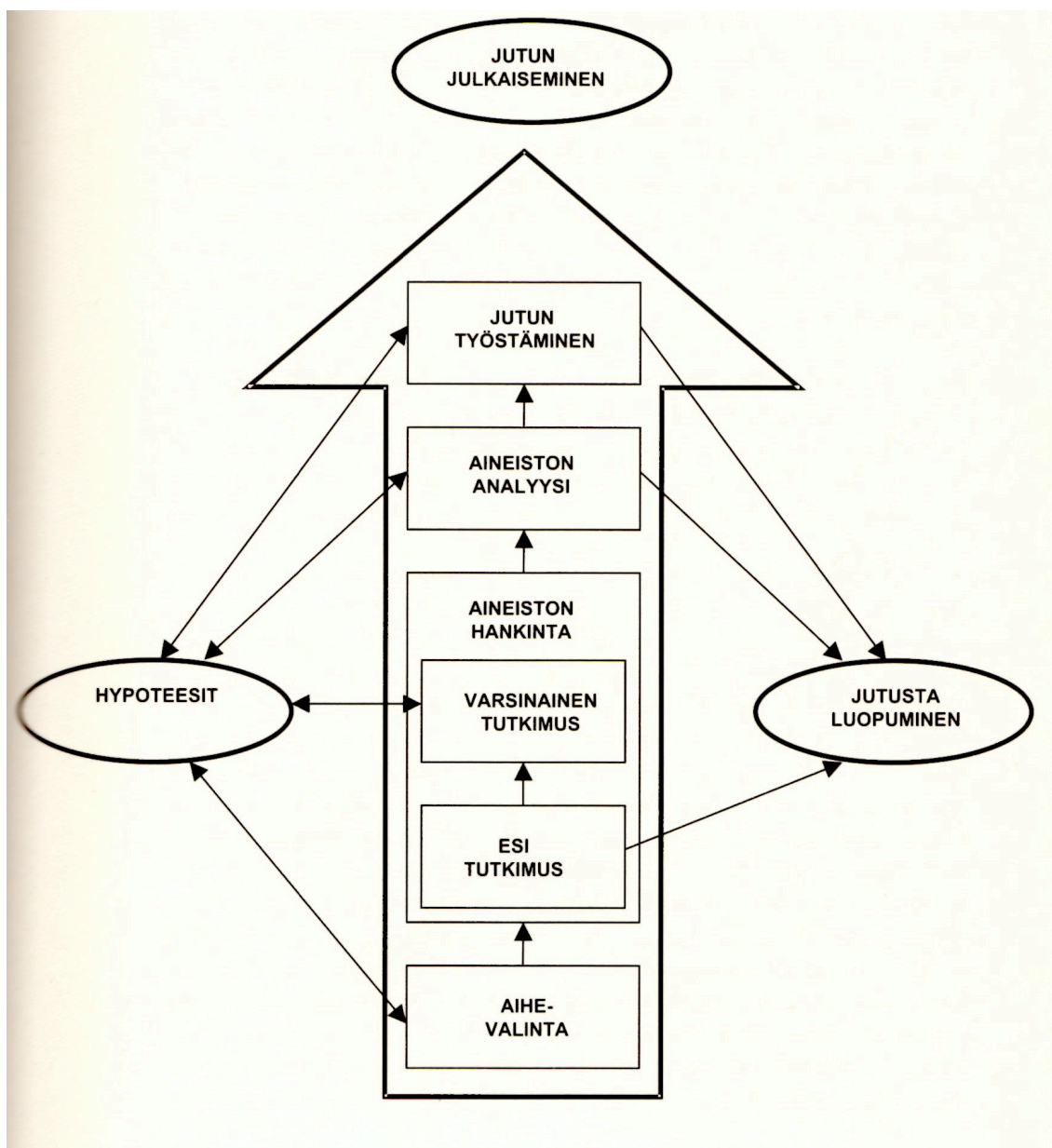
Tutkiva journalismi on perusteellista ja kriittistä. Se on kuin kaunis nainen, sillä sitä ei välttämättä voi määritellä sen tarkemmin. Nähdessä sen kuitenkin tuntee (Tuomo Pietiläinen henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010.)

PIIRRE	UUTIS-JOURNALISMI	TUTKIVA JOURNALISMI
MEDIAN ROOLI	Tiedonvälitys, viihdyttäminen ("kovat" ja "pehmeät" uutiset)	Tiedonvälitys, valvonta, (epäkohtien paljastamiset)
AIHEVALINTA	Tapahtumiin reagointi, ajankohtaiset aiheet, tiedotustilaisuudet	Ajattomat aiheet, oma-aloitteinen aihevalinta
LÄHDEKÄYTÄNTÖ	Vähän lähteitä, lähteet virallisia tai byrokraattisesti sopivia, avoin tiedonhankinta, anonyymit lähteet poikkeuksellisia, lähteillä suuri valta jutun aiheen ja näkökulman määrittämisessä	Lähteet virallisten ohella myös epävirallisia, epäbyrokraattisia, anonyymeja lähteitä, avoimet ja epätavanomaiset menetelmät, lähteillä vähän valtaa jutun aiheeseen ja näkökulmaan
TIETOJEN LUOTETTAVUUS	Ei kyseenalaisteta, koska virallisia ja siteerattavia	Luotettavuus varmistettava, harhautusvaara toimittajalla
TOIMITUKSEN TYÖRYTMI	Lyhytjänteinen, kiireinen, rutiinipainotteinen (tiukka deadline)	Hidastempoinen, pitkäkestoinen, syvälinen (ei deadlinea)
JOURNALISTISEN TOIMINNAN TEHOKKUUS	Tehokasta ja rutinoitua, uutistoimistojen uutisvirran hyödyntäminen, aiheen olemus nähtävissä etukäteen	Vähemmän tehokasta, harhailua tiedonhankinnassa, epäselvyyttä jutun lopullisesta olemuksesta ja lähestymistavasta aiheeseen
JULKISUUS JUTUN KOHTEEN KANNALTA	Pääosin neutraalia tai myönteistä, ajoittain kielteistä (rikokset, onnettomuudet)	Julkisuus pääosin kielteistä tai kiusallista jutun ja tutkimuksen kohteelle (epäkohdat, ongelmat)
JUTUN JULKAISEMISESTA AIHEUTUVAT SEURAAMUKSET	Useimmiten ei erityisiä jatko-seuraamuksia (virheelliset tiedot kuitenkin oikaistava)	Johtaa herkästi painiostukseen journalistia tai mediaa kohtaan

Kuvio 3: Tutkivan journalismin ja uutisjournalismin erot (Kuutti 2002, 31).

Tutkiva journalismi vaatii aikaa, ja sitä tiedotusvälineillä on koko ajan vain vähemmän. 1990-luvulla suomalaisesta joukkoviestinnästä tuli selkeämmin liiketoimintaa. Tämän seurauksena mediatalot alkoivat karsia kustannuksiaan. Medialta vaadittava tehokkuus on ristiriidassa tutkivaan journalismiin liittyvän heikomman määrällisen tuottavuuden ja toimituksellisen tyhjäkäynnin kanssa. (Kuutti 2002, 215.) Kuutin esittämä malli (kuvio 4) osoittaa hyvin journalistisen

tutkimuksen lainalaisuudet, jotka vaativat nimenomaan aikaa. Mallin lähtökohtana on journalististen rutiinien toistuvuus. Tutkimusprosessin vaiheet ovat aihevalinta, aineiston hankinta, aineiston analyysi, jutun työstäminen sekä jutun julkaiseminen tai jutusta luopuminen. (Kuutti 2002, 48.) Käytännössä malli kuvaa hyvin tutkivan journalismin työvaiheita ja mahdollista tyhjäkäyntiä. Esimerkiksi työprosessi voi keskeytyä, jos tutkimukset paljastavat uuden asian. Tällöin tutkimusprosessi alkaa alusta. (emt., 50.)

Kuvio 4: Tutkivan journalismin työprosessi (Kuutti 2002, 49).

Haastattelu- ja kyselytutkimuksen tutkivaa journalismia koskevat tulokset eivät ole aivan yksiselitteisiä. Osa on selkeästi sitä mieltä, että tutkiva journalismi on vähentynyt ja osa taas, ettei se ole. Kuutin mukaan tutkivan journalismin ongelmat suomalaisessa journalismissa ovat hyvinkin monialaisia, sillä ”Suomessa ei ole ollut tapana puuttua toisten tekemisiin, eivätkä journalistitkaan tee tässä asiassa poikkeusta”. Tästä huolimatta tutkivalla journalismilla on merkittävä vaikutus suomalaiseen journalismiin ja suuren yleisön tiedotusvälineistä saamaan kuvaan (Kuutti 1995, 283). Sinänsä Kuutin teorian tutkivan journalismin vaikuttavuudesta ovat mielenkiintoisia. Hän toteaa samaan hengenvetoon, että ”yksittäisellä välineellä ei ole useinkaan järin suuria mahdollisuuksia paneutua syvällisesti asioiden selvittämisiin normaali-journalismia laajemmalla ja intensiivisemmällä tutkimusotteella” (emt. 39). Haastattelemieni toimittajien erot vastauksissa kertovat siitä, että vastauksiin vaikuttaa se, missä kyseinen toimittaja työskentelee. Isommissa tiedotusvälineissä resursseja voidaan suunnata tutkivaan journalismiin ja siten myös talousrikoksien penkomiseen, kun pienemmissä lehdissä ei ole välttämättä edes normaaleihin rikosasioihin erikoistunutta toimittajaa saati sitten talousrikosasioihin. Osa toimittajista pitää nykysuuntaa varsin valitettavana, sillä maakuntalehtien toimitukset pienenevät, jolloin keskittyminen vain yhteen journalismin muotoon on käytännössä mahdotonta (Seppo Sudenniemi, henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010).

Toisaalta jos ajatellaan tutkivan journalismin muutosta laajemmin koko Suomessa, muutos ei välttämättä ole niinkään raju kuin yksittäisissä tiedotusvälineissä. Esimerkiksi Pietiläinen näkee, että suomalainen tutkiva journalismi on lisääntynyt mutta hyvin hitaasti. Yhtenä syynä tutkivan journalismin maltilliseen lisääntymiseen on internet ja verkkolehdet.

Vihdoinkin pomot alkavat ymmärtää omien tutkimusten merkityksen. Ainoa vastalääke internetjulkaisemiselle ovat tiedotusvälineen omat tutkimukset ja omat uutiset (Tuomo Pietiläinen henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010).

Pietiläinen painottaa selkeästi Helsingin Sanomien resurssien mahdollistamaa tutkimustyötä, mutta asia ei ole suinkaan yhtä helppoa kaikille tiedotusvälineille.

Helsingin Sanomien rooli suurimpana seitsemänpäiväisenä lehtenä luo myös tietynlaisen valta-aseman verrattuna muihin seitsemänpäiväisiin sanomalehtiin. Tämän vuoksi Helsingin Sanomat saattaa saada huomattavasti helpommin tietoa uusista talousrikoksista kuin muut: sille halutaan kertoa asioita (Arolainen 1998, 286). Myös yksittäisen toimittajan arvostus auttaa toimittajaa saamaan vinkkejä kovista uutisaiheista. Esimerkiksi Tutkivan journalismin yhdistyksen vuoden 2009 Lumilapio-palkinnon saanut lappeenrantalaisen Etelä-Saimaa-lehden taloustoimittaja Outi Salovaara (Journalisti 19/2010) toteaa, että mitä enemmän toimittaja tekee tutkivia ja paljastavia juttuja, sitä enemmän hänelle tulee yhteydenottoja ihmisiltä.

Yhteydenottoja tulee välillä todella yllättäviltä tahoilta ja nimenomaan siksi, että he uskovat minun tarttuvan hankaliinkin aiheisiin. Myös lukijoilta tulee kiittävää palautetta, kun paljastaa, mihin veroeuroja oikeasti käytetään ja miten päätökset ovat syntyneet. (Outi Salovaara.)

Myös Salovaaran Journalistissa sanoma toteamus osoittaa sen, että käytännössä talousrikosjutuista saa usein helpommin tietoa muualta kuin poliisilta. Usein poliisi alkaa tutkia talousrikostapausta vasta median siitä uutisoitua. Jotain tutkivan journalismin nykytilan määrittelyn vaikeudesta kertoo myös se, miten erilaisia toimittajien näkemykset ovat. Onkin mahdollista, että itse itseään tutkivaksi journalismiksi kutsuva journalismi on vähentynyt. Sen sijaan näyttää siltä, että tutkiva ote on levinnyt eri toimituksiin ja antanut kunnianhimoisille toimittajille mahdollisuuksia tehdä työtään entistä perusteellisemmin (Matti Virtanen, henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010). Tämän perusteella tutkiva journalismi näyttää muuttuneen entistä arkipäiväisemmäksi, eikä pelkästään niin sanottujen eliittitoimittajien tekemäksi journalismiksi. Tutkivan journalismin tila ei siis näytä huonontuneen, mutta sen käyttö arkipäiväisessä journalismissa näyttää lisääntyneen.

5.1 Tutkiva journalismi muualla

Esimerkiksi Ruotsissa tutkivaan journalismiin on uhrattu huomattavasti enemmän resursseja kuin Suomessa. Pelkästään jo television puolella tutkivia ohjelmia on enemmän kuin meillä täällä (Susanna Reinboth henkilökohtainen

tiedonanto 28.5.2010). Muissa Pohjoismaissa tutkiva journalismi on suurin piirtein Suomen tasoista tai vähän korkeatasoisempaa. Keski- ja Länsi-Euroopassa journalistit saattavat olla rohkeampia uutisoidessaan penkomistaan asioista. Keski- ja Länsi-Euroopassa kansalaisliikkeet ovat voimakkaampia kuin Pohjoismaissa, ja siksi ne saavat enemmän epäkohtia median tietoon kuin Suomessa (Seppo Sudenniemi henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010). Suomalaisen tutkivan journalismin resurssit ovat vaatimattomia verrattuna muihin länsimaihin. Suomessa kovin pitkiin tutkimushankkeisiin ei useinkaan irroteta toimittajia erikseen.

Meillä on asenteissa tiukentamisen varaa: poliittisia ja taloudellisia vallankäyttäjää ei saisi päästää niin helpolla kuin usein tapahtuu. Esimerkiksi vaalirahoituskandaali alkoi purkautua muiden politiikan toimittajien ansiosta, joten siihen suuntaan voisi tehdä tutkivan journalismin "lähetystyötä". (Matti Virtanen henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010.)

Myös suomalainen talousrikosjournalismi on liian riippuvainen viranomaislähteistä verrattuna muihin länsimaihin. Toisaalta kaiken talousrikosjournalismin ei tarvitsekaan olla tutkivaa journalismia, sillä tutkivaa voi käyttää päivittäisjournalismissa ja niin sanotussa rutiininomaisessa uutisoinnissa. Ennen kaikkea tutkiva journalismi on asenne ja metodi, eikä sen käyttö rajaudu pelkästään erikoisalueisiin (Tuomo Pietiläinen henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010).

Asian ratkaisee lähteiden monipuolisuus. Yhden osapuolen tiedotteiden varassa tehdyt uutiset eivät ole tutkivaa, mutta voivat nekin olla hyvää omassa lajissaan. (Matti Virtanen henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010.)

Näin käy monesti, sillä talousrikosuutisointi on kääntynyt hyvin tiedotuspohjaiseksi. Hyvänä esimerkkinä ajanpuutteesta on se, että talousrikostuomiosta saatetaan kertoa vain oikeuden antama lopputulos. Tämän sijaan toimittajien pitäisi pystyä tutkimaan asioita siinä vaiheessa, kun epäilty talousrikosjuttu on poliisin esitutkinnassa, ja koska tämä onnistuu yhä harvemmin, jää tiedotusvälineen tehtäväksi uutisoida tuomioistuimen päätös ja sen syntyprosessi (Seppo Sudenniemi henkilökohtainen tiedonanto 9.7.2010). Yleisen käsityksen mukaan nimenomaan kiristynyt uutiskilpailu vie toimitusten resursseja taustoittavalta työltä. Toisaalta muutosta on tapahtunut myös yritys-

ten ja päättävien tahojen suhtautumisessa tiedotusvälineisiin. Sudenniemi ja Reinboth näkevät, että toimittajat ovat nykyään entistä varovaisempia uutisoidessaan arkaluontoisista talousrikoksista.

Toimituksiin tulee uhkauksia, että jos teette tästä ja tästä juttua, niin kärejillä nähdään. Yritykset ovat nykyään todella aggressiivisia, jos on kyse maineesta. Tämä voi johtaa siihen, että yhteiskunnallisesti merkittäviä asioita jätetään julkaisematta. Toimittajia arempia ovat ylemmän portaalan toimitusväki. Toisaalta uhka vaikuttaa toimituskulttuuriin myös positiivisesti: toimittajat tarkistavat paremmin tietojensa pitävyyden. (Susanna Reinboth henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010.)

Tutkivan journalismin asiantuntijan Heikki Kuutin (2002) mukaan medialta vaadittava tehokkuusajattelu on selkeässä ristiriidassa tutkivaan journalismiin liittyvän heikomman määrällisen tuottavuuden ja toimituksellisen tyhjäkäynnin kanssa. Tutkiva journalismi vaatii aikaa ja rahaa, jolloin on luonnollista, että toimitukset eivät käynnistä pitkäkestoisia ja epävarmoja tutkimushankkeita. Lopulta kaikki määräytyy sen mukaan, miten paljon tiedotusväline näkee toimintansa pelkkänä bisneksenä ja kuinka paljon tiedotusväline haluaa kantaa huolta yleisönsä tiedontasosta. (Kuutti 2002, 215, 221.)

5.2 Mediatalojen omat intressit

Maakunta- ja paikallislehdissä ikävien asioiden paljastaminen on kikkailua journalistien kysymysten ja talouden kanssa. Ykkösilmoittajan ikävä julkisuus voi näkyä ilmoitustuloissa. (Journalisti 19/2010.) Journalistin haastatteleva, vuoden 2009 tutkivan journalismin Lapio-palkinnon saanut Etelä-Saimaan taloustoimittaja Outi Salovaara kuitenkin painottaa, että Etelä-Saimaassa ei tanssita journalistisissa kysymyksissä ilmoittajien pillin tahtiin.

Varsinkin päätoimittajalta tulee erittäin hyvin tukea. Hän kannustaa tarttumaan uutisaiheisiin riippumatta siitä, tuleeko vallankäyttäjiltä rapaa niskaan. Ja kyllähän sitä välillä on tullutkin. (Outi Salovaara.)

Joka tapauksessa talousrikosuutisointi näyttää vähentyneen. Haastattelu- ja kyselytutkimuksen perusteella vain osan mielestä talousrikosuutisoinnin väheneminen voi liittyä mediatalon oman edun tavoitteluun. Sen sijaan tutkivan journalismin kalleus on pätevämpi peruste vähenemiselle. Joka tapauk-

sessä kukaan haastattelututkimukseen osallistunut ei pidä resurssien vähentämistä järkevänä talousrikosjournalismin kehittämisen kannalta. Median olemassaolon peruste on nimenomaan se, että tiedotusväline luo jotain uutta ja kertoo siitä ensimmäisenä tiedotusvälineenä (Susanna Reinboth henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010). Toisaalta jos tiedotusvälineen liiketoiminnan ytimeistä, eli luotettavuudesta, virheettömyydestä ja objektiivisuudesta, ruvettaisiin tinkimään, se johtaisi lopulta tiedotusvälineen omaan tuhoon. Haastattelututkimusosuus selventää osaltaan isojen, keskisuurten ja pienten tiedotusvälineiden eroja. Isoissa tutkivan journalismin tulevaisuuteen uskotaan vankemmin kuin pienemmissä tai keskisuurissa. Pietiläinen (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) pitää mediatalojen nykyintressejä samansuuntaisina tutkivan journalismin lisäämisen kanssa.

Näin on ainakin Helsingin Sanomissa. Pohdittaessa tutkivan talousrikosjournalismin ja laajemmin tutkivan journalismin tulevaisuutta herää kysymys, mihin suuntaan suomalainen journalismi on kehittymässä. Totesin jo aiemmin, että tutkiva journalismi antaa toimituksille mahdollisuuden erottua päivittäisjournalismista ja lyhyestä ja samankaltaisesta verkkojournalismista. Vaikka verkkojournalismi ei sinänsä pinnallista tutkivaa talousrikosjournalismia, se vie kuitenkin siltä resursseja (Susanna Reinboth henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010). Reinboth tarkoittaa edellisellä sitä, että aiemmin tutkivaan journalismiin suunnatut varat suunnataan verkkojournalismin kehittämiseen. Tutkivan journalismin tulevaisuus ei välttämättä ole hyvä, sillä vain harvalla kyselytutkimukseen ja haastattelututkimukseen osallistuneella on uskoa toimitusresurssien lisäämiseen. Käytännössä resurssien väheneminen on aina sidoksissa talouden suhdanteisiin. Vaikka nousukausien aikana tapahtuisi kuinka paljon laitonta kähmintää tahansa, usein niistä kirjoitetaan juttuja vasta seuraavan laman aikana. Sama pätee myös talousrikosjournalismiin: nousukauden alkaessa myös ihmisten kiinnostus lopahtaa hetkeksi. Tämän takia onkin syytä pohtia talousrikosjournalismin henkilövetoista asettelua. Siinä missä tavallinen rikosjuttu tyydyttää ihmisten uteliaisuuden, kunnon talousrikosuutinen tuo kuvioon mukaan kateusaspektin, jos talousrikollinen on päässyt nauttimaan rikkauksistaan (Matti Virtanen henkilökohtainen tiedonanto

19.6.2010). Toisaalta talousrikosuutisessa, joita tehdään pääosin yhteiskunnan eliitistä, kerrotaan talousrikollisen nimi. Jos kyseessä ei olisi julkisuudesta tunnettu henkilö, jätetään nimi kertomatta.

Jos tehdään journalismia toistaiseksi selvittämättömästä talousrikoksesta, jutun kohteen henkilöinti on erittäin riskialtista, koska yleensä hän käynnistää vastatoimet. Kielteinen julkisuus voi tuhota liikemiehen uran, mutta hänellä voi olla rahaa käräjöintiä varten. Eli henkilöiden nimeämisessä on noudatettava varovaisuutta. Sen sijaan tavallisten rosvojen nimillä ei yleensä ole yhteiskunnallista merkitystä, joka puoltaisi niiden julkaisemista, eikä kuluttaja ole kiinnostunut siitä, puukottiko Arska vai Reiska. (Matti Virtanen, henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010.)

6 KYSELY SANOMALEHDILLE

Laadin kymmenkohtaisen kyselytutkimuksen (Liite 4) kaikille Suomen kolmenkymmenenyhden seitsemänpäiväisen sanomalehden toimittajille ja esimiestoimittajille. Kyselyssä oli sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä vastaajat saivat kuvailla ja kertoa, miten he näkevät suomalaisen talousrikosuutisoinnin nykytilan. Esitin myös tarkempia väitteitä, jotka olivat suljettuja, jotta saisin prosentuaalisia vastauksia ja näkisin, millaisia eroja ja näkemyksiä talousrikosjournalismista. Valitsin otantaan nimenomaan seitsemänpäiväiset sanomalehdet, koska maakuntalehtiä pienemmillä lehdillä eli paikallislehdillä ei ole talousrikosjournalismiin erikoistuneita toimittajia. Sen sijaan nämä paikallislehtien toimittajat tekevät kaikkea uutisista kulttuuriin ja urheilusta menovinkkeihin. Ilta- ja Ilta-Sanomat, jätin kyselytutkimuksen ulkopuolelle, sillä lehdet ilmestyvät vain kuusi kertaa viikossa ja koska halusin vertailla kyselytutkimuksessa nimenomaan sanomalehtien eroja.

Kyselytutkimuksen tarkoitus oli kartoittaa, millaisia haasteita toimituksilla on talousrikosuutisoinnissa ja selvittää, ovatko haastattelututkimukseen vastanneiden toimittajien vastaukset samansuuntaisia kuin kyselyyn vastanneiden. Kyselytutkimus ja haastattelututkimus yhdessä antavat vastauksen tutkimuskysymykseeni, millaisia vaatimuksia ja haasteita talousrikosuutisointi asettaa suomalaisille toimituksille. Kysely toteutettiin Webropol-internetalustalla, ja linkki kyselyyn lähetettiin sähköpostitse saatekirjeen kanssa yhteensä 300 toimittajalle ja esimiestoimittajalle. Kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoista ja lupasin vastaajien anonymiteetin säilyvän. Ilmoitin myös, että tutkittavalta joukolta keräämääni materiaalia saatetaan käyttää mahdollisissa jatko-opiskeluissani. Valitsin otantaan sekä uutis-, talous- että rikostoimittajia, jotta saisin mahdollisimman monipuolisen kuvan toimitusten käsityksestä, millaista suomalainen talousrikosuutisointi on. Esimiestoimittajat taas antoivat oman mielipiteensä journalismin tilasta rikosjournalismin erikoisalueella. Tutkimukseen vastasi yhteensä 30 toimittajaa, joista 12 oli esimiestoimittajia ja 18 toimittajia. Vastausprosentti 10 jäi harmittavan alhaiseksi

siitä huolimatta, että lähetin kolme muistutuskirjettä kyselyyn osallistumisesta. Vaikka vastauksia oli miltei vastaava määrä kuin Suomen seitsemänpäiväisiä sanomalehtiä, vastauksia tuli vain 20 sanomalehdestä. Erottelin vastaukset lehdittäin. Turun Sanomien toimittajat vastasivat aktiivisimmin kymmenkohtaiseen kyselytutkimukseen: vastauksia tuli neljä (4):

- Turun Sanomat

Seitsemästä maakuntalehdestä vastauksia tuli kaksin (2) kappalein:

- Aamulehti
- Etelä-Suomen Sanomat
- Ilkka
- Kymen Sanomat
- Länsi-Suomi
- Salon Seudun Sanomat
- Savon Sanomat.

Ja yhden vastauksen lehtiä:

- Aamuposti
- Etelä-Saimaa
- Iisalmen Sanomat
- Itä-Savo
- Kainuun Sanomat
- Karjalainen
- Keski-suomalainen
- Kouvolan Sanomat
- Pohjalainen
- Pohjolan Sanomat
- Satakunnan Kansa
- Vasabladet

Näiden lehtien toimittajat eivät vastanneet kyselyyn:

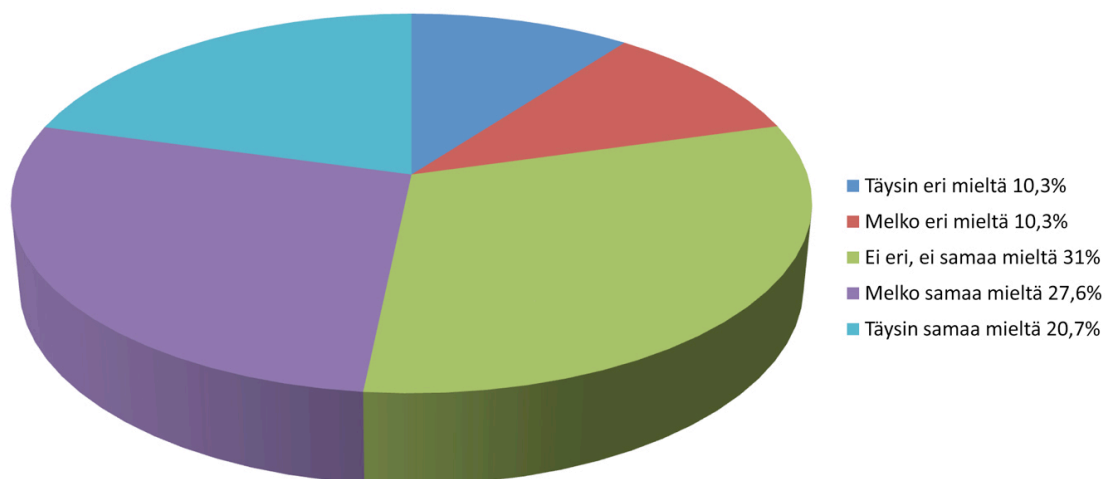
- Forssan Lehti
- Helsingin Sanomat
- Hufvudstadsbladet
- Hämeen Sanomat
- Kaleva
- Keski-Uusimaa
- Keskipohjanmaa
- Lapin Kansa
- Länsi-Savo
- Uusimaa
- Österbottens Tidning

6.1 Erikoistuneita toimittajia vähän

Talousrikollisuudesta uutisointi on haastavaa toimittajille, ja erikoisalan tunteminen on ehdotonta talousrikoksien kanssa työskentelevälle journalistille. Tästä huolimatta kyselyyn vastanneista kolmestakymmenestä vain kolme ilmoitti, että hänen sanomalehdessään on talousrikosasioihin erikoistunut toimittaja. Vastaukset olivat pirstaleisia, ja vastausten perusteella lehdillä ei ole mitään linjaa siihen, tekeekö talous-, rikos- vai uutistoimitus työn talousrikosvytyhtien aikana. Suljetussa kysymyksessä, jossa pystyi valitsemaan useamman kuin yhden vaihtoehdon, vastaajat ilmoittivat, että rikos- ja oikeustoimitus hoitaa työtä ensisijaisesti muita enemmän. Vastuu on säilytetty kyselyn perusteella myös suomalaisille talous- ja uutistoimituksille, mutta ei yhtä paljon kuin rikos- ja oikeustoimituksille. Osa lehdistä myös näyttää tekevän yhteistyötä yli toimitusrajojen, mikä voi olla hedelmällisintä journalistisen lopputuotteen kannalta. Palaan tähän toimitusrajat ylittävään yhteistyöhön johtopäätösluvussa. Vastanneiden toimittajien vastausten perusteella seitsemänpäiväisissä sanomalehdissä julkaistujen talousrikosuutisten määrä ja laatu ovat muuttuneet 2000-luvulla. Myös vastausten laatu vaihtelee lehdestä riippuen. Noin kaksi viidesosaa vastaajista kokee, että 2000-luvulle tultaessa talousrikosuutisten määrä on lisääntynyt. Talousrikosuutisointi lehdissä ei

kuitenkaan ole sanomalehden omaa tuotantoa, sillä monen mukaan suurin osa talousrikoksia koskevista uutisista on STT:n tuotantoa. Vastaajat perustelevat uutisten määrällistä lisääntymistä viime vuosina mediassa paljon esillä olleilla vaalirahasotkuilla. Sen sijaan ennen vaalirahasotku-uutisointia talousrikoksista uutisointi oli monen mielestä vähentynyt hieman. Viidennes uskoo, että määrä on pysynyt kutakuinkin samana.

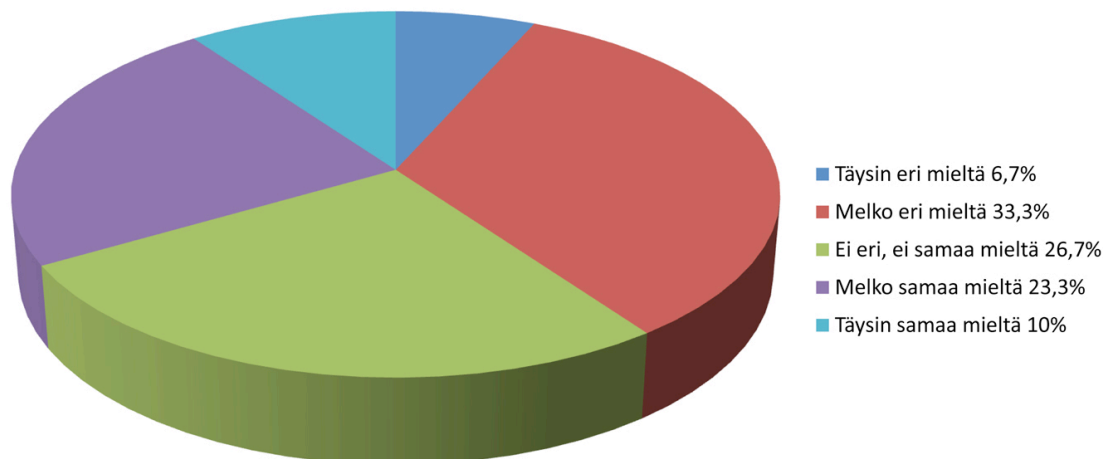
Sama määrä vastaajista taas sanoo talousrikosuutisoinnin vähentyneen, ja loput vastaajista eivät osaa sanoa, millainen muutos on ollut. Vaikka juttujen määrä ei sinänsä olisi muuttunut, toimitustyön lisääntynyt kiire vaikuttaa siihen, kuinka paljon kustakin talousrikoksesta uutisoidaan. Käytännössä merkittävimmät tapaukset uutisoidaan aina, mutta paljon pienempää materiaalia voi jäädä ajan puutteen takia uutisoimatta. Määrällisesti pienempiä talousrikoksia uutisoidaan keskimäärin muutaman kerran kuukaudessa, ja yleensä uutisoitavat tuomiot ovat käräjäoikeuden antamia tuomioita petoksista ja kavalluksista. Sen sijaan isompia, pidempään seurattavia talousrikostapauksia ei ole välttämättä kuin kerran vuodessa. Todennäköisesti tämä vaikuttaa osaltaan siihen, että Helsingin Sanomia lukuun ottamatta sanomalehdillä ei ole talousrikoksiin erikoistuneita toimittajia. Vastaajat kokevat, että oman tutkivan journalismin sijaan talousrikoksista kertominen perustuu poliisin tiedotteisiin ja oikeudenkäyntipöytäkirjoihin (Kuvio 5).

Kuvio 5: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Talousrikosuutisointi perustuu yhä enemmän oikeuden päätöksistä raportointiin eikä tutkivaan journalismiin”.

Vastaajista noin kolmanneksen mukaan tutkivan journalismin osuus talousrikosuutisointiin on vähentynyt todella paljon tai merkittävästi. Näiden vastaajien mielestä syy on riittämättömissä toimitusresursseissa. Viidennes uskoo, että muutos on hyvin vähäinen ja puolet ei usko oman tutkivan työn vähentyneen lähivuosina.

Vaikka vastaajien mielipiteet vaihtelivat asiasta, ei kukaan ollut sitä mieltä, että tutkivan talousrikosjournalismin laatu olisi kuitenkaan huonontunut merkittävästi 2000-luvulle tultaessa. Vain kolmannes oli täysin samaa mieltä tai melko samaa mieltä arvioitaessa tutkivan journalismin laadun huonontumisesta (Kuvio 6).

Kuvio 6: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Tutkivan journalismin laatu on huonontunut tultaessa 2000-luvulle”.

6.2 Journalistin sananvapaus

Journalistin sananvapaus pätee talousrikosasioihin, kuten se on määritelty Suomen perustuslaissa. Sananvapaus turvataan Suomen perustuslain (731/1999) 13 artiklassa, joka kuuluu seuraavasti:

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lastensuojelun välttämättömiä rajoituksia. Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tietoa julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Uutisointi talousrikosepäilystä voi ylittää niin sanotun rajan olla lopulta yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä (Tiilikka 2008, 17). Journalistin sananvapautta tutkineen Päivi Tiilikan mukaan poliittisen tai taloudellisen vallan käyttäjien raha-asiat voivat olla juuri tällaisia osin julkisia asioita. Esimerkiksi hän nostaa vaalirahoituksen tai sisäpiirin osakeomistukset ja -kaupat.

Yleisöllä on oikeus tietää, jos luksusasunnossa asuva ja kalliilla autolla ajava vallan käyttäjä tai julkisuuden merkkihenkilö onkin verotuksessa vailla tuloja, koska tämä voi paljastaa yhteiskunnallisesti merkittäviä epäkohtia verojärjestelmässä tai sen puutteellisen valvonnan mahdollistamassa tulojen piilottelussa tai salailussa (Tiilikka, 2008, 128).

Käytännössä talousrikostoimittajan pitää ymmärtää ja tulkita lakia oikein. Ahti Saarenpään (2002, 43–44) mukaan henkilötietolaille alisteisessa julkisuuslaissa, jonka voi määritellä laiksi viranomaisen toiminnan julkisuudesta, henkilötietojen pyytamisestä ja luovuttamisesta. Käytännössä julkisuuslain poikkeussäännöt synnyttävät jännitteitä lain soveltajien ja medioiden välillä (emt.) Joka tapauksessa toimittajan ei tarvitse perustella sitä, mistä julkaistu tieto on saatu, vaan sitä, koskeeko tieto yksityiselämää. Tästä huolimatta myös julkiset asiakirjat voivat sisältää yksityiselämän piiriin kuuluvia asioita. Käytännössä toimittaja voi tilata tällaiset asiakirjat suoraan viranomaisilta, mutta siitä huolimatta tietoja ei saa julkaista mediassa. Mikäli toimittaja kuitenkin julkaisisi julkisista asiakirjoista löytyvää ja esimerkiksi poliitikon yksityiselämää koskevaa materiaalia, ei hän voi vapautua syyteiltä perustelemalla, että tiedotusvälineessä on julkaistu vain sellaista tietoa, joka on julkisista asiakirjoista otettua. (Tiilikka, 2008, 147.) Myös Journalistin ohjeiden mukaan ”Julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja. Kaikki julkinen ei ole julkaistavissa”.

6.3 Haasteet ja vaatimukset toimittajille

Kyselytutkimus vahvistaa teemahaastatteluissa saatuja tutkimustuloksia. Se osoittaa, että talousrikosjournalismi on rikosjournalismin erikoisala, joka vaatii toimittajalta paljon. Se vaatii jopa niin paljon, että artikkeli talousrikoksesta voi jäädä tekemättä ammattitaidon puutteen vuoksi. Vastanneiden mukaan yhä harvemmalla toimittajalla on tietotaitoa sekä taloudesta että oikeudellisista asioista. Tästä huolimatta moni näkee, että erityisosaamisen puute ei saa olla este merkittävien talousrikosten uutisoinnille. Nimenomaan tämän vuoksi toimitusten pitäisi antaa resursseja toimittajille. Näin vaikean asian uutisointi olisi mahdollisimman totuudellista ja jotta erityisosaamista voisi syntyä. Onkin paradoksaalista, että toimitukset osaltaan vaativat osaamista alueella, jonka

tiedottamista säädellään tarkasti muun muassa pörssilainsäädännön vuoksi. Tällöin erikoistumattomalle toimittajalle, jolla ei ole riittävästi tietämystä esimerkiksi yritysjuridiikasta ja jonka suhteet viranomaisiin ovat etäisiä, tietojen saanti voi olla liian työlästä. Pitkäkestoisten, jopa vuosien pituisten talousrikostutkintojen seuraaminen on vastanneiden mukaan liian työlästä, vaikka toimittajalla olisikin tietotaitoa niin talous- kuin rikosoikeudellisista asioista. Kyselytutkimuksen materiaalista otetuissa suorissa lainauksissa haastateltavat on nimetty Vastaaja A:ksi, B:ksi, C:ksi ja niin edelleen.

Tietysti on hyvä tuntee lainsäädäntöä ja talousrikollisuuden ”luonnetta”, joka on monissa tapauksissa valtioiden rajat ylittävää toimintaa (Vastaaja A).

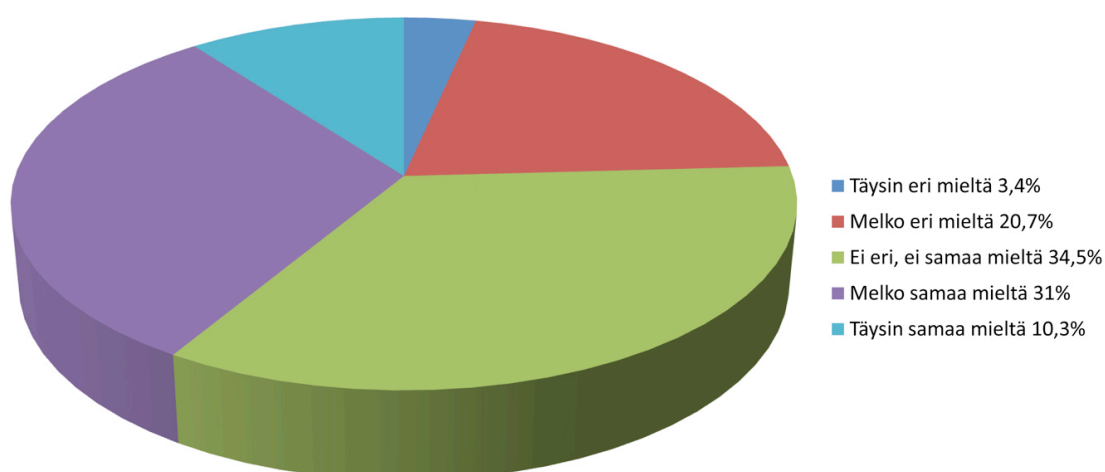
Täytyy tuntee sekä talouselämän mekanismit että oikeuskäytäntö, ja sitten vielä pystyä sovittamaan ne yhteen siten, että näkee poikkeamat (Vastaaja B).

Seitsemänpäiväisten sanomalehtien esimiestoimittajat ja toimittajat kokevat, että yksi suurimmista haasteista on aikapula, ja siksi uutisoinnissa voi olla karkeitakin asiavirheitä. Näiden takia toimittaja voi joutua itse rikosoikeudelliseen vastuuseen. Tiilikan mukaan (2008, 91–93) sekä rikos- että vahingonkorvausoikeudelliseen vastuuseen sovelletaan lehtien, verkkolehtien, ohjelmien toimitustyön ja päätöksenteon osalta yleisiä rikos- ja vahingonkorvausoikeudellisia normeja ja periaatteita.

Sananvapausrikoksista vastaa se, jota rikoslain osallisuutta koskevien säännösten mukaan on pidettävä rikoksen tekijänä tai rikokseen osallisena (...) Julkaistun viestin sisältöön perustuvien rikosten osalta tekijänvastuussa saattavat siten olla esimerkiksi vastaava toimittaja, muu päätoimittaja, uutispäällikkö, toimittaja tai haastattelulausunnon antaja (...) Poliittisen tai taloudellisen vallan käyttäjiä koskevia yksityiselämän loukkaamistapauksia on ratkaistu tuomioistuimissa varsin vähän. Ehkä se kertoo tiedotusvälineiden pidättyväisyydestä tai ”kiltteydestä” taikka hyvistä suhteista poliittikkoihin. Osasyynä voi olla myös se, että yksityisyytensä puolesta kärkeäköistä poliitikosta tulee mediassa helposti pilkan ja negatiivisen uutisoinnin kohde, minkä lisäksi yksityisyyttä koskeva asia epätoivottua huomiota. (Tiilikka 2008, 91, 93, 178.)

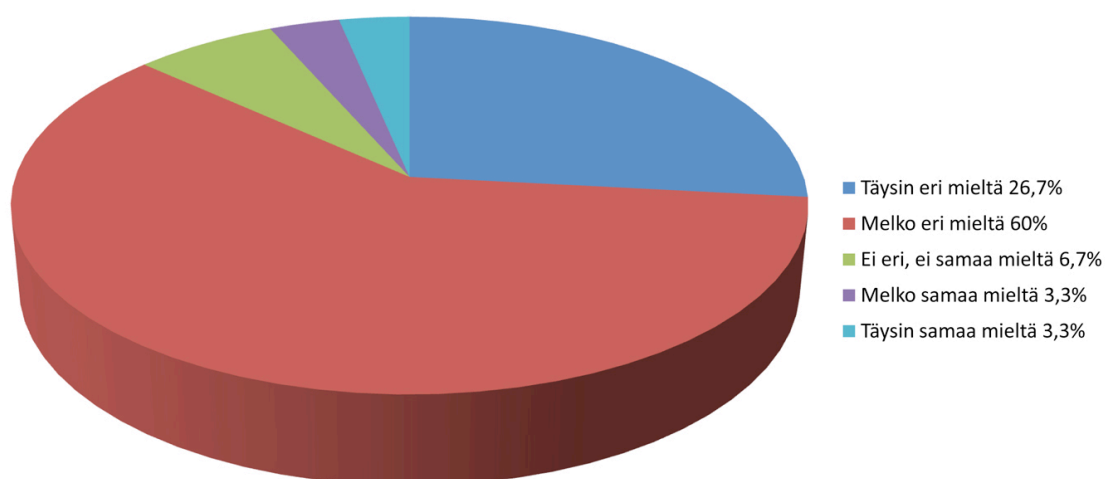
Vaikka rikosoikeudellisista syistä toimittajan pitää todentaa tietojensa todenperäisyys, myös noin sata vuotta vanhan ilmiön, journalistietiikan ja viestintäalan itsesääntelyn, yleisimpiä periaatteita on nimenomaan tietojen oikeellisuus (Mäntylä, 2008, 180). Talousrikolliset voivat kuitenkin olla niin

ovelialla kulkemaan lain rajamailla, että viranomaisetkaan eivät aina tiedä, onko epäilty syyllistynyt talousrikokseen vai ei. Toisaalta on hyvä muistaa, että vaikka virheellisin tiedoin uutisoinut toimittaja ei joutuisi rikosoikeudelliseen vastuuseen, on todennäköistä, että asiaan haettaisiin korjausta ainakin Julkisen sanan neuvostosta. Julkisen sanan neuvostoon on sen reilun 40 toimintavuoden aikana tullut nelisentuhatta kantelua (Mäntylä, 2008, 198). Journalistin ohjeet löytää Julkisen sanan neuvoston nettisivuilta, ja myös tutkielmani liitteistä. Kyselyyn vastanneiden mukaan poliisin kätkemien tietojen takia uutisoinnista tulee entistä hankalampaa, ja rikosten paljouden takia moni yhteiskunnallisesti merkittävä talousrikos voi jäädä pimentoon. Tämän ja aikapulan vuoksi toimittajien on pohdittava uutiskriteerien pohjalta, millaisten talousrikosten tutkimiseen kannattaa keskittyä. Kyselytutkimukseen vastanneista moni on sitä mieltä, että talousrikosasioiden kanssa työskentelevän toimittajan tulisi pohtia rikosten laadun lisäksi myös rikoksen tekijän julkisuusasemaa ennen uutisen tekoa. Noin kolmannes vastaajista on sitä mieltä, että talousrikosuutisointi perustuu nimenomaan henkilöintiin ja julkisuudesta tunnettujen henkilöiden taloussotkujen selvittämiseen (Kuvio 7).

Kuvio 7: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Talousrikosuutisointi perustuu henkilöintiin”.

Vastauksien perusteella talousrikosuutisille olisi selkeä tarve, sillä lukijoita kiinnostaa yhteiskunnallisten epäkohtien paljastaminen. Lähes 90 prosenttia vastaajista uskoo, että nimenomaan talousrikosjournalismi kiinnostaa median kuluttajia (Kuvio 8).

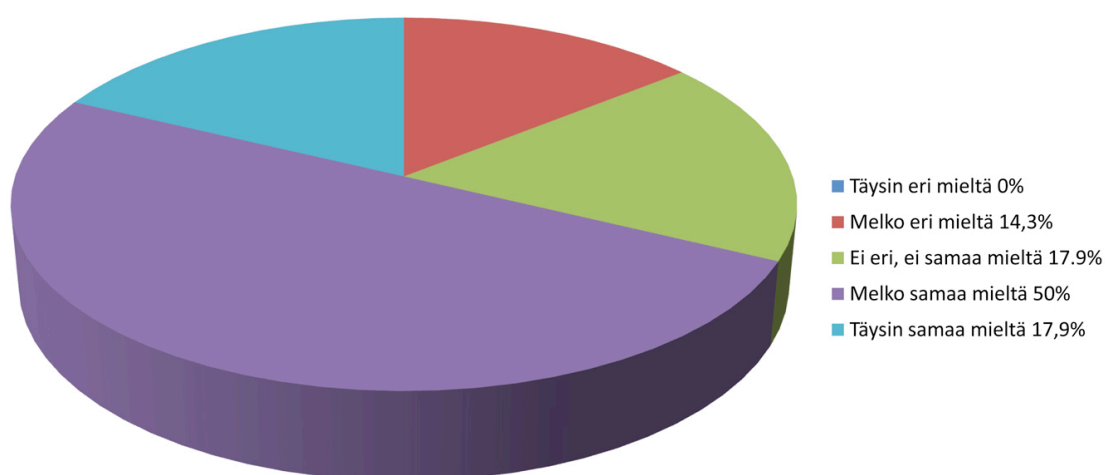
Kuvio 8: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Talousrikosjournalismi ei kiinnosta lukijoita”.

Tilausta olisi, mutta tilanne ei kuitenkaan ole helppo seitsemänpäiväisten sanomalehtien toimituksissa. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet painottavat haasteita ja sitä, millaista talousrikosuutisoinnin pitäisi olla. Silti vain harvalla on talousrikoksiin erikoistunut toimittaja. Haasteet ja vaatimukset ovat mitä ilmeisimmin liian kovia siihen nähden, kuinka paljon resursseja pitkäjänteiseen

työhön todella annetaan. Tästä hyvänä esimerkkinä on myös se, että osassa lehdissä ei ole edes erillistä taloustoimittajaa. Tämän osoittaa myös se, että suurilla tiedotusvälineillä on tapana eriyttää toimituksellista työnjakoa, jolloin käytännössä talouspoliittinen keskustelu putoaa katveeseen talousjournalismin ja poliittisen journalismin väliin (Johnson 1990, 76).

Meillä ei ole pitkään aikaan ollut erillistä taloustoimitusta tai taloustoimittajaa. Poliitiikan ja talouden tiimin asiantuntemus on laajemmalle levittäytynyttä, ei ole pelkkiin talousasioihin keskittynyttä toimittajaa. Talousrikosuutisoinnissa täytyy kuitenkin olla aika hyvät tiedot sekä taloudesta että oikeuskäytännöistä. Pienistä toimituksista löytyy harvoin henkilöä, joka on perehtynyt molempiin niin hyvin, että skuauppien löytäminen olisi helppoa tai edes mahdollista. Tietenkään myöskään aikaa penkoa asioita perinpohjaisesti ei pienessä toimituksessa aina ole. (Vastaaja C.)

Toisaalta nimenomaan politiikan ja talousrikosten yhteys vaatii toimittajalta rikosoikeudellisen osaamisen ja talouden hallitsemisen lisäksi tietämystä politiikasta. Vastaajat eivät osaa arvottaa, onko taloustoimittaja liian lähellä yrityselämää ja onko rikos- ja oikeustoimittajalla paremmat valmiudet uutisoida talousrikoksista kuin taloustoimittajalla. Yhdessä asiassa vastaajien kanta on suhteellisen yksimielinen: melkein 70 prosenttia vastaajista sanoo, että yleistoimittajalla ei riitä ammattitaito talousrikosuutisointiin tarvittavien taustojen selvittämiseen (Kuvio 9).

Kuvio 9: Kyselytutkimuksessa esitetty väite ”Yleistoimittajalla ei riitä ammattitaito uutisoida talousrikoksista”.

Vastanneiden sanomalehtien toimittajien luettelemien vaatimusten kirjo on pitkä. Talousrikostoimittajalla pitäisi olla työrauha pidemmille tutkimuksille, asiantuntemusta, kontakteja, peräänantamattomuutta ja ennen kaikkea paljastuksia pelkäämätön vastaava päätoimittaja. Todellisuus on kuitenkin toinen. Vastaajat kokevat, että liian harvalla toimittajalla on talouden perusasiat hallussa. Moni kokee, että toimitusten pitäisi painottaa toimittajille lainsäädännön ja talouden tuntemisen tärkeyttä. Osa näkeekin, että edellä mainittujen asioiden koulutusta pitäisi parantaa.

Toimitukseen tunkee ihmisiä, jotka eivät ole tarpeeksi kiinnostuneita vakavista yhteiskunnallisista asioista, taloudesta, politiikasta ja niin edelleen. Haaste on siis löytää tällaiset ihmiset ja palkata heidät. (Vastaaja D.)

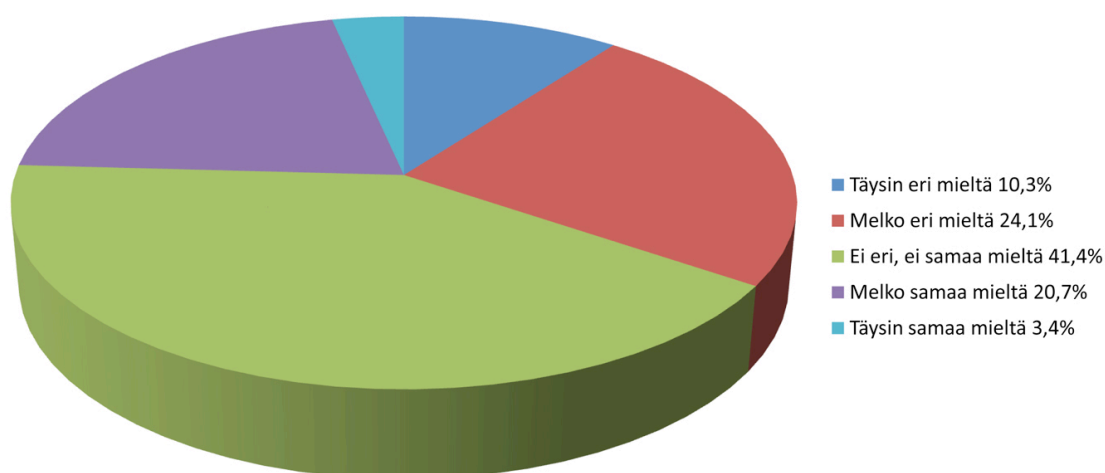
Talousrikoshommissa pitää olla aktiivinen noin yleensä. Merkityksellisiä asioita löytyy asiakirjojen sivulauseista. Tärkeää on myös kertoa lukijoille ihan palveluvinkkelistä talousrikospuolen uusista yrittäjistä eli erilaisista huijausvedätyksistä. (Vastaaja E.)

6.4 Haasteet ja vaatimukset toimituksille

Talousrikosuutisoinnin toimittajille tuomat haasteet kytkeytyvät lopulta siihen, miten tärkeäksi media itse näkee yhteiskunnallisten epäkohtien paljastamisen. Kyselyyn vastanneiden mielipide on selvä. Vaikka osa näkee tutkivan journalismin olevan edelleen sanomalehtien mahdollisuus, tiukalle vedetty miehitys toimituksissa tarkoittaa sitä, että käytännössä aikaa tutkivalle journalismille ei ole. Niukkojen resurssien takia sanomalehtien on vaikea irrottaa toimittajaa erikoistumaan, tässä tapauksessa juuri talousrikosasioihin, sekä pitkiin tutkiviin projekteihin.

Mielestäni on kuitenkin erikoista, että vain neljännes uskoo mediatalojen irtisanomisen ja henkilöjärjestelyjen vaikuttaneen suoraan tutkivan talousrikosjournalismin vähenemiseen. Alapuolella olevasta kuviostakin (Kuvio 10) näkyvät vastaukset ovat ristiriitaisia, koska avointen kysymysten mukaan

nimenomaan liian pieni henkilömäärä on liian suuri haaste toimituksille ajatellen pitkäkestoisia tutkimuksia.

Kuvio 10: Kyselytutkimuksessa esitetty väite "Mediatilojen irtisanomiset ovat syy tutkivan journalismin vähenemiseen".

Yksi asia on kuitenkin selvä. Lähes kaikki näkevät, että suuritöiset tutkimukset vievät liikaa aikaa muulta päivittäiseltä työltä, mikä estää tutkivan puolen kehittämisen. Toimituksille kyse on resursseista, ja aina talousrikoksiin liittyvä tiedonkeruu ei synnytä haluttuja tuloksia. Vastaajien mielestä on ymmärrettävää, että nykyisillä työntekijämäärillä journalismi muuttuu koko ajan enemmän pinnallisemmaksi ja ohuemmaksi. Useissa seitsemänpäiväisissä sanomalehdissä ei ole edes oikeusasioihin erikoistunutta toimittajaa. Tämä vähentää talousrikoksista uutisointia kyseisessä lehdessä, sillä virheiden mahdollisuus journalistisessa tuotteessa on tällöin suuri. Vastanneiden mukaan nykyisenlainen pinnallinen ja lyhyt tapa kirjoittaa vähentää toisaalta virheiden mahdollisuutta. Näin asiat jäävät käytännössä kertomatta, jolloin myöskään toimittajan oma ammattitaito ei kehity. Osasyynä ammattitaidottomuuteen on

vastaajien mukaan myös se, että talousrikosuutisointi perustuu yhä enemmän oikeuden päätöksistä raportointiin eikä tiedotusvälineen omaan tutkivaan journalismiin.

Toimituksen pitäisi palvella lukijakuntaa ja kertoa talousrikoksista.
Toimituksen pitäisi kertoa, mitä siellä tapahtuu, mutta talousrikoksista kerrotaan yhä pinnallisemmin. (Vastaaja F.)

Kyselytutkimuksen perusteella halua talousrikosuutisointiin ja sen lisäämiseen on, mutta ammattitaitoisia toimittajia on liian vähän. Mielestäni hyvä vaihtoehto olisi lisätä toimitusten sisäistä yhteistyötä. Käytännössä rikos- ja oikeustoimitusten sekä taloustoimitusten pitäisi tehdä enemmän yhteistyötä. Näin talouden ja oikeuden osaamisen yhdistämisellä voitaisiin kehittää sanomalehden omaa talousrikosuutisointia ja siten luoda lukijoille lisää yhteiskunnallisesti merkittävää omaa uutismateriaalia. Samaa mieltä on moni kyselytutkimukseen osallistunut.

Jos toimituksen resurssit vain riittävät, yhteistyö toimitusten välillä olisi suotavaa. Esimerkiksi talous- ja rikostoimittajat voisivat puida asiaa yhdessä. Ja jutuille on varattava aikaa. (Vastaaja G.)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Nykyään suomalaiset toimittajat kiinnittävät entistä enemmän huomiota vallankäyttäjien tekemiin rikoksiin. Aiemmin toimitusresursseja suunnattiin enemmän massarikollisten tekemiin pieniin rikoksiin. Helsingin Sanomien taloustoimittaja Tuomo Pietiläinen (henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2010) uskoo suomalaisen talousrikosjournalismin tulevaisuuteen, sillä vallankäyttäjien tekemät rikokset kiinnostavat median kuluttajia entistä enemmän. Pietiläisen näkökulma on varmasti totta. Toisaalta, miksi media ei lisää resursseja tutkivaan työhön, jos esimerkiksi talousrikokset kiinnostavat lukijoita Pietiläisen mainitsemien määrin. Ehkä todellisuudessa talousrikokset ovat kuitenkin niin vaikeita lukijoille tai muille median kuluttajille, että resursseja ei lisätä. David Friedrichsin (1996) määritelmä talousrikosten hankaluudesta on osuva: ”Yleisön kiinnostus talousrikoksiin ehtii väljähtyä, sillä mutkikkaiden asioiden selvittely kestää helposti vuosia ja koska talousrikoksista ei löydy yksiselitteisesti syyllisiä tai selkeitä vastakkainasetteluita.” Yksi syy löytyy myös siitä, että tiedotusvälineillä on ongelma päättää, katsotaanko talousrikoksia talouden vai kontrollikoneiston näkökulmasta.

Keräämäni tutkimusmateriaali pääosin osoittaa vastakkaisia mielipiteitä. Talousrikosjournalismia voidaan pitää rikosjournalismin risteyskohtana. Talousrikosuutisointiin osallisena ovat uutistoimittajat, taloustoimittajat, rikos- ja oikeustoimittajat ja harvat talousrikostoimittajat. Tämän vuoksi tulisikin pohtia toimitusten sisäisen toiminnan parantamista. Koska talousrikososaaminen on levinnyt näinkin laajalle alueelle, syntyy saman mediatalon eri toimitusten väliin helposti kuiluja. Osaltaan tämä tarkoittaa sitä, että taloustoimittajien talousosaamista ja rikos- ja oikeustoimittajien oikeuden tuntemusta ei osata hyödyntää oikein (Susanna Reinboth, henkilökohtainen tiedonanto 28.5.2010).

Vahvuus on yhä useammin yhteistyössä. Tulosta syntyy, jos eri osastojen toimittajat voivat yhdistää voimansa. Mielestäni mitään tutkivia journalisteja ei erikseen ole olemassa, vaan sen sijaan kannattaa puhua yleistoimittajista. (Matti Virtanen henkilökohtainen tiedonanto 19.6.2010.)

Olen samaa mieltä kuin rikos- ja oikeustoimittaja Teuvo Arolainen oli jo vuonna

1998. Kolmetoista vuotta sitten hän totesi, että perinteisen rikosjournalismin keinot eivät riitä eivätkä sovi talousrikollisuuden käsittelyyn. Talousrikokset poikkeavat paljon perinteisistä rikoksen muodoista. Talousrikokset ovat journalismille samalla tavalla vaikeasti hoidettavia kuin yhteiskunnan kontrollijärjestelmällekin. Koska perinteinen rikosjournalismi jättää talousrikokset katveeseen, ainoaksi keinoksi jää tutkiva journalismi ja sen eri menetöt. (emt. 176.) Esimerkiksi, kun kyseessä on poliitikon tai korkean virkamiehen epäilty talousrikos, taloustoimittajat saattavat nähdä tapauksen vain yksittäisenä talouselämän häiriönä. Toisaalta rikostoimittajat pystyvät helpommin kyseenalaistamaan talouselämän rakenteet ja moraalikäsitteet, mutta kääntöpuolena on asiayhteyksien käsittely samoin kuin niin sanotussa perinteisissä katurikoksissa. Tällaisten rikosten yhteydessä asiayhteyksien käsittely unohtuu usein. Tämän vuoksi talousrikoksia ei juuri voi sisällyttää sen enempää talous- kuin rikosjournalismiin. (Arolainen, 2008.)

Määrittelemäni talousrikosjournalismi on niin haasteellinen rikosjournalismin muoto tekijöiden, resurssien ja osaamisen vähyyden takia, että toimitusosastojen välinen yhteistyö voisi lisätä talousrikosuutisointia ja parantaa sen laatua. Tällä hetkellä osaaminen on jäänyt toimitusosastojen väliselle harmaalle sektorille, mikä todistaa päätutkimuskysymykseni siitä, millaisia haasteita ja vaatimuksia talousrikosjournalismi asettaa toimituksille ja toimittajille. Toimitusten vaatimukset eivät kohtaa todellisuutta. Kyselyn perusteella toimittajat joutuvat uutisoimaan talousrikoksista, vaikka osaamista ja kokemusta aihepiiristä ei olisikaan. Tämä voi johtaa karkeisiin asiavirheisiin, joita saatetaan puida oikeudessa asti. Talousrikosuutisointi on hankalaa myös poliisin kätkemien tietojen takia, ja rikosten paljouden takia moni yhteiskunnallisesti merkittävä talousrikos voi jäädä pimentoon.

Käytännössä tutkimustulokseni viittaavat siihen, että ei ole välttämättä mielekästä puhua talousrikosjournalismista vaan pikemminkin talousrikosuutisoinnista. Talousrikoksiin erikoistuneita toimittajia on hyvin vähän, ja seitsemänpäiväisistä sanomalehdistä vain Helsingin Sanomat panostaa talousrikososaamiseen. Laajemmassa mittakaavassa talousrikostoi-

mittajien vähyys tuntuu erikoiselta, sillä lähes kaikki kyselytutkimukseen ja teemahaastaatteluun osallistuneiden toimittajien mukaan varsinkin poliitikkojen talousrikoskytkösten selvittäminen on tärkeää medialle.

On erikoista, että todellisuus on tyystin toinen: resursseja ei ole. Varsinkin nyt hyville talousrikostoimittajille olisi tarvetta. Toteutuessaan valtiovarainministeriön ajama arvopaperimarkkinalainsäädännön muutos vähentää esimerkiksi poliitikkojen osakeomistusten läpinäkyvyyttä. Toimittajajärjestöt vastustavat työryhmän ehdotusta hyvin perustein. Valtiovarainministeriön asettaman työryhmän ehdottama lainmuutos vaikeuttaisi tiedonhankintaa niin merkittävästi, että julkinen keskustelu esimerkiksi poliitikkojen talousrikoskytkennöistä vähenisi paljon. Nimenomaan hallintarekisterin tulon vaikutus tiedonhankintaan on aihe, jota kannattaisi tutkia jatko-opiskeluissa. Käytännössä hankalana pidetystä rikosjournalismin muodosta tulisi uuden lainmuutoksen jälkeen mahdoton alue toimittajille.

LÄHTEET

Aineistolähteet:

Pietiläinen, T. Taloustoimittaja, Helsingin Sanomat. Haastattelu, 2.9.2010. Helsinki.

Reinboth, S. Rikos- ja oikeustoimittaja, Nelonen media. Haastattelu, 28.5.2010. Helsinki.

Sudenniemi, S. Rikos- ja oikeustoimittaja, Turun Sanomat. Haastattelu, 9.7.2010. Turku.

Virtanen, M. Tuottaja, MOT, Yleisradio TV 1. Sähköpostivaihto, 19.6.2010.

Kyselytutkimus seitsemänpäiväisille lehdille.

Muut lähteet:

Arolainen, T. 1998. Teoksessa Kantola, Anu; Mörä, Tuomo (toim.) Journalismia! Journalismia. Helsinki: WSOY. Sivut 175–210.

Friedrichs D. 1996. Trusted Criminals. White Collar Crime in Contemporary Society. Wadsworth Publishing Company.

Hanska, J. 2011. Veronkiertotemppu & kuinka se tehdään. Voima 3/2011.

Hemánus, P. 1966. Helsingin sanomalehtien rikosaineisto. Tutkimus rikosaineiston funktionaalisesti merkitsevista piirteistä ja niihin vaikuttavista tekijöistä. Tampere: Tampereen yliopisto. Väitöskirja.

Hirsjärvi, S.; Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus: Helsinki.

Hurmerinta, M. 2009. Talousmedia ja valkokaulustyöläiset. Julkaisuja, sarja 43. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

Johnson, R. 1990. Talousjournalismi ja talouden ympäristön muutos teoksessa Hujanen, Taisto & Luostarinen, Heikki (toim.) (1990) Avauksia journalismikritiikkiin. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

Kantola, A.; Mörä, T. 1998. Journalismia! Journalismia? Helsinki: WSOY.

Kunelius, R. 1993. Uskottavuuden anatomia. Tiedotustutkimus 16:2. 33-45.

Kuutti, H. 1995. Tutkiva journalismi: journalistinen suuntaus ja suomalaisen journalismin tutkivuus. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Kuutti, H. 2002. Tutkittu juttu: johdatus tutkivaan journalismiin. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Kuutti, H. 2002. Tutkivan journalismin gurut. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lahti, R.; Koponen, P. 2007. Talousrikokset. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laitinen, A.; Alvesalo, A. 1994. Talouden varjopuoli. Helsinki: Poliisin oppikirjasarja 3/94.

Laitinen, A.; Virta, E. 1998. Talousrikokset. Teoria ja käytäntö. Helsinki: Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 2/1998.

- Mikkonen, A. 1998. Rahavallan rakkikoirat. Tositarinoita talousjournalismista. Porvoo: WSOY.
- Mäntylä, J. 2008. Journalistin etiikka. Yliopistopaino. Helsinki: Gaudeamus.
- Mörä, T. 1996. Journalistit rutiinien verkossa. Teoksessa Luostarinen, H.; Kivikuru, U.; Ukkola, M. (toim.) Sopulisilppuri: mediakritiikin näkökulmia. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Pietiläinen, T. 1998. Teoksessa Kantola, A.; Mörä, T. (toim.) Journalismia! Journalismia. Helsinki: WSOY. Sivut 211–234.
- Saarenpää, A. 2002. Ihminen medioiden raaka-aineena. Teoksessa Nordenstreng, K.; Heinonen, A. (toim.) Mediaetiikan kipupisteet. Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos. Tampere: Juvenes Print.
- Sahavirta, R.; Koponen, P. 2007. Rahanpesurikokset. Teoksessa Lahti, R., & Koponen, P. 2007. Suomen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja N:16, Talo- usrikokset, Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy. Sivut 55–102
- Suomen perustuslaki (731/1999). 13 artikla. Sananvapaus ja julkisuus.
- Tiilikka, P. 2007. Sananvapaus ja yksilönsuoja. Lehtiartikkelin aiheuttaman kärsimyksen korvaaminen. Väitöskirja. Helsinki: WSOY.
- Tiilikka, P. 2008. Journalistin sananvapaus. Helsinki: WSOYpro.
- Tombs, S. 1995. Corporate Crime and New organizational Forms. Teoksessa Pearce, F.; Snider, L. (toim.) Corporate Crime: Contemporary Dabates. University of Toronto Press.
- Uimonen, R. 2009. Median mahti. Helsinki: WSOY.

Elektroniset lähteet:

- Galtung, J.; Ruge, M. 1965. Uutiskriteerit. Viitattu 21.4.2011. <http://internetix.fi/opinnot/opintojaksot/0viestinta/mediaanalyysi/harjoituskurssi/uutiskriteerit.htm>
- Arolainen, T. 2008. Rötös mediassa. Tutkiva.fi. Viitattu 6.4.2011. <http://www.tutkiva.fi/content/rotos-mediassa-talousrikosten-kasittely-suomalaisissa-tiedotusvalineissa>
- Kangas, P. 2009. Kovaotteista säästämistä. Journalisti 6/2009. Viitattu 21.4.2011. http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2009/06/artikkelit/kovaotteista_saastamista/
- Lähdenmäki, A. 2010. Avoimuuden loppu. Journalisti 1/2010. Viitattu 21.4.2011. http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2010/01/artikkelit/avoimuuden_loppu
- Oikeustoimittajat ry 2011. Lausunto arvopaperimarkkinalain muuttamisesta. Viitattu 30.5.2011. <http://www.oikeustoimittajat.fi/Arvopaperimarkkina.php>
- Remes, M. 2011. Kiire vei terän talousjournalismilta. Journalisti, 4/2011. Viitattu 21.4.2011. <http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2011/04/artikkelit/kiire-vei-teran-talousjournalism/>
- Rötösherrajahti. Viitattu 23.4.2011. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Rötösherrajahti>
- Sormunen, T. 2010. Kovan uutisen jäljillä. Journalisti 19/2010. Viitattu 21.4.2011. <http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2010/19/artikkelit/kovan-uutisen-jaljilla/>
- STT; Helsingin Sanomat. Toimittajärjestöt tyrmäävät osakeomistusten salaamisen. 25.4.2011. Viitattu 30.4.2011.

<http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Toimittajajärjestöt+tyrmäävät+osakeomistusten+salaamisen/135265633185>

STT; Ilta-Sanomat 2010. Oikeusministeri Brax ei vie eteenpäin lähdesuojan muutosesitystä. Viitattu 21.4.2011

http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/Oikeusministeri+Brax+ei+vie+eteenpäin+lähdesuojan+muutosesitystä/art-1288338802915.html?ref=lk_is_ko_1

Virtanen, A. 2009. Lähdesuojan puolustaja. Journalisti 16/2009. Viitattu 21.4.2011
http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2009/16/artikkelit/lahdesuojan_puolustaja/

Liite 1: Haastattelututkimuksen kysymysrunko

1. Millaisia haasteita ja vaatimuksia talousrikoksista uutisointi asettaa toimittajille nykypäivänä?
2. Millaisia haasteita ja vaatimuksia talousrikoksista uutisointi asettaa toimituksille?
3. Erittele, mitkä ovat taloustoimittajan, rikos- ja oikeustoimittajan ja uutistoimittajan heikkoudet ja vahvuudet talousrikoksista uutisoitaessa.
4. Onko taloustoimittaja mielestäsi liian lähellä yrityselämää talousrikosuutisoinnissa?
5. Millainen koulutus tai tausta talousrikosten kanssa työskentelevälle on hyödyksi?
6. Uutisoidaanko talousrikoksista vähemmän kuin ennen?
7. Jos uutisoidaan, mitkä ovat syitä?
8. Onko tutkiva journalismi vähentynyt?
9. Mitä ja millaista tutkiva journalismi mielestäsi on?
10. Millainen talousrikosuutisointi on tutkivaa journalismia ja millainen ei?
11. Millaista suomalainen talousrikosjournalismi on nykyään?
12. Miten suomalainen talousrikosuutisointi on muuttunut?
13. Vähentävätkö mediatalojen omat intressit tutkivaa journalismia?
14. Miten tutkiva journalismi on muuttunut Suomessa viime vuosina / viime vuosikymmeninä?
15. Miten suomalainen tutkiva journalismi eroaa muiden maiden tutkivasta journalismista?
16. Miten suomalainen talousrikosjournalismi eroaa muiden maiden talousrikosuutisoinnista?
17. Miten verkkojournalismin tuleminen on muuttanut myös asiasisältöjä talousrikosuutisoinnin / tutkivan journalismin puolella?

18. Popularisoidaanko talousrikosjournalismia enemmän kuin talous- tai rikosjournalismia?

19. Miltä tutkivan talousrikosjournalismin tulevaisuus näyttää?

Liite 2: Kyselytutkimuksen suomenkielinen saatekirje

Arvoisa toimituksen edustaja. Minä, Tuomas Mustikainen, teen opinnäytetyötutkielmani talousrikosuutisoinnin nykytilasta Suomessa. Toivon, että osallistuisitte 10-kohtaiseen kyselyyn, jonka linkki löytyy sähköpostiviestin lopusta.

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, millaisia vaatimuksia ja haasteita journalismin erityisalueiden risteyskohta, talousrikosjournalismi, asettaa seitsemänpäiväisten sanomalehtien toimituksille ja toimittajille. Tutkielmassani pureudun myös tutkivan journalismin vähenemisen syihin, ja myös siihen, miten se on vaikuttanut talousrikoksista uutisointiin suomalaisissa tiedotusvälineissä.

Opiskelen Diakonia-ammattikorkeakoulussa viestintää ja suuntaudun monimediatoimittajaksi. Tutkittavilta keräämiäni tietoja saatetaan käyttää mahdollisissa jatko-opiskeluissani yliopistossa. Kyselylomake on tarkoitettu seitsemänpäiväisten sanomalehtien toimittajille sekä toimitusten esimiestoimittajille. Kyselyssä on kymmenen kohtaa, joihin toivoisin Teidän vastaavan. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja luottamuksella annetut tiedot kyselyssä suojataan, joten jokaisen vastaajan anonymiteetti säilyy.

Vastauksia ei käsitellä yksittäisen lehden tasolla, vaan yleisemmin seitsemänpäiväisten sanomalehtien tasolla. Opinnäytetyötutkielmani on julkinen työ, ja se julkaistaan julkisessa Theseus-tietokannassa vuonna 2011. Vaivannäköne auttaa tutkielmani teossa suuresti.

Kyselyyn pääset tämän linkin kautta:
<http://www.webropol.com/P.aspx?id=443500&cid=85656>

Vastausaikaa on xx.x.xxxx asti.

Kiitos jo etukäteen vastauksista.

Terveisin,

Tuomas Mustikainen

Liite 3: Kyselytutkimuksen ruotsinkielinen saatekirje

Bästa journalist. Om du har svarat på enkäten, är budskapet överflödigt.

Jag, Tuomas Mustikainen, skriver just nu min avhandling om den nutida nyhetsförmedlingen som gäller ekonomiska brott i Finland. Jag hoppas att ni har tid att fylla i frågeformuläret, som omfattar 10 punkter, och som hittas via länken i slutet av denna e-post.

Syftet med undersökningen är att ta reda på, vad brottsjournalism, som placerar sig i korsningen av journalismens specialområden, kräver av tidningar och journalister. I avhandlingen borrar jag mig också in i frågan, varför undersökande journalistik har minskats, och hur det har påverkat nyhetsrapporteringen om ekonomiska brott i finska massmedia.

Jag studerar kommunikation vid yrkeshögskolan Diakonia och inriktar mig på multimedia journalism. Kunskaper som nu samlas upp, kan användas senare i mina eventuella fortsatta studier. Frågeformuläret är avsett för redaktörer och chefredaktörer vid tidningar, som kommer ut dagligen. Att svara på enkäten är frivilligt, konfidentiella informationer ska skyddas och varje deltagares anonymitet är garanterad. Svar ska behandlas på allmän nivå och enskilda tidningar ska inte tas upp.

Avhandlingen är ett offentligt arbete, som publiceras via den offentliga databasen Theseus år 2011. Era insatser har stor betydelse för min avhandling.

Frågeformulär hittar du via denna länk:
<http://www.webropol.com/P.aspx?id=443500&cid=85656>

Svarstiden går ut 10.12.

Tack på förhand för ditt svar.

Med vänliga hälsningar,

Tuomas Mustikainen

Liite 4: Kyselytutkimuksen kysymysrunko

Kysely seitsemänpäiväisille sanomalehdille suomalaisesta talousrikosuutisoinnista

Diakissa monimediatoimittajaksi opiskelevan Tuomas Mustikaisen opinnäytetyötutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia vaatimuksia ja haasteita talousrikosjournalismi asettaa seitsemänpäiväisten sanomalehtien toimituksille.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja luottamuksella annetut tiedot kyselyssä suojataan, joten jokaisen vastaajan anonymiteetti säilyy.

Tutkittavilta keräämiäni tietoja saatetaan käyttää mahdollisissa jatko-opiskeluissani yliopistossa. Opinnäytetyötutkielmani julkaistaan julkisessa Theseus-tietokannassa vuonna 2011.

1) Missä lehdessä työskentelet?

2) Asemasi lehdessä?

☐ toimittaja ☐ esimiestoimittaja

3) Mikä toimitus lehdessänne hoitaa uutisoinnin talousrikosasioista? Voit valita useamman.

☐ oikeus- tai rikostoimitus ☐ taloustoimitus ☐ kotimaan uutistoimitus ☐ edellä mainitut yhteistyössä ☐ muu, mikä?

4) Onko lehdessänne talousrikosasioihin erikoistunutta toimittajaa?

☐ on ☐ ei ole

5) Miten lehdessänne uutisoitujen talousrikosuutisten määrä on muuttunut 2000-luvulla?

6) Onko tutkivan journalismin osuus talousrikosuutisointiin vähentynyt? (yleisesti)

☐ todella paljon ☐ merkittävästi ☐ vain vähän ☐ ei ollenkaan

7) Miten arvioitte seuraavia väitteitä?

	Täysin eri mieltä	Melko eri mieltä	Ei eri, ei samaa mieltä	Melko samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Tutkivan talousrikosjournalismin laatu on huonontunut 2000-luvulle tultaessa	☐	☐	☐	☐	☐
Talousrikosuutisointi perustuu henkilöintiin	☐	☐	☐	☐	☐
Talousrikosjournalismi ei kiinnosta lukijoita	☐	☐	☐	☐	☐
Tutkivan journalismin vähenemisen takia myös talousrikosuutisointi on vähentynyt	☐	☐	☐	☐	☐
Verkkjournalismi pinnallistaa journalismia, jolloin talousrikosuutisointi vähenee	☐	☐	☐	☐	☐
Osa talousrikosuutisoinnista voisi olla mediatalolle itselleen vahingollista	☐	☐	☐	☐	☐

Taloustoimittaja on liian lähellä yrityselämää uutisoitaessa talousrikoksista	☐	☐	☐	☐	☐
Rikos- tai oikeustoimittajalla on parempi ammattitaito uutisoida talousrikosasioista kuin taloustoimittajalla	☐	☐	☐	☐	☐
Yleistoimittajalla ei riitä ammattitaito talousrikosuutisointiin tarvittavien taustojen selvittämiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Mediatalojen irtisanomiset ovat syy tutkivan journalismin ja myös talousrikosuutisoinnin vähenemiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Talousrikosuutisointi perustuu yhä enemmän oikeuden päätöksistä raportointiin, ei tutkivaan journalismiin	☐	☐	☐	☐	☐

8) Millaisia haasteita ja vaatimuksia talousrikosuutisointi asettaa nykypäivänä toimittajille?

9) Entä toimituksille?

10) Palautetta tutkimuksesta.

Lähetä

Liite 5: Journalistin ohjeet

PÄ SVENSKA

IN ENGLISH

SUOMEKSI

ETUSIVU

PÄÄTÖKSET

JOURNALISTIN OHJEET JA LAUSUMAT

KANTELUN OHJEET

JSN

PERIAATELAUSUMAT

LAUSUMAT

PERIAATEPÄÄTÖKSET

OHJEET KAUTTA AIKAIN

Journalistin ohjeet

VOIMASSA 1.1.2011 ALKAEN

HAE PÄÄTÖKSIÄ

Johdanto

Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan perusta. Hyvä journalistinen tapa perustuu jokaisen oikeuteen vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä.

Näiden ohjeiden tavoitteena on tukea sananvapauden vastuullista käyttämistä joukkoviestimissä ja edistää ammattieettistä keskustelua.

Ohjeet koskevat kaikkea journalistista työtä. Ne on laadittu vain alan itsesääntelyä varten. Ohjeita ei ole tarkoitettu käytettäväksi rikos- tai vahingonkorvausvastuun perusteena.

Ammatillinen asema

1. Journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen. Heillä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.
2. Tiedonvälityksen sisältöä koskevat ratkaisut on tehtävä journalistisin perustein. Tätä päätösvaltaa ei saa missään oloissa luovuttaa toimituksen ulkopuolisille.
3. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus torjua painostus tai houkuttelu, jolla yritetään ohjata, estää tai rajoittaa tiedonvälitystä.
4. Journalisti ei saa käyttää asemaansa väärin. Hänen ei pidä käsitellä aiheita, joihin liittyy henkilökohtaisen hyötymisen mahdollisuus eikä vaatia tai vastaanottaa etuja, jotka voivat vaarantaa riippumattomuuden tai ammatietiikan.
5. Journalistilla on mahdollisuus kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa lain, henkilökohtaisen vakaumuksen tai ammatietiikan kanssa.
6. Käsitellessään omalle tiedotusvälineelle, konsernille tai sen omistajille merkittäviä asioita journalistin on hyvä tehdä asiayhteys lukijalle, kuulijalle ja katsojalle selväksi.
7. Myös toisen työtä käytettäessä on noudatettava hyvää tapaa. Lähde on mainittava, kun käytetään toisen julkaisemia tietoja.

Tietojen hankkiminen ja julkaiseminen

8. Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen.
9. Työtä tehdessään journalistin on suositeltavaa ilmoittaa ammatinsa. Tiedot on pyrittävä hankkimaan avoimesti. Jos yhteiskunnallisesti merkittäviä seikkoja ei voida muutoin selvittää, journalisti voi tehdä haastatteluja ja hankkia tietoja myös tavallisuudesta poikkeavilla keinoilla.

10. Tiedot on tarkistettava mahdollisimman hyvin – myös silloin kun ne on aikaisemmin julkaistu.

11. Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. Myöskään kuvaa tai ääntä ei saa käyttää harhaanjohtavasti.

12. Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti. Erityisen tärkeää se on kiistanalaisissa asioissa, koska tietolähteellä voi olla hyötymis- tai vahingoittamistarkoitus.

13. Uutisen voi julkaista rajallistenkin tietojen perusteella. Raportointia asioista ja tapahtumista on syytä täydentää, kun uutta tietoa on saatavissa. Uutistapahtumia on pyrittävä seuraamaan loppuun saakka.

14. Journalistilla on oikeus ja velvollisuus pitää tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyys salassa siten kuin lähteen kanssa on sovittu.

Jos yhteiskunnallisesti merkittävien tietojen julkaisusta aiheutuu erittäin kielteistä julkisuutta, toimituksen on suotavaa avata yleisölle, miten nimettömän lähteen ja siltä hankittujen tietojen luotettavuus on varmistettu.

15. Otsikoille, ingresseille, kansi- ja kuvateksteille, myyntijulisteille ja muille esittelyille on löydettävä sisällöstä kate.

16. Ilmoitusten ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä. Piilomainonta on torjuttava.

Haastateltavan ja haastattelijan oikeudet

17. Haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään. Hänelle on myös kerrottava, jos haastattelua voidaan käyttää useissa eri välineissä. Haastateltavalle pitää aina kertoa, onko keskustelu tarkoitettu julkaistavaksi vai ainoastaan tausta-aineistoksi.

18. Haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista on syytä suostua, jos julkaisu aikataulu sen mahdollistaa. Tarkastamisoikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle.

19. Haastateltavan kieltoon julkaista lausumansa tulee suostua vain, jos olosuhteet ovat haastattelun antamisen jälkeen muuttuneet niin olennaisesti, että julkaiseminen olisi selvästi kohtuutonta.

Virheen korjaus ja oma kannanotto

20. Olennainen virhe on korjattava heti tiedotusvälineen toimituksellisilla verkkosivuilla ja lisäksi julkaisussa, jossa virhe on alun perin ollut.

21. Jos selvästi tunnistettavissa olevan henkilön tai tahon toiminnasta aiotaan esittää tietoja, jotka asettavat tämän erittäin kielteiseen julkisuuteen, kritiikin kohteelle tulee varata tilaisuus esittää oma näkemyksensä jo samassa yhteydessä.

22. Ellei samanaikainen kuuleminen ole mahdollista, voi erittäin kielteisen julkisuuden kohteeksi joutunutta olla tarpeen kuulla jälkeen päin. Jos näin ei tehdä, hyvään tapaan kuuluu julkaista hänen oma kannanottonsa.

23. Kannanotto on puheenvuoro, joka on syytä julkaista mahdollisimman nopeasti ilman sen yhteyteen liitettyjä asiattomia lisäyksiä.

24. Tavanomainen kulttuurikritiikki, poliittinen, taloudellinen tai yhteiskunnallinen arviointi sekä vastaavan muun mielipiteen esittäminen ei kuitenkaan synnytä oikeutta kannanottoon.

25. Ellei kannanotto ole julkaisukelpoinen, sen korjaamisesta on syytä neuvotella laatijan kanssa. Vaikka yksimielisyyteen ei päästäisi, olennainen sisältö on suositeltavaa julkaista asiallisessa muodossa.

Yksityinen ja julkinen

26. Jokaisen ihmisarvoa on kunnioitettava. Etnistä alkuperää, kansallisuutta, sukupuolta, seksuaalista suuntautumista, vakaumusta tai näihin verrattavaa ominaisuutta ei pidä tuoda esiin asiaankuulumattomasti tai halventavasti.

27. Yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voi julkaista vain asianomaisen suostumuksella tai jos niillä on poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä. Yksityiselämän suoja on otettava huomioon myös kuvia käytettäessä.

28. Sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta.

29. Julkisella paikalla tapahtuvaa toimintaa on yleensä lupa selostaa ja kuvata ilman asianosaisten suostumusta.

30. Julkistakin aineistoa julkaistaessa pitää ottaa huomioon yksityiselämän suoja. Kaikki julkinen ei välttämättä ole julkaistavissa. Erityistä varovaisuutta on noudatettava, kun käsitellään alaikäisiä koskevia asioita.

31. Rikoksesta tuomitun nimen, kuvan tai muita tunnistetietoja voi julkaista, ellei se tuomitun asemaan tai tekoon nähden ole selvästi kohtuutonta. Alaikäisen tai syyntakeettomana tuomitun henkilöllisyyden paljastamisessa on oltava erityisen pidättyväinen.

32. Tunnistamiseen johtavien tietojen käytössä on syytä olla varovainen, kun kyse on vasta rikosepäilyistä tai syytteestä.

33. Tietoja rikoksentehtäjästä, syytetystä tai epäillystä ei yleensä pidä julkaista, jos ne paljastavat erityisen arkaluonteisen rikoksen uhrin.

34. Arkaluonteisen rikoksen uhrin henkilöllisyys on suojattava, ellei sillä ole poikkeuksellista yhteiskunnallista merkitystä.

35. Jos tutkintapyyntöä, syytteestä tai tuomiosta on julkaistu uutinen, asiaa on mahdollisuuksien mukaan seurattava loppuun saakka. Oikeudenkäynnin aikana ei pidä asiattomasti pyrkiä vaikuttamaan tuomioistuimen ratkaisuihin eikä ottaa ennakolta kantaa syyllisyyteen.

Ohjeet on hyväksytty Julkisen sanan neuvoston kannatusyhdistyksen kokouksessa 16.12.2010. Ne astuvat voimaan 1.1.2011.

Julkisen sanan neuvosto
Vironkatu 3 D,
00170 HELSINKI
puh. (09) 135 7494

Puheenjohtaja: Risto.Uimonen (at) jsn.fi
Neuvoston sihteeri: Nina.Porra (at) jsn.fi
Valmisteleva sihteeri: Ilkka.Vanttila (at) jsn.fi

Näin kantelen
[Lue lisää >>](#)

Liite 6: Seitsemänpäiväisten sanomalehtien levikki vuosina 2008 ja 2009

SANOMALEHTIEN LIITON JÄSENLEHTIEN TARKASTETUT LEVIKIT

7-päiväiset	2009	2008
Aamulehti	135 293	139 130
Aamuposti	22 174	22 164
Etelä-Saimaa	31 222	31 904
Etelä-Suomen Sanomat	60 420	60 875
Forssan Lehti	13 651	13 913
Helsingin Sanomat	397 838	412 421
Hufvudstadsbladet	49 944	51 162
Hämeen Sanomat	28 366	29 807
Iisalmen Sanomat	12 785	13 205
Ilkka	54 055	54 668
Itä-Savo	16 942	17 277
Kainuun Sanomat	20 893	22 152
Kaleva	80 826	81 716
Karjalainen	45 895	46 823
Keski-Uusimaa	20 189	20 575
Keskipohjanmaa	25 947	26 520
Keskisuomalainen	71 777	73 559
Kouvolan Sanomat	27 959	28 486
Kymen Sanomat	24 216	24 927
Lapin Kansa	33 329	34 461
Länsi-Savo	25 093	25 704
Länsi-Suomi	16 005	16 272
Pohjalainen	26 670	27 757
Pohjolan Sanomat	20 552	21 746
Salon Seudun Sanomat	22 130	22 216
Satakunnan Kansa	53 635	54 637
Savon Sanomat	64 113	65 056
Turun Sanomat	109 504	111 845
Uusimaa	12 931	12 845
Vasabladet	22 493	23 693
Österbottens Tidning	15 034	15 720

Oikeustoimittajat ry
c/o Jarkko Sipilä
MTV3
00033 MTV3

Viite: Arvopaperimarkkinalainsäädännön kokonaisuudistus – hankkeen lausunto,
VM004:00:2009, lausuntopyyntö 24.2.2011

Oikeustoimittajat ry:n ja Tutkivan journalismin yhdistys ry:n lausunto

1. Taustaa

Toimittajayhdistykset *Oikeustoimittajat ry* ja *Tutkivan journalismin yhdistys ry* ovat päättäneet omasta aloitteestaan antaa lausunnon viitekohdassa mainitusta hankkeesta.

Työryhmä ehdottaa useita heikennyksiä läpinäkyvään julkiseen osakeomistamiseen ja sisäpiiriläisten ilmoitusvelvollisuuksiin. Työryhmä ehdottaa, että

- 1) hallintarekisteröity eli ei-julkinen osakeomistus pörssiyhtiöissä sallittaisiin kotimaisille sijoittajille,
- 2) pörssin ulkopuolistenkin yhtiöiden (pienet osakeyhtiöt) osakeomistus olisi jatkossa yleisöjulkisuuden ulkopuolella,
- 3) useat arvopaperimarkkinoilla toimivat tahot, kuten pörssikauppojen välittäjät, eivät enää tekisi julkista ilmoitusta arvopaperikaupoistaan ja
- 4) sisäpiiriläisten velvollisuus kertoa kaupoistaan julkisuuteen perustuisi jatkossa heidän omiin ilmoituksiinsa eikä suoraan tietoon arvo-osuusjärjestelmästä (kuten nykyisin).

Oikeustoimittajat ry ja *Tutkivan journalismin yhdistys ry* vastustavat edellä mainittuja ehdotuksia kuten hallintarekisterin käytön laajentamista ja osakasluettelojen yleisöjulkisuuden poistamista. Samoin yhdistykset vastustavat sitä, että pörssikauppojen julkisuus poistetaan arvopaperikeskuksen, arvopaperipörssin, arvopaperivälittäjien ja luottolaitosten kuten pankkien sisäpiiriläisiltä.

Työryhmä on esityksessään pohtinut vain viranomaisten tiedonsaannin turvaamista. Yleisön oikeutta tietoon työryhmä ei ole huomionnut.

Yhteiskunnan avoimuus edellyttää, että kansalaisilla on oikeus saada tietoa yhtiöiden omistajista ja luotettavaa tietoa sisäpiirin omasta kaupankäynnistä. Keskeistä on myös se, että kansalaiset saavat tietoa poliittista ja taloudellista valtaa käyttävien henkilöiden sidonnaisuuksista. Nämä oikeudet toteutuisivat selvästi nykyistä heikommin, mikäli työryhmän esittämät muutokset toteutettaisiin.

Lisäksi esitys vaikeuttaisi sisäpiirintiedon väärinkäytön valvontaa, kun yleisö ja markkinaosapuolet eivät enää näkisi pörssiyhtiöiden omistajia. Tämä taas heikentäisi markkinoiden ja kaupankäynnin luotettavuutta yleensä. Markkinat toimivat sitä luotettavammin ja tehokkaammin, mitä läpinäkyvämpiä ne ovat.

On erikoista, että valtiovarainministeriö antaa ehdotuksen pörssikaupan läpinäkyvyyden vähentämisestä finanssikriisin jälkeisenä aikana, jolloin kansainvälinen paine on päinvastaiseen suuntaan. Kriisi on opettanut, että markkinoiden läpinäkyvyyttä pitäisi pikemminkin lisätä kuin vähentää.

Yhdistysten mielestä läpinäkyvyys ja demokratian toimivuus ovat suurempia arvoja kuin vähäinen kustannussäästö pörssikaupan selvittelykustannuksissa, jota työryhmä esittää hallintarekisteröinnin ja muiden julkisuutta vähentävien ehdotusten perusteeksi.

Yhteenveto julkisuuden muutoksista

	Nykytila	Ehdotus
Suomalaisten pörssiomistukset julkisia	Kyllä	Ei
Suomalaisten osakeyhtiöomistukset julkisia	Kyllä	Ei
Pörssimeklarien osakekaupat julkisia	Kyllä	Ei
Pankkien vastuuhenkilöiden osakekaupat julkisia	Kyllä	Ei
Sisäpiiriläisten kaupat julki suoraan arvosuusrekisteristä	Kyllä	Ei
Sisäpiiriläiset ilmoittavat itse kauppansa	Ei	Kyllä

2. Työryhmän ehdotuksen perusongelma

Arvopaperimarkkinalainsäädäntöä uudistavan työryhmän ehdotuksen perusongelma on se, että siinä ehdotetaan siirtymistä niin sanottuun ”arvopaperien moniportaiseen hallintaan”. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ajan tasalla olevaa ja tarkkaa tietoa ei enää olisi saatavissa nykyisestä arvo-osuusjärjestelmästä. Siihen on tällä hetkellä merkitty kaikki suomalaisten omistukset Suomessa vaihdettavissa pörssi-yhtiöissä. Laki on ollut voimassa vuodesta 1991.

Ongelma syntyy, koska työryhmän ehdotuksen mukaan nykyisen arvo-osuusjärjestelmän rinnalle rakennetaan uusi niin sanottu hallintarekisterijärjestelmä suomalaisia varten. Nykyisin hallintarekisterissä voivat omistuksiaan säilyttää vain ulkomaalaiset.

Kun suomalaiset voisivat valita arvo-osuustilin ja hallintarekisterin välillä, muuttuisi arvo-osuustileillä oleva omistajatieto epätarkaksi. Tarkkaa tietoa suomalaisten pörssiomistuksista ei sen jälkeen olisi kenelläkään – ei välttämättä edes viranomaisilla. Työryhmän muistiossa myönnetään, että omistusten selvittämiseen liittyisi uudessa järjestelmässä pitkiä ketjuja ja että ”poikkeuksellisesti on mahdollista, että arvopaperien lopullista omistajaa koskevaa tietoa ei saada selville” (esityksen yleisperustelut, 4.3 yhteiskunnalliset vaikutukset, sivu 96).

Hallintarekisterin salliminen johtaisi samalla moniin ongelmiin ja lisäkustannuksiin, koska nykyinen arvopaperien julkinen omistaminen ja toisaalta viranomaisten sisäpiirinvalvonta on rakennettu arvo-osuustilien pohjalle. Työryhmän ehdotuksen mukaan pörssiyritysten hallintarekisteröinnin salliminen edellyttäisi sitäkin, että myös ei pörssissä olevien (pienen) osakeyhtiöiden omistuksista tehdään ei-julkisia.

Työryhmä toteaa itsekin hallituksen esitysluonnoksen perusteluissa seuraavaa:

”Nykyään sisäpiirirekisterien tiedot on kattavasti saatavissa arvo-osuusjärjestelmistä. Arvopaperien moniportainen hallinta merkitsee, ettei tietoja ole vastaavalla tavalla saatavissa kuin osasta arvopaperiomistuksesta, kun arvopaperitilejä voidaan pitää ja säilyttää arvo-osuusjärjestelmän ulkopuolella”. (Esityksen 11 luku, sivu 151.)

Työryhmä ei ole esittänyt uskottavia perusteluja sille, miksi hyväksi havaitun arvo-osuusjärjestelmän rinnalle tulisi luoda toinen hallintarekisteröintiin perustuva järjestelmä.

3. Poliittisen ja taloudellisen vallankäytön valvonta

Työryhmä siis ehdottaa, että suomalaiset sijoittajat saisivat oikeuden pörssiosakkeiden hallintarekisteröintiin. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että pörssiomistusten yleisöjulkisuus loppuisi. (Esityksen perustelut sivu 14.)

Nykyinen arvo-osuuspohjainen omistusrekisteri on saatu kuluneen 20 vuoden aikana luotettavaksi ja ajan tasalla olevaksi. Rekisteri kertoo jokaisen pörssiyhtiön omistajatilanteen ja sisäpiiriläisen kaupan noin kolmen päivän viiveellä.

Tiedotusvälineet ovat käyttäneet rekisteriä tehokkaasti taloudellisen ja poliittisen vallankäytön valvontaan. Poliittisten ja taloudellisten kytkentöjen selvittäminen on tärkeää sekä kunnallisella että valtakunnan tasolla.

Viimeksi rekisteri oli laajassa käytössä syksyllä 2010, kun tiedotusvälineet kävivät läpi ministerien ja kansanedustajien sekä heidän puolisoitensa kytkentöjä pörssiyhtiöihin. Pelkästään tieto siitä, että vallankäyttäjien omistuksia seurataan, estää heitä ryhtymästä epäeettisiin tai mahdollisesti laittomiin hankkeisiin.

Talousmediat seuraavat puolestaan jatkuvasti suurten sijoittajien omistuksia ja omistusten muutoksia pörssiyhtiöissä. Tällainen omistajavallankäytön seuranta on tärkeää, koska osakeomistuksen kasvu merkitsee usein hallituspaikkaa yrityksessä ja sitä kautta suoraa valtaa yrityksen asioihin.

Yritysten hallituksiin nousevat henkilöt vaikuttavat lopulta päätöksillään yrityksen tuhansien ja jopa kymmenien tuhansien työntekijöiden elämään. Ison pörssiyhtiön omistajuus ja hallituspaikka antavat mahdollisuuden jopa Suomen kansantaloutta ohjaaviin päätöksiin. Tämä valta syntyy usein nimenomaan omistajuuden pohjalta.

Työryhmän ehdotus merkitsisi, että taloudellisen ja poliittisen vallankäytön kytkentöjen seuraaminen tiedotusvälineissä käytännössä loppuisi.

4. Sisäpiirintiedon väärinkäytön valvonta

Pörssimarkkinoiden toimintaa ja arvopaperimarkkinalain noudattamista valvovat Suomessa Finanssivalvonta Fiva, markkinaosapuolet ja yleisö. Käytännössä yleisövalvonta tarkoittaa tiedotusvälineiden tekemää seurantaa. Markkinaosapuolet taas ovat alalla toimivia kuten pörssivälittäjiä ja omaisuuden hoitajia, jotka seuraavat toimialansa tapahtumia osana työtään.

Tiedotusvälineiden journalistinen valvonta täydentää Finanssivalvonnan virkatyötä, mikä on nähty myös käytännössä. Finanssivalvonta myönsi esimerkiksi 2003, että siltä jäi huomaamatta Teollisuuden Työnantajien toimitusjohtajan syytteeseen johtaneet pörssikaupat. Fiva teki ilmoituksen poliisille vasta kirjoitusten jälkeen (toimitusjohtaja vapautettiin syytteestä lainvoimaisella päätöksellä hovioikeudessa).

Työryhmän mietinnössä Finanssivalvonalle on annettu mahdollisuus jatkaa työtään, mutta markkinaosapuolet ja tiedotusvälineet eivät enää saisi tarpeellista tietoa: yleisö ja markkinaosapuolet eivät enää näkisi pörssiyhtiöiden omistajia.

Työryhmä esittää, että varsinaisten sisäpiiriläisten ja muiden ilmoitusvelvollisten kaupat olisivat edelleen julkisia. Tämä julkisuus toteutettaisiin jatkossa kuitenkin selvästi nykyistä kapea-alaisemmin ja epävarmemmin eli niin, että sisäpiiriläiset itse ilmoittavat omista kaupoistaan ja lähipiirinsä kaupoista Finanssivalvonalle (esityksen 11 luku 2 § ja 3 §, sivu 152).

Nykyisin omistukset ja kaupat tulevat automaattisesti julkisiksi arvo-osuusjärjestelmästä.

Ehdotus ei riitä sisäpiirinkauppojen julkiseen valvontaan kahdesta syystä:

1) Työryhmän ehdotus rajaa julkisen valvonnan ulkopuolelle sisäpiiriläisten kontaktit kuten liiketuttavat ja ystävät. Eettisiä väärinkäytöksiä ja rikoksia pörssimarkkinoilla on Suomessakin tehty juuri ystävien ja tuttavien välityksellä. Erilaisten arvopaperimarkkinarikosten ketjut ovat lisäksi koko ajan monimutkaistumassa eikä omistustietoja olisi enää näistä saatavilla.

2) Sisäpiiriläisten ja muiden ilmoitusvelvollisten kaupoista kertoisi jatkossa sisäpiiriläinen itse Finanssivalvonnalle seitsemän päivän kuluessa. Nykyisin nämä tiedot tulevat automaattisesti julkisuuteen arvo-osuusjärjestelmästä muutaman päivän viiveellä.

Sisäpiirintiedon väärinkäyttöön liittyvä julkinen valvonta siis suppenisi ja muuttuisi epävarmemmaksi. Jäisi sisäpiiriläisen oman viitseliäisyyden ja aktiivisuuden varaan, miten hän ilmoittaisi omista ja esimerkiksi puolisonsa osakekaupoista (11 luku 3 §, sivu 152).

Nykyinen arvo-osuuspohjainen malli on myös pörssiyhtiöiden oman edun mukainen, sillä se lisää yhtiöiden ylläpitämien rekisterien luotettavuutta epäselvissä tilanteissa. Esimerkiksi keväällä 2011 Nokian uuden toimitusjohtajan optio-omistukset eivät olleet siirtyneet Nokian omaan sisäpiirirekisteriin, mutta arvo-osuusjärjestelmässä ne olivat oikein. Kun puute Nokian omassa rekisterissä tuli ilmi mediassa, Nokia nimenomaan vetosi arvo-osuusjärjestelmässä olevaan oikeaan tietoon.

Työryhmän ehdotus heikentäisi markkinoiden ja kaupankäynnin luotettavuutta poistamalla pörssikauppojen yleisöjulkisuuden ja yleisövalvonnan. Markkinat toimivat sitä luotettavammin ja tehokkaammin, mitä läpinäkyvämpiä ne ovat.

5. Suomalaisen pörssiyhtiöiden omistusten muutokset

Työryhmän ehdotuksen mukana häviäisi kansalaisten oikeus ja mahdollisuus seurata suomalaisten pörssiyhtiöiden omistusta ylipäänsä. Julkisuuteen tulisivat vain niin sanottuun liputusrajaan yltävät omistukset, mikä on nykyisin viisi prosenttia osakkeista. (Lakiehdotus osakeyhtiölain muuttamisesta 3 luku 17 §.) Työryhmän mukaan tätä liputusrajaa ollaan laskemassa kolmeen prosenttiin.

Kummassakaan tapauksessa suomalaisilla ei olisi oikeutta saada tietoa esimerkiksi Nokia Oyj:n suurimmistakaan omistajista. Myös monen muun suomalaisyhtiön omistus menisi kokonaan piiloon ja lopuista julkisia olisivat vain suurimmat omistukset ja omistajat.

Tilannetta ei parantaisi se, että yhtiöt kertovat edelleen suurimmista omistajistaan kerran vuodessa tilinpäätöksen yhteydessä, kuten työryhmä ehdottaa. Pörssiyhtiön omistustilanteet saattavat muuttua oleellisesti jopa yhden päivän aikana.

Suurten kansallisten pörssiyhtiöiden omistustilanteen seuraaminen jopa päivätasolla on tärkeää. Tämä huomattiin viimeksi pari vuotta sitten, kun islantilaisten omistama osuus operaattori Elisasta meni myyntiin ja oli päätymässä ilmeisesti venäläiselle yhtiölle. Strategisesti tärkeä operaattoriomistus pelastettiin lopulta eläkeyhtiöiden avulla Suomen valtion hallintaan.

Tällaisten omistustilanteiden seuraamisessa on tärkeää, että tiedot on saatavissa ajantasaisesti arvo-osuusjärjestelmästä. Omistustiedon saantiin pitää olla nimenomaan oikeus.

Jos tiedon antaminen on vapaaehtoista, yhtiön suuret osakkeenomistajat voivat painostaa yhtiön johtoa olemaan antamatta omistustietoja tiedotusvälineille. Omistajilla saattaa olla tarve omistusten piilottamiseen esimerkiksi yritysvaltaustilanteissa.

6. Osakasluettelojen yleisöjulkisuuden poistaminen

Työryhmä ehdottaa hallituksen esitykseen myös seuraavaa (3 luku 17 §),

"Muussa kuin 5 luvun 1 a §:ssä tarkoitetussa pörssiyhtiössä osakkeenomistajalla on oikeus tutustua osake- ja osakasluetteloon yhtiön pääkonttorissa.

Osakkeenomistajalla on aina oikeus saada luettelosta itseään koskevat tiedot.

Kenellä tahansa on 1 ja 2 momentin estämättä oikeus saada osake- tai osakasluettelosta tietoja, jos hän osoittaa oikeutensa todennäköisesti siitä riippuvan. Viranomaisella on aina oikeus saada tehtäviensä toteuttamista varten tarvittavat tiedot. Jos yhtiössä on vain yksi osakkeenomistaja, kenellä tahansa on oikeus tutustua osakasluetteloon.

Sillä, jolla tämän pykälän mukaan on oikeus tutustua luetteloon tai saada siitä tietoja, on vastaavasti oikeus yhtiön kulut korvattuaan saada jäljennös luettelosta tai sen osasta."

Mikäli tämä toteutuisi, kansalaisilla tai toimittajilla ei olisi oikeutta pyytää nähtäväkseen yrityksen osakasluetteloa. Luettelon saisi käytännössä nähtäväkseen vain yhtiön osakkeenomistaja. Omistajaksi taas ei pääse poikkeustapauksessakaan, koska ei-listatun yhtiön osakkeita ei ole julkisesti kaupan.

Työryhmä ei ole esittänyt uskottavia perusteluita sille, miksi osakasluettelojen yleisöjulkisuus tulisi poistaa. Ehdotus on ujutettu muistioon, ilman pohdintaa muutoksen yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Osakasluettelon yleisöjulkisuuden rajoittamista ei perustella muutoin kuin epämääräisellä viittauksella julkisuuden aiheuttamasta ”tarpeettomasta kilpailuedusta hallintarekisteröidyille tai moniportaisesti hallituille arvopapereille”.

Mietinnöstä ei selviä, mikä tällainen kilpailullinen etu asiassa syntyy. Itse asiassa työryhmä on itse aiheuttanut väitetyn kilpailuongelman, kun se ehdottaa hallintarekisterin avaamista suomalaisille.

Tällä hetkellä kenellä hyvänsä kansalaisella on oikeus pyytää nähtäväkseen osakeyhtiön osakasluettelo. Tätä tietoa tarvitaan esimerkiksi silloin, kun toimittaja pyrkii selvittämään, ketkä henkilöt vastaavat viime kädessä yrityksen toiminnasta. Vastuuhenkilöiksi kaupparekisteritietoihin nimetyt henkilöt eivät välttämättä käytä todellista valtaa yrityksessä.

Pörssin ulkopuolella olevien yritysten oikeiden omistajien selvittäminen on ollut viime aikoina tärkeää monissa tapauksissa, joissa valtion varoja on epäilty päättyneen väärin käsiin. Poliisitutkintaan ja oikeuteen johtaneet tapaukset ovat saaneet alkunsa nimenomaan toimittajien tutkimuksista.

Esimerkiksi valtionyhtiö Destia teki rahakkaita konsulttisopimuksia Destian toimitusjohtajan tuttavien yritysten kanssa. Toimittajien olisi ollut mahdollista selvittää tätä epäilyä väärinkäytöstä, jos osakeyhtiön omistajat olisivat voineet jäädä piiloon.

Tällä hetkellä yritykset toisinaan kieltäytyvät antamasta osakasluetteloa pyydettyä, vaikka laki siihen velvoittaa. Medialla saattaakin olla suuria vaikeuksia saada selville todellinen toimija erilaisten taloudellisten kytkösten ja yrityskehysten takana.

Olisi kansalaisyhteiskunnan edun vastaista, että yhteiskunta siunaisi lainsäädännöllä todellisten toimijoiden piilottelun kulisseissa. Rehellisesti toimivalla osakeyhtiöllä ei ole syytä salata omistajiaan. Liike-elämän järjestelyjen mutkistuminen itse asiassa korostaa osakasluettelon julkisuuden tarvetta.

Osakasluettelon ylläpitämisestä ei koidu sellaista kuluja, että sitä voitaisiin pitää kohtuuttomana taakkana yritykselle. Päinvastoin yrityksenkin edun mukaista on olla selvillä omistajistaan. Omistajat on joka tapauksessa selvitetävä ja varmennettava, kun he käyttävät äänivaltaa yhtiökokouksessa.

Työryhmä on tässäkin asiassa tarkastellut yleisöjulkisuutta hyvin suppeasta osakekaupankäynnin selvittämisen kustannusten näkökulmasta.

7. Pörssivälittäjien ja muiden alan toimijoiden ilmoitusvelvollisuuden poistaminen

Työryhmä ehdottaa, että monien sijoitusalan ammattilaisten velvollisuus ilmoittaa omistuksistaan julkisuuteen poistetaan. (Ehdotuksen pykäläperustelut 11 luku, sivu 151.) Ehdotuksen mukaan arvopaperikeskuksen, arvopaperipörssin, arvopaperivälittäjän ja luottolaitoksen sisäpiiriläisten ei enää tarvitsisi kertoa pörssiomistuksistaan.

Nykyisin näiden arvopaperialan ammattilaisten omistukset ovat julkisia, sillä heillä on töidensä vuoksi hallussaan paljon sisäpiirin tietoa.

Toimittajat ovat käyttäneet näitä tietoja esimerkiksi sen selvittämiseen, noudattavatko pörssiosakkeiden välittäjät ja meklarit omia sisäisiä ohjeitaan. Selvityksissä on tullut ilmi useita rikkeitä kuten esimerkiksi lyhyen kaupan käymistä omiin tai lasten nimiin. Median paljastukset ovat johtaneet pörssivälittäjien ja Finanssivalvonnan toimenpiteisiin.

Myös yksittäiset sijoittajat ovat voineet rekisterin avulla tarkastaa, että hänen käytössään olleet meklarit ja omaisuuden hoitajat toimivat moitteettomasti.

Yhtenä syynä finanssikriisin synnylle on mainittu se, että pörssivälittäjien palveluksessa olleet meklarit ovat tavoitelleet henkilökohtaisia voittoja riskeistä välittämättä. Suomessa, jossa välittäjien kaupat ovat läpinäkyviä, ei tällaisia väitteitä ole esiintynyt.

Jos pörssiammattilaisten kauppojen yleisöjulkisuudesta ja läpinäkyvyydestä luovutaan, eivät yleisö ja tiedotusvälineet pääse seuraamaan pörssin ammattilaisten henkilökohtaista kaupankäyntiä. Samalla valvonnan ennaltaestävä vaikutus häviäisi.

8. Väitetty kustannussäästö

Työryhmän perusväittäminen on, että hallintarekisteröinti säästää huomattavasti kustannuksia arvopaperikaupan jälkeisessä selvittelytyössä. Asiaa tutkineen Eva Liljeblomin raportin mukaan hallintarekisterissä selvityskustannus voi olla kymmenesosa suoran arvo-osuusrekisterin kustannuksesta.

Käytännössä kyse on kuitenkin korkeintaan joidenkin senttien tai kymmenien senttien hintaerosta yhtä pörssikauppaa kohden, sillä yhden arvopaperikaupan hinta piensijoittajalle on Suomessa nykyisin 4-10 euroa. Siitä taas selvityskustannusten osuus on murto-osia.

Asiasta on muistioon liitetty nykyistä osakerekisteröintiä hoitavan Euroclear Finlandin mielipide, jossa kustannussäästöä pidetään epätodennäköisenä (Euroclear Finland Oy, lausuma). Nykyinen rekisteröintitapa nimittäin tuottaa luotettavaa omistajatietoa viranomaisille ja pörssikaupan osapuolille. Muistiossa myönnetäänkin se, että arvo-osuusrekisteristä luopuminen aiheuttaisi lisää kustannuksia verottajalle, joka nykyisin kerää pörssiomistustiedot joka vuosi ”edullisesti” arvo-osuusjärjestelmästä.

Myös Finanssivalvonta on vuosien aikana sijoittanut runsaasti aikaa ja rahaa valvontajärjestelmiin, jotka on rakennettu nimenomaan nykyisen arvo-osuusjärjestelmän päälle.

Niissä maissa, joissa suoraa omistustietoa ei ole julkisesti saatavilla omistajatiedon keräämisestä ja myymisestä on muodostunut liiketoimintaa. Tällainen uusi liiketoiminta saattaa olla finanssialan näkökulmasta toivottavaa, mutta kansalaisyhteiskunnan ja demokratian kannalta epätoivottavaa.

Uuden järjestelmän rakentaminen nykyisen lisäksi tai rinnalle aiheuttaisi myös kustannuksia. Mietinnön mukaan ne olisivat joka tapauksessa miljoonaluokkaa, jopa kymmenen miljoonaa euroa (Esityksen vaikutukset, sivu 91). Lisäksi viranomaisia varten jouduttaisiin rakentamaan erilaisia ”kääntörekistereitä”, joiden kustannuksista työryhmä arvioi vain, että ne ”tullevat” pysymään kohtuullisina (Esityksen vaikutukset, sivu 94).

Oikeustoimittajat ry ja Tutkivan journalismin yhdistys ry katsovat, että muistiossa mainituilla säästöillä (jos ne edes toteutuvat), ei ole mitään merkitystä normaalin pörssikaupan kokonaiskustannusten kannalta. Pitkäaikainen ja kestävä osakesijoittaminen ei edellytä jatkuvaa kaupankäyntiä, vaan harkittuja pitkän aikavälin sijoituspäätöksiä.

Myös työryhmä korostaa muistiossaan erityisesti sitä, että kotitalouksien osakesijoitusten lisääntyminen ”on keskeistä” (sivu 23). Kotitaloudet taas ovat tyypillisesti pitkän aikavälin sijoittajia. Työryhmän muistiossa todetaankin, että suurin osa nykyisistä arvo-osuustilien omistajista ei edes käy aktiivista kauppaa arvopapereilla (sivu 93). He ovat siis niin sanottuja pitkän aikavälin sijoittajia.

Oikeustoimittajat ry ja Tutkivan journalismin yhdistys ry katsovat, että jos sijoittaja haluaa käydä nopeatempoista eli niin sanottua lyhyttä kauppaa, ei ole kohtuutonta, että hän maksaa läpinäkyvyyden vaatiman kustannuksen.

9. Läpinäkyvyyttä lisittävä

Yhdistykset katsovat, että yhteiskunnan tulisi – päinvastoin kuin toimikunta esittää – edellyttää yrityksiltä ja sijoittajilta nykyistä suurempaa läpinäkyvyyttä yhtiöiden omistamisessa.

Mahdollisimman suuri läpinäkyvyys estää ennakolta finanssikriisien kaltaisten taloudellisten katastrofien syntymisen. On huomattava, että vasta koettu finanssikriisi ei käytännössä koskettanut suomalaisia finanssiyhtiöitä. Yhtenä syynä on avoin ja läpinäkyvä yritysten omistus Suomessa, mikä osaltaan esti suurten luottotappioiden syntymisen rahoittajapankeille.

Suuremman läpinäkyvyyden saavuttamiseksi pörssiyhtiöiden julkista omistusrekisteriä pitäisi kehittää nykyisestä. Tällä hetkellä henkilön omistustiedot on katsottava läpi yhtiökohtaisesti, jolloin yhdenkin vallankäyttäjän omistusten selvittäminen vie tarpeettomasti aikaa. Pörssiyhtiöitä on noin 120 kappaletta.

Nykyiseen pörssiyhtiöiden omistusrekisteriin (arvo-osuusrekisteri) pitäisi avata yleisön käyttöön liittymä, jossa kaikki omistukset voi katsoa yhdellä haulla.

Lisäksi saatavilla tulisi olla historiatietoa samaan tapaan kuin ilmoitusvelvollisten omistuksista nykyisellään saa. Tällainen käyttöliittymä on jo kehitettynä, sillä ilmoitusvelvollisten osalta nämä omistustiedot ovat jo yleisön saatavissa. Myös Finanssivalvonta Fiva on kehittänyt käyttöönsä vastaavan ohjelman.

Työryhmän muistiossa ehdotetaan, että sisäpiirin ja muiden ilmoitusvelvollisten omistukset olisivat tulevaisuudessa nähtävissä keskitetysti Finanssivalvonnassa. *Oikeustoimittajat ry* ja *Tutkivan journalismin yhdistys ry* kannattavat tätä ehdotusta niin kehitettynä, että Fiva avaa edellä olevassa kappaleessa mainitut tiedonhankintamahdollisuudet (kertahakuisuus ja historiatieto) yleisön käyttöön. Tämä edellyttää myös nykyistä arvo-osuusrekisterin säilyttämistä. Historiatiedon osalta käytettävissä tulisi olla omistusmuutokset viideltä vuodelta, kuten sisäpiiriläistenkin osalta on.

Yhdistykset vastustavat muistion ehdotusta, jonka mukaan hankekohtaiset sisäpiiriluettelot eivät olisi julkisia (11 luku 8 § sivu 154). Luettelot olisi nimenomaan avattava julkisiksi sen jälkeen, kun hanke on ohitse. Tämä tehostaisi julkista jälkikäteisvalvontaa sisäpiirintiedon väärinkäyttöepäilyissä.

Osakasluettelojen yleisöjulkisuutta koskevassa kohdassa *Oikeustoimittajat ry* ja *Tutkivan journalismin yhdistys ry* pitävät kannatettavana sitä, että oikeuteen tutustua luetteloon ja saada siitä tietoja liittyisi oikeus saada jäljennös luettelosta tai sen osasta yhtiön kulujen korvaamista vastaan. Tämä oikeus pitäisi kuitenkin olla kaikilla eikä pelkästään osakkeenomistajilla.

10. Yhteenveto

Oikeustoimittajat ry ja *Tutkivan journalismin yhdistys ry* vastustavat edellä esitetyn mukaisesti työryhmän ehdotuksia, jotka vähentävät osakeomistusten julkisuutta ja sisäpiirin kaupankäynnin läpinäkyvyyttä kohdissa 1-8 esitetyillä perusteilla. Yhdistykset esittävät, että nykyinen arvo-osuusrekisteri säilytetään ja sen käytettävyyttä parannetaan kohdassa 9 esitetyillä tavoilla.

Helsingissä 19. huhtikuuta 2011

OIKEUSTOIMITTAJAT RY

Jarkko Sipilä
puheenjohtaja
jarkko.sipila@mtv3.fi

Susanna Reinboth
varapuheenjohtaja
susanna.reinboth@nelonenmedia.fi

TUTKIVAN JOURNALISMIN YHDISTYS RY

Minna Knus-Galán
puheenjohtaja
minna.knus@yle.fi

Salla Vuorikoski
hallituksen jäsen
salla.vuorikoski@mtv3.fi